

**Сәулет, қала құрылысы және құрылыс
саласындағы мемлекеттік нормативтер
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЕРЕЖЕЛЕР ЖИНАҒЫ**

**Государственные нормативы в области
архитектуры, градостроительства и строительства
СВОД ПРАВИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

БӨЛШЕК САУДА КӘСІПОРЫНДАРЫ

ПРЕДПРИЯТИЯ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ

**ҚР ЕЖ 3.02-122-2012
СП РК 3.02-122-2012**

**Ресми басылым
Издание официальное**

**Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің
Құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері және жер
ресурстарын басқару комитеті**

**Комитет по делам строительства, жилищно-коммунального
хозяйства и управления земельными ресурсами Министерства
национальной экономики Республики Казахстан**

Астана 2015

АЛҒЫ СӨЗ

1. **ӘЗІРЛЕГЕН:** «ҚазҚСҒЗИ» АҚ, «ИННОБИЛД» ЖШС
2. **ҰСЫНҒАН:** Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері және жер ресурстарын басқару комитетінің Техникалық реттеу және нормалау басқармасы
3. **БЕКІТІЛГЕН ЖӘНЕ ҚОЛДАНЫСҚА ЕНГІЗІЛГЕН:** Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері және жер ресурстарын басқару комитетінің 2014 жылғы «29» желтоқсандағы № 156-НҚ бұйрығымен 2015 жылдың 1 шілдесінен бастап

ПРЕДИСЛОВИЕ

1. **РАЗРАБОТАН:** АО «КазНИИСА», ТОО «ИННОБИЛД»
2. **ПРЕДСТАВЛЕН:** Управлением технического регулирования и нормирования Комитета по делам строительства, жилищно-коммунального хозяйства и управления земельными ресурсами Министерства национальной экономики Республики Казахстан
3. **УТВЕРЖДЕН И ВВЕДЕН В ДЕЙСТВИЕ:** Приказом Комитета по делам строительства, жилищно-коммунального хозяйства и управления земельными ресурсами Министерства национальной экономики Республики Казахстан от «29» декабря 2014 года № 156-НҚ с 1 июля 2015 года

Осы мемлекеттік нормативті Қазақстан Республикасының сәулет, қала құрылысы және құрылыс істері жөніндегі Уәкілетті мемлекеттік органның рұқсатынсыз ресми басылым ретінде толық немесе ішінара қайта басуға, көбейтуге және таратуға болмайды

Настоящий государственный норматив не может быть полностью или частично воспроизведен, тиражирован и распространен в качестве официального издания без разрешения Уполномоченного государственного органа по делам архитектуры, градостроительства и строительства Республики Казахстан

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	III
1 ҚОЛДАНЫЛУ САЛАСЫ.....	1
2 НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР	1
3 ТЕРМИНДАР МЕН АНЫҚТАМАЛАР	2
4 ҚОЛАЙЛЫ ШЕШІМДЕР.....	2
4.1 Жалпы ережелер	2
4.2 Өрт қауіпсіздігі	4
4.3 Жер телімінің параметрі	11
4.4. Көлемдік-жоспарлық шешім	15
4.4.1 Санитарлық-гигиеналық ережені сақтау, адам денсаулығын қорғауды қамтамасыз ету	15
4.4.1.1 Кіре берістер, өткелдер, баспалдақтар, лифтілер	15
4.4.1.2 Келушілерге арналған жайлар	18
4.4.1.3 Өндірістік, қойма және қызметтік-тұрмыстық жайлар	21
4.4.1.4 Санитарлық-техникалық қондырғыларды орналастыру	25
4.4.1.5 Жарықтандыру	26
4.4.1.6 Қоқысты шығару және шаңды жинау	30
4.5 Сенімділік пен орнықтылықты қамтамасыз ету бойынша ғимараттардың (құрылыстардың) конструктивтік шешімі	31
4.6 Инженерлік желілер мен жүйелерді жобалау	31
4.6.1 Сумен жабдықтау және канализация	31
4.6.2 Жылыту және желдету жүйесі	32
4.6.3 Электр қондырғылары мен әлсіз тоқты құрылғылар	33
4.7 Халықтың мүмкіндігі шектеулі топтары үшін қолжетімділікті қамтамасыз ету	35
4.8 Қоршаған ортаны қорғау	36
5 ЭНЕРГИЯ ҮНЕМДЕУ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАРДЫ ҰТЫМДЫ ПАЙДАЛАНУ ...	37
5.1 Энергия үнемдеу және жылу шығынын азайту.....	37
5.2 Табиғи ресурстарды тиімді пайдалану	38
А қосымшасы (<i>міндетті</i>) Сауда орталықтарының және бөлшек сауда кәсіпорындарының (дүкендердің) негізгі типтерін жіктеу	39
Б қосымшасы (<i>ақпараттық</i>) Дүкендерде және сауда орталықтарында сатып алушыларға қосымша қызмет көрсету элементтерінің (қызмет түрлері) тізімі ...	41
В қосымшасы (<i>міндетті</i>) Саудаға жатпайтын үй-жайлар мен азық-түлік дүкендер топтарының ең төменгі ауданының салыстырмалы көрсеткіштері	42
Г қосымшасы (<i>міндетті</i>) Саудаға жатпайтын үй-жайлар мен азық-түлік емес дүкендер топтарының ең төменгі ауданының салыстырмалы көрсеткіштері	44
Д қосымшасы (<i>міндетті</i>) Аудандарды есептеу ережелері	46
Е қосымшасы (<i>міндетті</i>) Жүк түсіретін аймақтардың мөлшерлері	47
Ж қосымшасы (<i>міндетті</i>) Сауда орталықтарының атриумдарын (пассаждарын) жобалауға қойылатын талаптар	48

ҚР ЕЖ 3.02-122-2012

К қосымшасы (<i>міндетті</i>) Дүкендердің сауда залдары қондырғылардың арасындағы өткелдер ені	52
Л қосымшасы (<i>ақпараттық</i>) Тапсырыс бөлімдерінің ең төменгі аудандарының үлестік көрсеткіштері	53
М қосымшасы (<i>ақпараттық</i>) Кафетерийдің ең төменгі ауданының үлестік көрсеткіштері	54
Н қосымшасы (<i>ақпараттық</i>) Қосымша қызмет көрсету үй-жайларының ең төменгі алаңы	55
П қосымшасы (<i>міндетті</i>) Дүкен үй-жайларындағы ауаның температурасы мен ауа алмасу еселігі	57
Р қосымшасы (<i>міндетті</i>) Тағамдық дүкендердегі үй-жайлар құрамы	60
С қосымшасы (<i>міндетті</i>) Тағамдық емес дүкендердегі үй-жайлардың құрамы	62

КІРІСПЕ

Осы құжат құрылыс саласын аймақтық және әлемдік әлеуметтік-экономикалық жүйеге біріктіруге бағытталған нормалаудың параметрлік әдісіне сәйкес Қазақстан Республикасының құрылыс саласындағы нормативтік база реформасы шегінде әзірленген.

«Ғимараттар мен құрылыстардың, құрылыс материалдарының және бұйымдардың қауіпсіздігіне қойылатын талаптар» техникалық регламентінің дәлелдемелік базасына кіретін нормативтік құжаттардың бірі болып табылады және құрылыс саласындағы техникалық кедергілерді жоюға бағытталған.

Құжат дүкендер мен бөлшек сауда кәсіпорындарының көлемдік-жоспарлық шешіміне, сондай-ақ олардың инженерлік-техникалық қондырғыларының шешіміне негізгі ұсыныстарды белгілейді.

Ережелер жинағы қолайлы шешімдер болып табылатын параметрлерді қамтиды және ҚР ҚН «Бөлшек сауда кәсіпорындары» құрылыс нормаларының талаптарын орындаудың бірден-бір әдісі болып табылмайды.

Бөлшек сауда кәсіпорындарын жобалаған кезде Қазақстан Республикасының аумағында қолданылатын өртке қарсы, санитарлық, технологиялық жобалау нормаларын, қоғамдық ғимараттар мен құрылыстарды жобалау жөніндегі қосымша талаптарды сақтау қажет.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЕРЕЖЕЛЕР ЖИНАҒЫ
СВОД ПРАВИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

БӨЛШЕК САУДА КӘСІПОРЫНДАРЫ

ПРЕДПРИЯТИЯ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ

Енгізілген күні – 2015-07-01

1 ҚОЛДАНЫЛУ САЛАСЫ

1.1 Осы ережелер жинағы бөлшек сауда кәсіпорындарының аумағын жоспарлауға, ғимараттар мен жайлардың көлемдік-жоспарлық және конструктивтік шешіміне, функционалдық топтарына, инженерлік қамтамасыз етуге, өрт қауіпсіздігіне қолайлы шешімді белгілейді.

1.2 Құжат саудалық қызмет көрсету жүйесінің объектісі сияқты кәсіпорындарды жобалауға қолайлы шешімдерді және жеке тұрған ғимараттарды, көп функционалды кешендердегі қоғамдық ғимараттарды немесе орталықтарды, сондай-ақ тұрғын ғимаратқа кіріктірме (кіріктірме-жапсарлас) немесе өзге мақсаттағы немесе осы ғимаратқа кіріктірме ғимараттарды орналастыруға қолайлы шешімдерді белгілейді. Сауда орталықтарын қалыптастыру мүмкіндігін ғимараттың тізбеленген типтерінің негізінде қарастыру керек. Сондай-ақ дүкендер мен сауда орталықтарының көлемдік-жоспарлық шешіміне негізгі ұсыныстар, сондай-ақ олардың инженерлік-техникалық қондырғыларына талаптар белгіленген.

1.3 Ережелер жинағы қайта салынатын, реконструкцияланатын, кеңейтілетін және жаңартылатын бөлшек сауда кәсіпорындарында орналастырылатын сауда орталықтары мен ғимараттарға (немесе жайларға) таратылады.

1.4 Осы ережелер жинағы базарларды, көтерме сауда кәсіпорындарының ғимараттарын (оның ішінде ірі көтерме және ұсақ көтерме), автомобильдер және оларға бөлшектер сату дүкендерін, мамандандырылған қару-жарақ дүкендерін, құрылыс материалдарының дүкен-қоймаларын, өндірістік фирмалар дүкендерін, сондай-ақ, шағын бөлшек сауда объектілері мен уақытша жұмыс істейтін жылжымалы дүкендерді жобалауға таратылмайды.

2 НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР

Осы ережелер жинағын қолдану үшін мынадай сілтемелік нормативтік құжаттар қажет:

ҚР ЕЖ 3.02-120-2012 Мәдени ойын-сауық мекемелері.

ҚР ЕЖ 3.02-121-2012 Қоғамдық тамақтану объектілері.

Ресми басылым

ҚР ЕЖ 3.02-122-2012

ҚР ЕЖ 3.06-101-2012 Ғимараттар мен имараттарды халықтың қимылы шектеулі топтары үшін қолжетімділіктің есебімен жобалау.

ҚР ЕЖ 4.01-101-2012 Ғимараттар мен имараттардың ішкі су құбыры және кәрізі.

ҚР ЕЖ 4.04-106-2013 Тұрғын және қоғамдық ғимараттарды электрмен жабдықтау. Жобалау ережелері.

Ескертпе - Осы құрылыс нормаларын пайдаланған кезде ағымдағы жылғы жағдай бойынша жасалатын «Сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы Қазақстан Республикасының аумағында қолданылатын нормативтік құқықтық және нормативтік-техникалық актілер тізбесі», «Қазақстан Республикасының стандарттау бойынша нормативтік құжаттар көрсеткіштері» және «Қазақстан Республикасының стандарттау бойынша мемлекетаралық нормативтік құжаттар көрсеткіші» ақпараттық тізімдемесі және ай сайын шығатын тиісті ақпараттық бюллетень-журнал бойынша тексерген жөн. Егер сілтеме құжат ауыстырылса (өзгерсе), онда осы нормативті пайдаланған кезде ауыстырылған (өзгертілген) құжатты басшылыққа алу керек. Егер сілтеме құжат ауыстырусыз күшін жойса, онда оған сілтеме жасалған ереже осы сілтемеге қатысы жоқ бөлігіне қолданылады.

3 ТЕРМИНДЕР МЕН АНЫҚТАМАЛАР

Осы ережелер жинағында осы объектінің құрылыс нормаларында келтірілген терминдер мен анықтамалар, сондай-ақ тиісті анықтамалары бар төмендегідей терминдер қолданылады:

3.1 Орнату алаңының коэффициенті: Сауда-технологиялық қондырғылар алып жатқан алаңның сауда залы ауданына қатынасы.

3.2 Резервтік жарықтандыру: Апаттық жарықтандыру қажет болған кезде кез келген уақытта барлық эвакуациялық құралдарды қауіпсіз пайдалануды және сенімді ажыратуды қамтамасыз ететін апаттық жарықтандырудың бір бөлігі.

3.3 Фуд-корт: Жылдам тамақтандыру пункттері үшін бөлінген сауда орталығындағы аймақ.

4 ҚОЛАЙЛЫ ШЕШІМДЕР

4.1 Жалпы ережелер

4.1.1 Бөлшек сауда кәсіпорындар түрінің жіктемесі А қосымшасында келтірілген.

Дүкеннің көлемін, оның мамандандырылуын және сауда орталықтарын бірнеше дүкендерден қалыптасуын қолданыстағы әдістемелік және нормативтік құжаттар талаптарына сәйкес қызмет көрсетудің жергілікті (стандартты) және қалалық (таңдалатын) деңгейі түріндегі қызмет көрсету жүйесіне сәйкес анықтау керек.

4.1.2 Дүкен көлемі оның сауда ауданының өлшемдерімен сипатталады, оның құрамына Б қосымшасын ескере отырып, сатып алушыларға қосымша қызмет көрсетуге арналған аудан кіреді.

Дүкендерді сауда орталығына біріктірген кезде қосымша қызмет көрсету бөлмелерін тұтас барлық кешен үшін бірыңғай блок ретінде қарастыруға жол беріледі.

4.1.3 Сауда ауданы 8500 м² асатын ірі сауда объектілері, сауда орталықтарын жергілікті қала құрылысының жағдайларын, тұрғындардың еңбек және мәдени-тұрмыстық байланыстарының қарқындылығы мен құрылымын, келушілер құрамын және т.б. ескере отырып, арнайы бағдарлама-тапсырыс бойынша жобалау ұсынылады.

4.1.4 Саудалық емес бөлмелердің ауданын сауда ауданы мен дүкеннің мамандандырылуына байланысты В және Г қосымшаларына сәйкес меншікті көрсеткіштер бойынша анықталатын есептік шамадан төмен болмайтындай қарастыру керек. Саудалық емес жайлар аудандарының жоғарғы шегі нормаланбайды.

Сауда орталықтарындағы дүкендердің саудалық емес бөліктерін (жүкті түсіретін бөлмелер және шаруашылық аулалар) біріктіру ұсынылады, бұл жағдайда осы бөлмелердің жалпы ауданын 10 % шамасына дейін азайтуға жол беріледі.

4.1.5 Сауда объектілерінің кешенінде (мысалы, сауда орталықтарында) қойма, әкімшілік-тұрмыстық және техникалық бөлмелердің бірыңғай топтарын, олардың жиынтық ауданын 10 %-дан 15 %-ға дейін азайту мүмкіндігін жобалауға жол беріледі.

Өндірістік жайлар топтары кешен құрамына кіретін объектінің әр түрінде жеке қарастырылуы мүмкін.

4.1.6 Дүкендердің және сауда орталықтарының функционалдық аймақтарға бөлінуі, әдеттегідей, көлденең және тік бағытта тауар қозғалысының барынша қысқа жолдарын, жүк түсіретін платформалар, қабылдау бөлмесі, жүк лифтілері, тауарларды сақтауға арналған жайлар мен сауда залдарының тиісті жайларының арасындағы ең қысқа байланыстарын қамтамасыз етуі тиіс. Бұл жағдайда қосымша, қосалқы және қызметтік-тұрмыстық жайларды тауар қозғалысының негізгі бағыттарынан тыс орналастыру қажет.

4.1.7 Қоғамдық тамақтандыру объектілері мен басқа бөлшек сауда кәсіпорындарын сауда орталықтарында жобалау ҚР ЕЖ 3.02-121 сәйкес жүзеге асыру ұсынылады.

Жағымсыз иістердің сауда орталығы периметрі бойынша таралуына жол бермеу үшін тамақтандыру кәсіпорындарын сауда орталығының соңғы қабаттарында орналастыру ұсынылады.

4.1.8 Сауда орталығын ішкі жоспарлау барлық сауда алаңдары қолжетімді және оған келетіндей болуы үшін ағындарды тиімді бағыттауы және таратуы тиіс.

4.1.9 Дүкендер мен сауда орталықтарын жобалау кезінде адамдардың жиналуы ықтимал орындарда тар өткелдердің пайда болуына жол бермеу ұсынылады.

Көп қабатты сауда орталықтарында дүкен бойындағы тар өткелдер жоғарғы табиғи жарықтандыруға кедергі жасауы мүмкін және жоғарғы деңгейде орналасқан дүкендердің көрінісін нашарлатуы мүмкін.

4.1.10 Сауда орталықтарындағы фудкорттарды санитарлық тораптарға мүмкіндігінше жақын орналастыру керек.

4.1.11 Жүк түсіретін бөлмелерді, қоймаларды және басқа да қосалқы бөлмелерді, қызметтік-тұрмыстық және инженерлік-техникалық бөлмелерді, сондай-ақ алаңы 1000 м² аспайтын азық-түлік және тағамдық емес тауарларын сататын дүкендердің сауда залдарын орналастыру үшін жер асты қабаттарын пайдалануға жол беріледі.

4.1.12 Шаң дауылдары бар аумақтарда сауда кәсіпорындарын кең корпусы салынған тұрғын-үй ғимараттарында (немесе басқа мақсаттағы ғимараттарда) орналастыру ұсынылады. Бұл жағдайда жел соғатын жаққа күн қорғаныс элементтерімен жабдықталған

ең төменгі терезе ойықтары бар қасбеттерді немесе техникалық құралдармен бөлме ішіндегі жайлы температуралық-ылғалдылық режим міндетті қамтамасыз етілген кезде тұтас қасбеттерді орналастыру керек.

4.1.13 Сауданың әрбір объектісі мыналармен жабдықталуы тиіс:

а) өз ұйымының фирмалық атауы, орналасқан жері (мекен-жайы) мен жұмыс тәртібі көрсетілген маңдайша жазумен (мемлекеттік, орыс және сатушының қалаған өзге тілдерде);

б) мамандануына байланысты сауда аймақтарының нұсқау белгісімен;

в) сауды қатарлары, анықтама бюросы, санитарлық тораптар, бақылау-өлшеу аспаптары және т.б. қажетті барлық объектілер көрсетілген жоспармен;

г) сауда бөлімшелеріне (көкөніс, жеміс-жидек, ет, сүт өнімдері, тұрмыстық тауарлар, киім, аяқ-киім және т.б.), тамақтану орындарына, бақылау-өлшеу аспабына, шығатын есікке, автокөлік тұрақтарына, балалар алаңдарына бағыт сілтейтін нұсқау белгілерімен;

д) автокөлік қоюға арналған тұрақтармен;

е) санитарлық тораптармен;

ж) күзетпен.

4.2 Өрт қауіпсіздігі

4.2.1 Сауда кәсіпорындарының ғимараттары үшін қабаттылық пен қабат ауданын отқа төзімділік деңгейін және конструктивтік өрт қауіпсіздігінің класын ескере отырып, 1-кесте бойынша қабылдау керек.

4.2.2 Жанатын тауарлардың және жанатын қаптамадағы тауарлар қоймаларының алаңы 250 м² және жоғары болатын сауда залдарынан 1-ші типті өртке қарсы арақабырғалармен бөліп, сыртқы қабырғаларда орнату керек.

4.2.3 Басқа мақсатты ғимараттардан бөлек орналасқан, кіріктірме-жапсарлас немесе кіріктірме сауда орталығы 150 м² аспайтын бір қабатты дүкендерді залдан бір шығатын жерге жол беріледі, екіншісі сауда залынан саудаға қатысы жоқ жайлар арқылы қоймаларды қоспағанда жол беріледі.

4.2.4 Сауда алаңы 250 м² дейін болатын объектілерде сауда залымен жапсарлас қоймалардан тауарларды залға табыстау үшін залға қосымша шығатын жолдарды қарастыруға жол беріледі.

4.2.5 Сауда алаңы 1200 м² және жоғары болатын дүкендерде қызмет көрсететін жұмыскерлер үшін баспалдақтар мен кіру жолдарын қарастыру керек, олар сатып алушыларға арналған баспалдақтар мен кіру жолдарынан оқшаулануы керек.

Қоймалар және басқа да саудалық емес бөлмелерге кіру жолдарын қабылдау немесе қызметтік дәліздер жағынан орналастырылу керек. Сауда алаңы кемінде 1200 м² дүкендерде сауда залдарымен жапсарлас қоймалардан тауарларды алып беру үшін сауда орталықтарына қосымша шығу жолдарды қарастыруға жол беріледі.

4.2.6 Отқа төзімділігі I және II дәрежелі жеке сауда кәсіпорны ғимараттарының жоғарғы қабаттарында қоймалық, қызметтік, тұрмыстық және техникалық жайларды орналастырған кезде ғимараттың биіктігі бір қабатқа артуы мүмкін.

4.2.7 Сауда орталықтарының және дүкендер ғимараттарының қабаттылығы мен отқа төзімділігінің дәрежесіне байланысты өртке қарсы қабырғалар арасындағы қабаттың ең үлкен алаңын 1 кесте бойынша қабылдау керек.

4.2.8 Қабырғаларының отқа төзімділігі I дәрежелі ғимараттарда сәулет-жоспарлау және функционалдық есептерді шешу үшін өртке қарсы құрылғылардың орнына бір бірінен 0,5 м қашықтықта орналасқан және кемінде 1 сағат жұмыс уақытындағы суару 1 қума метрге 1 а/к кем емес қарқындылықты қамтамасыз ететін екі сызықты дренчерлік шымылдықты қолдануға жол беріледі.

1-кесте – Сауда ғимараттарының қабаттылығына және қабат алаңына байланысты конструктивтік өрт қаупінің класы

Ғимараттың қабаттылығы, артық емес	Өртке қарсы бөліктер арасындағы қабаттың алаңы, артық емес, м ²			Ғимараттың отқа төзімділігінің дәрежесі	Конструктивтік өрт қаупінің класы, төмен емес
	Бірқабатты	2-қабатты	3-5-қабатты		
5 (1)	3500*	3000*	2500*	I-II	C0
2	2000**	1000	-	III	C1
2	2500	1000		IIIa	C0
1	1000			IIIб	C1
1	500	-	-	IV,V	C2, C3
1	1000	-	-	IVa	C0, C1
<p>Ескертпелер</p> <p>1 Ғимараттың отқа төзімділік дәрежесін және өртке қарсы қабырғалар типін осындай және бұдан әрі өрт қауіпсіздігі бойынша қолданыстағы нормативтік-техникалық құжаттар талаптарына сәйкес қабылдау керек.</p> <p>2 Отқа төзімділігі I және II дәрежелі дүкендердің өртке қарсы қабырғаларының арасындағы қабаттың ең үлкен алаңын, жайды автоматты өрт сөндіру қондырғыларымен жабдықтаған жағдайда, екі еседен аспайтын көлемде үлкейтуге болады; отқа төзімділігі I дәрежелі ғимараттарда автоматты өрт сөндіруді сулаудың нормативтік белсенділігі 100 %-ға өскенде, өртенбейтін қабырғалар арасындағы қабаттың алаңын қосымша 10 % аспайтын шамаға арттыруға жол беріледі.</p> <p>3 Қоймаларды, тауарларды сатуға дайындау үшін бөлмелерді, қызметтік, тұрмыстық және техникалық бөлмелерді орнату үшін отқа төзімділігі I және II дәрежелі дүкендерде бір қабатқа қабат санын арттыруға жол беріледі.</p> <p>4 Бұл кестемен тұрғын үйлерде салынған (кіріктіріме-жапсарлас) және де басқа мақсатты ғимараттарда немесе оларға жалғастырып салынған дүкендердің ең үлкен алаңын және қабаттылығын анықтағанда қолдану керек.</p> <p>5 Жақшаның ішінде жерасты қабаттарының жол берілген саны көрсетілген.</p>					

4.2.9 Отқа төзімділігі I және II дәрежелі дүкендерде (жеке тұрған ғимараттардағы немесе басқа мақсаттағы ғимараттарда орналасқан) цоколь қабатынан (немесе жер асты қабатының бірінші қабатынан) бірінші қабатқа немесе бірінші қабаттан екінші қабатқа апаратын ашық баспалдақтарға немесе пандустарға жол беріледі. Сондай-ақ мұндай баспалдақтар немесе пандустар вестибюльге де, басқа бөлмелерге де шыға алады. Бесінші қабатты қоса алғанда, осы қабатқа дейін отқа төзімділігі I және II дәрежелі дүкендерде ашық баспалдақтар (жеке тұрған ғимараттар немесе басқа мақсаттағы ғимараттарда орналастырылған) қарастыруға жол беріледі, алайда бұл кезде екінші қабаттан жоғары орналасқан ашық баспалдақты бөлме өзіне жапсарлас дәліздер мен басқа бөлмелерден II-ші типті арақабырғалармен бөлінуі тиіс. Бүкіл ғимаратта автоматты өрт сөндіру құрылғысы орнатылған жағдайда, ашық баспалдағы бар жайларды дәліздер мен басқа бөлмелерден отқа төзімді арақабырғалармен бөлмеуге жол беріледі.

4.2.10 Жайлардан, қабаттардан және ғимараттардан эвакуациялық шығу жолдарының саны мен ені олардан шығатын эвакуацияланатын адамдардың ең жоғарғы ықтимал санына және адамдар бар (жұмыс орны) ең алыс орыннан ең жақын эвакуациялық шығу жолына дейінгі меншікті жол берілетін қашықтыққа байланысты анықталады.

4.2.11 Дүкеннің сауда залынан кемінде екі эвакуациялық шығатын есік қарастырылуы тиіс. Бұл жағдайда бір қабатты дүкендер мен бірінші қабатқа кіріктірме дүкендер үшін эвакуациялық шығатын есік саны тек есеппен анықталады.

4.2.12 Жер үсті, цокольдық немесе жер астының бірінші қабаттарында орналасқан дүкендердің сауда залдары мен қызметтік жайлардан адамдарды эвакуациялауға арналған баспалдақ торларынан, жер астының бірінші қабатынан немесе цокольдық қабаттан ерекшеленген эвакуациялық жолдар қарастыру керек. Бұл жағдайда көзделген шығатын есіктер басқа жайдан бір қабат биіктікке I-ші типті саңылаусыз өртке қарсы арақабырғамен бөлінуі тиіс. Жер асты (немесе цокольдық) қабаты мен бірінші қабат арасын біріктіріп, бірінші қабаттың дәлізіне, холына немесе вестибюліне шығатын баспалдақтар жер асты немесе цокольдық қабаттан адамдарды эвакуациялау есебіне есептелмейді.

4.2.13 Дүкендердегі (бөлек тұрған ғимараттарда, кіріктірме-жапсарлас, басқа да мақсатты ғимараттарға жапсарлас немесе кіріктірме) эвакуациялық шығатын есіктерді есептегенде, тікелей залмен немесе дәлізбен байланыста, сауда залының ең алыс нүктесінен ең жақын қызмет баспалдағына немесе шығу жолына дейінгі қашықтық 2 кестеде көрсетілгеннен аспайтын қызметтік баспалдақ торларын және дүкеннен шығатын жерді ескеруге жол беріледі.

4.2.14 Тұрғын үйлерге кіріктірме-жапсарлас немесе кіріктірме дүкендерді тұрғын бөліктен I-ші типті отқа төзімді арақабырғалармен және II-ші типті отқа төзімді аражабындармен бөлу керек.

Сауда ауданы 100 м^2 асатын дүкендерде, кіріктірме салынған басқа мақсаттағы ғимаратқа (тұрғын-үй ғимаратынан басқа) басқа кәсіпорындар мен бөлмелерден II-ші типті отқа төзімді қабырғалармен және II-ші типті отқа төзімді аражабындармен бөлу керек.

4.2.15 Эвакуация жолдарын есептеу үшін бір мезгілде дүкеннің сауда залындағы адамдар саны $3,0 \text{ м}^2$ сауда алаңына 1 адамнан қабылданады. Егер жобалауға берілген тапсырмада кейін дүкендердің сауда залдарының алаңын үлкейту қарастырылса, онда бұл үлкейтуді эвакуациялық жолдар есебінен ескеру керек.

2-кесте – Сауда залының ең алыс нүктесінен ең жақын эвакуациялық шығатын жерге дейінгі ең жоғарғы қашықтық

Сауда залының көлемі, мың м^3	Ғимараттың отқа төзімділік дәрежесі	Сауда залының ең алыс нүктесінен ең жақын эвакуациялық шығу жолына дейінгі ең жоғарғы қашықтық, метрмен, негізгі эвакуациялық өткелдерде сауда залының ауданынан %	
		25 % және жоғары	25 %-дан кем
5 дейін	I, II	50	25
	III, III a	35	15
	III б, IV, IVa, V	25	10
5-10	I, II	65	30
	III, III a, III б, IV, IVa	45	20
10 жоғары	I, II	80	35
Ескертпе - Сауда залы көлемінің аралық мәндерінде ең алыс нүктеге дейінгі ең жоғарғы қашықтықты интерполяция бойынша анықтау керек.			

4.2.16 Сауда залындағы негізгі эвакуациялық өткелдердің енін есептеу бойынша қабылдау керек, алайда мыналардан кем емес:

- а) 1, 4 м - 100 м^2 (қоса алғанда) дейінгі сауда алаңы кезінде;
- б) 1,6 м - 101 м^2 бастап 150 м^2 дейінгі сауда алаңы кезінде;
- в) 2,0 м - 151 м^2 бастап 400 м^2 дейінгі сауда алаңы кезінде;
- г) 2, 5 м - 401 м^2 басталатын сауда алаңы кезінде.

4.2.17 Сауда залының шығатын эвакуациялық шыға беріс (есік), сондай-ақ сауда залын қызмет баспалдағымен біріктіретін өткелдер (дәліздерд) енін 3-кестеге сәйкес, алайда кемінде 1,2 м есеп бойынша анықтау керек.

4.2.18 Эвакуациялық жолдарды есептегенде, ашық баспалдақтарға немесе пандустарға тиісті сауда залында орналасқан сатып алушылардың жалпы санының тек жартысына жол беріледі, ал қалған сатып алушыларды эвакуациялау үшін кем дегенде екі баспалдақ торларын қарастыру керек.

Ашық баспалдақтың немесе пандустың ұзындығын сауда залы еденінің ең алыс нүктесінен эвакуациялық шығу жолына дейінгі қашықтыққа қосу керек. Осы баспалдақтың немесе пандустың алаңын негізгі эвакуациялық өткелдердің құрамына қоспау керек.

3-кесте – Сауда залынан шығатын эвакуациялық шығатын жер енінің 1 метрге арналған адам саны

Сауда залының көлемі, мың м ³	Ғимараттың отқа төзімділік дәрежесі	Сауда залынан %-бен негізгі эвакуациялық өткелдердің алаңдарында сауда залынан эвакуациялық шығатын жолдың 1 метр еніне адам саны	
		25 % және одан жоғары	25 % кем
5-ке дейін	I, II	165	75
	III, III а	115	50
	III б, IV, IVа, V	80	40
5-10	I, II	220	100
	III, III а, III б, IV, IVа	155	70
10-нан астам	I, II	275	125

4.2.19 Дүкеннің сауда залының эвакуациялық шығу жолдарының біреуін ашық баспалдаққа жалғасатын тікелей вестибюльде немесе қабаттық холда қарастыруға жол беріледі.

4.2.20 Эвакуациялық жолда бұранда баспалдақтарын, жоспарда толық немесе бөлігімен қисық сызықты басқыштарды, баспалдақ жорығында және баспалдақ торының шегіндегі биіктігі әртүрлі және кіру жолының ені әртүрлі басқыштарды орнату ұсынылмайды.

4.2.21 Еңісі 60° аспайтын сыртқы ашық баспалдақтарды дүкеннің екінші қабатынан екінші эвакуациялық шығу жолы ретінде қолдануға жол беріледі. Бұл жағдайда айтылған баспалдақтар эвакуацияланатын адамдардың мыналардан асатын санына есептелуі керек:

- а) 70 адам - отқа төзімділігі I және II дәрежелі ғимараттар үшін;
- б) 50 адам - отқа төзімділігі III және III а дәрежелі ғимараттар үшін.

Сыртқы баспалдақтардың енін 0,8 м кем емес, кіру ені - 0,2 м кем емес, басқыштың биіктігі 0,2 м артық болмайтындай қабылдау керек.

4.2.22 Сауда орталықтарын жобалағанда эвакуациялық шығатын жолға төмен қашықтықты, олардың жеткілікті енін, эвакуациялық жолдардың өртке және жарылысқа қауіпті бөлмелерден оқшаулануын, бірнеше эвакуациялық шығатын жолдарға қозғалыс мүмкіндігін және т. б. ескеру қажет.

4.2.23 Әр эвакуациялық бағыт басқа эвакуациялық маршруттардан тәуелсіз болуы керек. Эвакуацияның баламалы жолдары мынадай сипаттамаларға сәйкес болуы тиіс:

- а) бір-бірінен 45° немесе жоғары бағыттарда орналасу;
- б) 45° кем бағыттарда орналасу, бірақ бір-бірінен отқа төзімді конструкциямен бөлінген.

4.2.24 Түтіндемейтін баспалдақты жобалаған кезде баспалдақ бойын адамдар болатын негізгі орындарынан шектейтін өздігінен жабылатын есікті орнату ұсынылады.

4.2.25 Сауда орталығында кинотеатрларды жобалағанда эвакуация жолдарының таралуы келесі үш негізгі ережеге сәйкес болу керек:

- а) адамдарды кинозалдардан эвакуациялауды тікелей далаға, далаға әкелетін баспалдаққа немесе осы баспалдақтарға әкелетін бағыттаушы дәліздерде орындау керек;
- б) кинозалдағы көрермендер саны 50 астам болғанда, кемінде екі шашыраңқы эвакуациялық шығу жолдары бар кинозалмен қамтамасыз ету керек;
- в) эвакуация жолдарында жанатын заттар болмауы тиіс.

4.2.26 Қауіпсіздік талаптары залдан эвакуациялаудың 2 минутқа дейінгі уақытты қамтиды. Болжамдық есептер үшін бұл уақыт осы өткелдерден немесе есіктен эвакуацияланатын әр 100 көрерменге өткелдердің және есіктердің ені 0,6 м кем емес болғанда қамтамасыз етіледі. Бұл жағдайда кіру жолының есіктері ескерілмейді, өйткені келесі сеансты күтетін көрермендер орналасқан фойе немесе кулуарлар арқылы эвакуациялауға жол берілмейді.

4.2.27 Екі шығатын жер жеткіліксіз үлкен сыйымдылықты кинозалдарда кіре беріс люктер сыртқа шығатын есігі бар қосымша оқшауланған кулуар арқылы эвакуациялау үшін пайдаланылуы мүмкін.

4.2.28 Ірі ғимараттарда өрт қызметі үшін мүмкіндік қарастырылуы тиіс. Өртке қарсы құралдар ретінде өрт қауіпсіздігі бойынша қолданыстағы нормативтік-техникалық құжаттар талаптарына сәйкес орнатылған баспалдақтар қызмет етуі мүмкін.

4.2.29 Жанатын тауарлар және жанатын қаптамадағы тауарлар қоймаларын алаңы 700 м² аспайтын бөлімдерге бөлу керек. Әрбір бөлім шегінде торлы немесе төбеге жетпейтін аракабырғаларды орнатуға жол беріледі. Бұл жағдайда түтінді жою толық бөлімге қарастырылады. Алаңы 50 м² дейінгі қоймаларда дәліздердің соңында орналасқан терезелер арқылы қоймалардан дәліздерге шығатын жол болғанда, түтінді жоюға жол беріледі. Қолданыстағы нормативтік құжаттар талаптарына сәйкес қоймалардан және жүк түсіретін жайлар мен платформалар бар есікті және терезелі ойықтармен байланысқан қоймалардан түтін шығарудың қажеті жоқ.

4.2.30 Тез тұтанатын тауарлар, сондай-ақ жанғыш сұйықтықтар (майлар, бояулар, еріткіштер және т.б.) сататын дүкендерді отқа төзімділігі II дәрежеден кем емес жеке тұрған ғимараттарда орналастыру керек. Бұл ғимараттарда тез тұтанатын тауарлар мен жанғыш сұйықтықтар сататын дүкендер арасын отқа төзімділігі I дәрежелі қабырғалармен бөліп, дүкендердің басқа түрлерін, сондай-ақ тұрмыстық қызмет көрсететін кәсіпорындарды орналастыруға жол беріледі.

4.2.31 Тез тұтанатын тауарлар мен жанғыш сұйықтықтар қоймасын терезе ойықтары бар сыртқы қабырға жағына орналастырып, қоймаға ауа кіргізетін тамбур-шлюз арқылы

кіретін есік қарастыра отырып, отқа төзімділігі І дәрежелі арақабырғалармен (EI 45) және ІІІ дәрежелі аражабындармен бөлу керек.

4.2.32 Тұрғын үйлерге жапсарлас дүкендер бірінші, жертөлелік және астыңғы қабаттарда орналастырылуы мүмкін, дала аумағынан шығатын ғимараттың тұрғын бөлігінен оқшауланған бөлек кіру жолдары мен эвакуациялық шығу жолдар болуы тиіс. Бұл жағдайда, тұрғын үйлерде мамандандырылған химиялық және басқа тауарлар дүкенін, жарылуға қауіпті заттар мен материалдары бар дүкендерді орналастыруға жол берілмейді.

4.2.33 Техникалық қабаттың биіктігі онда орналастырылатын инженерлік жабдық пен инженерлік коммуникацияның түрінен және оларды пайдалану шартына байланысты анықталады. Қызмет көрсететін жұмыскерлердің өту жерінде еденнен дөңес конструкциялардың төменгі жағына дейінгі қашықтық 1,8 м кем болмауы тиіс. Тек құбырлық және құбырлардың оқшауламасы жанбайтын материалдан жасалған инженерлік коммуникацияларды орналастыруға арналған техникалық қабатта (техникалық еден асты) оның еденнен төбеге дейінгі биіктігін 1,6 м төмен қысқартпауға жол беріледі.

4.2.34 Инженерлік желілер орналасқан техникалық еден асты мөлшері 0,6 м × 0,6 м есіктер мен люктер арқылы сыртқа шығатын жолдары болуы тиіс.

4.2.35 Бірінші жер асты немесе жертөле қабаттарының (0,5 м артық тереңдетілген) әр бөлімінде қолданыстағы нормативтік құжаттарда ескертілген жағдайлардан басқа, ені кемінде 0,9 м және биіктігі 1,2 м люктер немесе терезелер болуы тиіс. Жай алаңы 700 м² артық болмауы тиіс.

4.2.36 Жер асты және жертөле қабаттарындағы лифтілердің шығу жолы тамбур-шлюз (Е × Т габариттері қолданыстағы ережелердің Е қосымшасына сәйкес болуы керек) арқылы ауаны тіреуіш құралымен алдын ала қарастырылуы керек. Тамбур-шлюз есігінің (лифтілік шахта жағынан) ішкі бетін жанатын материалдардан жасауға болады.

4.2.37 Өрт бөліміне бөлінген сауда орталығының ғимаратында және оның бөлігінде өртке қарсы қорғаныс жүйесімен жабдықталған (ӨҚЖ) атриум (пассаж) құрылғылардың болуына жол беріледі. Өртенбейтін қабырғаны дренчерлік бүркеуге ауыстырған жағдайда, ӨҚЖ жүйелерімен атриумы бар өрт бөлімінен көрсетілген дренчерлік бүркеумен бөлінген өрт бөлімі де жабдықталады. Атриумдарды жобалауды Ж қосымшасында мазмұндалған талаптарға сәйкес орындау керек.

4.2.38 Мынадай дүкендерде сауда залдары, тауарды қабылдауға, сақтауға және сатуға дайындауға арналған бөлмелер, ыдыс, орам материалдары мен басқа бұйымдарды сақтауға арналған бөлмелерді автоматты өрт сөндіру құрылғыларымен жабдықтау керек:

а) жер үстіндегі екі қабатта немесе жер үстіндегі бірінші және цокольдық (немесе жер асты) қабатта орналасқан, цокольдық қабатта (немесе жер асты) сауда залдары бар, сауда алаңы 3500 м² асатын жеке тұрған ғимараттағы немесе тұрғын үйлерге (немесе басқа мақсаттағы ғимараттарға) кіріктірілме-жапсарлас және жапсарлас;

б) үш және одан көп жер үсті қабаттары мен цокольдық (немесе жер асты) қабатта орналасқан, цокольдық қабатта сауда залдары бар кез-келген сауда алаңындағы, жеке тұрған ғимараттағы немесе тұрғын үйлерге (немесе басқа мақсаттағы ғимараттарға) кіріктірілме-жапсарлас және жапсарлас;

в) жер үсті қабаттарында орналасқан, сауда алаңы 500 м² және одан көп, басқа мақсаттағы ғимараттарға кіріктірілме.

4.2.39 Төрт немесе бес қабатты дүкендерде есіктерді, фрамугаларды (баспалдақ торларының ішкі қабырғаларын қоса алғанда, есіктер мен арақабырғаларды) және арақабырғаларды, жарық өткізетін толтырғыштар үшін беріктендірілген немесе арматураланған әйнектер мен ййнекті блоктарды қолдану керек. Биіктігі төрт қабаттан төмен дүкендерде жарық өткізетін толтырғыштар түріне шектеу қойылмайды.

4.2.40 Электрлік-қалқанды, желдеткіш камералар, жанғыш материалдар сақтауға арналған қоймалар мен басқа да өртке қауіпті техникалық бөлмелер есіктерінің отқа төзімділігі кемінде EI 30 болуы тиіс.

4.2.41 Жылжымалы арақабырғалар екі жағынан отқа төзімділік шегі EI 45 жанбайтын материалдармен қорғалуы тиіс.

4.2.42 Сауда залдары, қоймалар, сондай-ақ отқа төзімділігі I және II дәрежелі ғимараттағы эвакуация жолдарындағы қабырғалар мен төбелер жанбайтын немесе әлсіз жанатын материалдардан, ал аспалы төбелердің қаңқасы жанбайтын материалдардан әрленуі керек.

4.3 Жер телімінің параметрі

4.3.1 Жалпы, пайдалы және есептік алаңын, құрылыс көлемін, құрылыс ауданы мен қабаттылығын есептеу ережелері Д қосымшасында келтірілген.

4.3.2 Сауда орталығы бөлек орналасуы мүмкін немесе қолданыстағы инфрақұрылым элементтерімен қоршалған болуы мүмкін.

4.3.3 Жер телімінде объектілерді жобалауға жол берілмейді, егер:

а) өткен жылдары мал қорымы, улы қалдықтар көмілген жер болса;
б) бұл жерде табиғи аядан сағатына 0,2 микрозиверт гамма-сәулесі мөлшерінің күші артса;

в) бұл жерде сібір жарасы бойынша стационарлық жағынан сәтсіз орындар болса.

Дүкендердің жеке тұрған ғимараттарын қолданыстағы өрт қауіпсіздігі талаптарын сақтай отырып, тұрғын үй ғимараттарының терезесінен, мектепке дейінгі балалар және жалпы білім беру мекемелерінің, сондай-ақ стационарлық типтегі емдеу мекемелерінің аумақтарының шекарасынан кемінде 25,0 м қашықтықта орналастыру керек.

4.3.4 Жер телімінде немесе дүкен конструкциясында қосымша қызмет көрсету элементтері бар (Б қосымшасын ескере отырып) сатып алушылардың демалыс аймағын қарастыруға жол беріледі.

4.3.5 Автотұрақтағы көлік орнының есептік санын былай анықтау керек: сауда алаңы 500 м²-ден 1000 м²-ге дейін болатын дүкендер үшін алаңы 25 м² - 40 м² болатын 1 көлік орны, сауда залдарының алаңы 1000 м²-ден астам болатын супермаркеттер (әмбебап дүкендер), сондай-ақ гипермаркеттер үшін 15 м² - 25 м² сауда алаңына 1 көлік орны.

Нақты есептер үшін түзетулерді дүкен (сауда орталығының) түрін және келушілер ерекшелігін ескере отырып жасау керек.

Қаланың орталық аймағында орналасқан дүкендерді жобалаған немесе жетілдірілген кезде автотұрақтардың көлік орнының есептік санын 10 % кемітуге жол беріледі.

Кәсіпорынның сауда орталығында ұзақ уақыт болуға арналған мекемелер (мысалы кинотеатр, мейрамхана, спорттық және ойын-сауық сияқты) болса, тұрақ орындарының санын 1 орынға 10 м^2 - 15 м^2 арттыру ұсынылады.

4.3.6 Автокөліктер тұрақта көлденең немесе бұрышпен орналастырылуы мүмкін.

Көлденең орналасқан кезде тұрақ орнының ұзындығы 5 м аспауы керек, ал ені - 2,3 м. Тұрақ орындарының арасындағы өтетін жолды екі жақты автокөлік қозғалысы үшін 4,5 м-ден 6 м-ге дейін қарастыру керек.

Сауда кәсіпорнының тұрағында автокөліктерді бұрышпен орналастырған кезде 4-кестеде көрсетілген мәліметтерді қолдану ұсынылады. Тұрақ орындарының арасындағы өтетін жердің ені кем дегенде 3,5 м болуы керек.

4-кесте – Жеңіл автокөліктерді бұрышта орналастыруға арналған жолақтар

Автокөліктерді жүргінші жолдар сызығына бұрышпен орналастыру	45°	60°	90°
Тұраққа арналған жолақ ені, м	5	5,4	5,5
Бір автокөлікке арналған аудан, м^2	18	16	13
Ұзындығы 100 м жолақта орналасатын көліктер саны	31	38	43

4.3.7 Сауда орталықтары үшін автокөлік тұрақтарын жобалау кезінде қайта келген қонақтарға тұрақ аумағының көру аймағын, кедергісіз бақылау мүмкіндігін және тұрақ күзетін, сонда-ақ сауда орталығының кіре берісінен тұрақтың ең алыс нүктесіне дейінгі тиімді қашықтықты (ұсынылатын қашықтық 200 м дейін) ескеру керек.

4.3.8 Сауда-ойын-сауық мен сауда орталықтары үшін жер үсті мен жер асты тұрақтарын, шатырдағы тұрақтарды, жапсарлас құрылыстардағы көп деңгейлі тұрақтарды жобалауға жол беріледі.

4.3.9 Жер үсті автокөлік тұрағын жоспарлау үшін тікбұрыш пішінді тұрақтарды (ғимарат алдында орналасқан), Г-үлгілі тұрақтарды (бұрышта кіру жолының орнын орналастыру керек), П-үлгілі тұрақтарды (ғимарат айналасында) қолдану ұсынылады.

4.3.10 Автокөлік тұрақтарын бірнеше деңгейде орналастыру кезінде деңгейлерге қолжетімділікті қамтамасыз ету үшін, әдеттегідей, пандустарды немесе рампаларды қолданады. Рампалар үшін жол берілетін еңістер:

- а) 10% бастап 12 % дейін – түзу сызықты рампалар;
- б) 8,5 % - бұранда рампалар;
- в) 15 % - тік рампалар.

Рампалар еңісі 30 % аспауы тиіс.

4.3.11 Сенсорлар, бағдаршамдар, карталық жинағыштар сияқты электрондық құралдарды және басқа құралдарды сауда кәсіпорнына автокөліктің келу жолдарын пайдаланған кезде ыңғайлылықты ескере отырып орналастыру керек.

4.3.12 Өрт сөндіру техникасының өтуін қамтамасыз ететін жүргінші жолдың шетінен немесе жоспарланған бетінен бастап жеке сауда кәсіпорнының қабырғаларына дейінгі арақашықтықты мынадай мәндерден аспайтындай жобалау керек:

а) 8 м - биіктігі 13 бастап 28 м дейінгі ғимараттар үшін;

б) 10 м - биіктігі 28 м жоғары ғимараттар үшін.

4.3.13 Кәсіпорынды қоршаған ғимараттарға, қоршаған ортаға және құрылыс ауданының эстетикалық түріне сәйкес жобалау керек.

4.3.14 Көшеге, тұраққа шығатын немесе кіру жолдары бар ұзындығы 9 м асатын қасбеттерді маңызды сәулеттік ерекшеліктер мен нысандар бар шатырлар, діңмандайшалар, шығыңқы жерлер; қуыстар, кескіндер, галереялар (аркадалар), аркалар; ашық ішкі аулалар; витриналар; декоративтік плиткалар, ғимараттың конструкциясы мен дизайнына біріктірілген шағын сәулеттік құрылыстар сияқты сәулеттік бөлшектер арқылы жобалау ұсынылады.

4.3.15 Сыртқы жарнама құралдарымен терезелік ойықтарды жабуға жол берілмейді.

4.3.16 Шығатын жарнама арақабырғалар, арақабырғалар конструкциялары (штендерлер) дүкеннің жұмыс істеу сағаттарында олардың ені 2 м аспағанда, адамдар жүретін аймақтарда және жүргінші жолдарда орналастырылады. Штендерлер екі жақты болуы керек, жеке жарықтандыру болмауы керек, бір жағының алаңы 1,5 м² аспауы тиіс.

4.3.17 Бақылаудың шолу айналары қабырғаға немесе тіреуге кронштейн арқылы орнатылады. Кронштейн конструкциясы қажетті көрініс бұрышы үшін айна бағытын өзгертуге мүмкіндік береді. Шолу айналары 40°-тан 160°-қа дейінгі көрсету бұрышына ие, айна дөңесі 15 мм бастап 60 мм дейінгі биіктікті құрайды.

Бақылау айналары үш түрге бөлінеді: көше (жолдағы), ішкі (бөлме ішінде орнату үшін) және күмбезді (сфералық немесе домалақ). Бақылау айнасының жиегі бойында онымен қолдануды жеңілдететін жарық шағылыстыратын элементтер орналасқан. Жеткіліксіз жарықтандыру жағдайында бұл элементтер бар жарықты шағылыстырады, бұл айнаның өзін байқалатындай жасап, айна контурына қараңғыда жарықтануға мүмкіндік береді.

4.3.18 Ашық ауада сақтау, жүк көліктері үшін автотұрақ, қоқысты жинау орындары, жүк тиеу немесе басқа мақсаттағы аумақтар кез келген қоғамдық көшеден, жүргінші жолдарынан немесе ішкі жаяу жүргінші жолдарынан 6 м қашықтықта орналасуы керек.

Маусымдық сақтауға, сатуға арналған аумақтар қабырғалармен, дуалдармен немесе экрандармен тұрақты қоршалуы керек, берілген материалдар жабынымен немесе түсімен ғимараттың жалпы дизайнының сәйкес келуі тиіс.

4.3.19 Ғимараттардың бірінші қабат қасбеттеріне ең жоғарғы мөлдірлікті орнату арқылы витриналарды шынылауға жол беріледі.

4.3.20 Дүкенге немесе сауда орталығына қосымша кіру жолының болуына мыналарға жол беріледі:

а) ірі дүкендерде және жол қиылысында, қоғамдық көліктің бірнеше аялдамасының қасында орналасатын аудандық сауда кешендерінде;

б) жазықтық пассаж ретінде ұйымдастырылған кіріктіріме-жапсарлас дүкендерде.

4.3.21 Дүкеннің кіру жолындағы еден белгісін, кіру жолы ойықтары беттік су және қалдықтардың кіріп кетуінен қорғалған жағдайда, жүргінші жолдармен бір деңгейде немесе одан төмен тереңдетілген деңгейде қабылдауға жол беріледі. Бұл жағдайда кіре берістің үстіне күнқағар қарастыру керек.

4.3.22 Ғимарат жанында және тұрақ кеңістігінің жанында қыдыруға арналған ең төменгі ең 3,5 м жаппа астындағы жүргінші жолдар қарастырылған жағдайда, ғимараттың алдыңғы және/немесе бүйірлік бөлігін көгалдандыру талап етілмейді. Жүргінші жолдар бойында үлкен емес егістер немесе қыш құмыралы өсімдіктердің болуы ұсынылады. Ландшафтың бөлек отырғызылған элементтері тұрақ орнының 10 % астам ауданды алмауы керек.

4.3.23 Ғимарат бағдарын, ландшафт жоспарын жаяу жүргіншілердің қоғамдық және жеке көлікті пайдалануын ескере отырып жобалау керек. Жаяу жүргіншілер жолдарын ғимаратқа кіре берістен қоғамдық көліктің, автомобиль тұрағының ең жақын аялдамасына дейінгі қолжетімділікті ескере отырып жобалау керек.

4.3.24 Ғимаратқа іргелес ұзындығы кемінде 61 м жаяу жүргіншілер жолдарының әрбір 45 м демалуға арналған орындықтар, қоқыс салатын урналар орналастырылуы тиіс.

4.3.25 Алаңы 1000 м² астам автомобильді тұрақтарда боялған немесе текстуралары, ландшафт элементтері, қысқа бағаналары және жарықтандыруы бар жаяу жүргіншілер жолдары болуы керек.

4.3.26 Сауда объектісіне жататын көшенің, жолдың және алаңның жүретін бөлігіне жалғасатын жаяу жүргіншілер жолдары жабынының орташа жарықтандырылуы 5-кестеде көзделген осы көшенің, жолдың және алаңның жүретін бөлігі жабынының орташа жарықтандырылуының кемінде жартысындай болуы тиіс.

4.3.27 Сауда кәсіпорнына әкелетін өткелдерді ғимаратқа кіру жолына қатысты қонақтың қауіпсіз бағыты мақсатында жарықтандыру жабдықтармен жабдықталуы керек.

4.3.28 Сауда кәсіпорнының маңайындағы жаяу жүрушілерге арналған ақпараттық көрсеткіштер және қозғалыс бағытының көрсеткіштері еденнен 2 м және 0,5 м биіктікте, эвакуация жолдарындағы және автомобильдер үшін өткелдердегі әр нүктеден тура көрініс шегінде орнатылады.

5-кесте – Жаяу жүргіншілер кеңістігіне арналған жарықтандыру жіктемесі мен нормаланған көрсеткіштері

Жарықтандыру бойынша объект класы	Объектінің атауы	Нормаланатын көрсеткіштер	
		<i>Еорт, лк, кем емес</i>	<i>Емин/Еорт, кем емес</i>
П1	Сауда объектілерінің кіру жолдарының алдындағы алаң	20	0,3
П2	Қоғамдық көлікке отырғызу алаңы	10	0,3
П3	Жаяу жүргіншілер алаңы	6	0,2
П4	Жолдар мен көшелердің жүру жолынан бөлінген жаяу жүргіншілер жолдары	4	0,1

4.4 Көлемдік-жоспарлық шешім

4.4.1 Санитарлық-гигиеналық ережені сақтау, адамдардың денсаулығын сақтауды қамтамасыз ету

4.4.1.1 Кіреберістер, өткелдер, баспалдақтар, лифтілер

4.4.1.1.1 Ірі дүкендерде сауда сөрелері және дүкендері арасындағы өтулерді жобалағанда жүк артатын және жинайтын техника сияқты дүкен ішіндегі көлік үшін кедергісіз қозғалысты ескеру керек.

4.4.1.1.2 Сауда залындағы екі жақты сауда сөресіне жету жолдарының жалпы енін 3 м бастап алу керек.

Бумалау сөресіне жететін жолдарды 0,6 м бастап жобалау керек.

4.4.1.1.3 Операциялардың ықтимал қарқындылығына және қызметкерлер санына байланысты қозғалыс аймағын және қызмет аймағын біріктіруге болады, ал сөре алдындағы және оның ар жағындағы өткелдер енін 0,8 м дейін қысқарту. Өндірілетін қызметтердің түріне сәйкес сөренің биіктігін 0,9 бастап 1 м дейін жобалау, сөренің енін 0,45 бастап 0,6 м дейін алу керек.

4.4.1.1.4 Супермаркет пен гипермаркеттегі жабдықтар қатарын бөлгенде, әдеттегідей, сөрелерді колонналар торы бойынша бағыттайды. Колонналар қолайсыз орналасқан кезде, колонна мен сөрелердің әрқайсысының арасынан өтуге арналған қашықтық 0,9 м бастап 1,2 м дейін құруы тиіс.

4.4.1.1.5 Ылғалды режимді жайдағы колонналар биіктігі 1,8 м, ал салқындатқыш камераларда – жайдың бүкіл биіктігіне тең ылғалға төзімді әрлеу болуы тиіс.

4.4.1.1.6 Күндіз, сондай-ақ түнгі уақытта сауда-ойын-сауық орталықтарындағы кинотеатрларға келушілер ағынын бөлу үшін кинотеатрларға арналған жеке кіретін және шығатын есік қарастыруға жол беріледі.

4.4.1.1.7 Сыртқа апаратын барлық есіктерді өздігінен жабылатындай жобалау ұсынылады. Кіреберіс есіктердің маңайында автоматты ауа-жылытқыш шымылдықтар орнату керек. Тек өлшенген және буып-түйілген өнімдерді ұсынатын азық-түлік объектілеріне осы ереже таратылмайды. Үлкен жүк тауарларын жеткізуге арналған есіктерді тамақ дайындайтын немесе ыдыс жуатын жайларда тікелей жақындықта орналастырылмау керек.

Сыртқа апаратын барлық есіктер өздігінен, тығыз жабылуы және зиянкестерге төзімді болуы тиіс. Ауа шымылдықтары зиянкестерден қосымша құрылғы ретінде пайдаланылуы мүмкін, алайда толық ашық есіктер үшін абсолютті ауыстыру болып табылмайды.

4.4.1.1.8 Бөлшек сауда кәсіпорынын жобалағанда жүк және жолаушылар лифтілерін орналастыруды ескеру керек.

4.4.1.1.9 Екі немесе одан көп деңгейде орналасқан сауда залдары бар дүкендерде ҚР ЕЖ 3.06-101 талаптарын ескере отырып, кабина тереңдігі кемінде 2,1 м бір жолаушылар лифтісін орнату керек.

4.4.1.1.10 Жүк лифтілері төбесінің биіктігін 3,7 м бастап орнату керек, ал жолаушылар лифтілері төбесінің биіктігін 2,7 м бастап орнатуға жол беріледі.

4.4.1.1.11 Дүкен бөлмелерінің арасындағы тік технологиялық байланыс үшін жүк көтерілімділігі 100 бастап 250 кг дейін кіші жүк лифтілерін қолдануға жол беріледі, бұл жағдайда құрылыс шахталарында 14 аспайтын аялдамаларға жол беріледі.

4.4.1.1.12 Металл қаңқалы шахтаға (лифтімен бірге жеткізілетін) екі рет аялдайтын, жер үсті қабаттарынан 5,2 м аспайтын биіктікке көтерілетін шағын жүк лифтісін орнату кезінде өртке қарсы арақабырғалар мен аражабындар қажет емес. Шағын жүк лифтісі жер асты немесе цокольдық қабаттардағы металл қаңқалы шахтаға бірінші аялдама жасағанда, тамбур-шлюзге лифті арқылы шығуды қарастыру керек.

4.4.1.1.13 Жүк лифтілерінің жүк көтерімділігі мен кабиналар габариттері жобалауға берілген тапсырмамен орындалады (сауда орталықтарының, дүкендердің (А қосымшасы бойынша) және лифтілерге жүк артуға және лифтілерден жүкті түсіруге арналған механизация құралдарының - жіктелу топтарын ескерумен). Жүк лифтісінің қажетті ең төменгі санын жүк ағынын ескеру арқылы анықтау керек.

4.4.1.1.14 Әр қабатта жүк лифтісіне кіре беріс алдында $E \times T$ (E қосымшасына сәйкес) кемінде ені x тереңдігі тең жүк түсіру алаңдарын (бұдан әрі – жүк түсіретін аймақтар) қарастыру керек.

4.4.1.1.15 Ірі сауда орталықтарында жүк лифтілерінің және/немесе көтергіштердің қажетті саны жүк ағынының және азық-түлік пен өнеркәсіптік тауарлардың, шикі және дайын өнімдер ағымын бөлу талаптарының есебімен жобаланады. Жеке көтергіштер мынадай жағдайларда қажет болады:

а) саудаға қатыспайтын бөліктері жертөле немесе екінші қабатта орналасқан супермаркеттерде;

б) жылдам тамақтану, фуд-корт, кафе және мейрамхана аймақтары үшін;

в) ассортиментінде ірі габаритті тауарлар бар тағамдық емес – тұрмыстық техника, құрылыс және өңдеу материалдардың дүкендері үшін. Жиһаз салондары жалпы көтергішті қолдана алады.

Алаңы 1500 м² артық тағамдық емес дүкендер үшін жеке көтергіштерді ұйымдастыруға жол беріледі.

4.4.1.1.16 Жолушылар лифтісін 1590 бастап 1810 кг дейінгі жүк көтергіш арқылы пайдалану керек.

4.4.1.1.17 Тік тасымалдау нормаланбаған жағдайда, эскалаторларды лифтілерге қосымша ретінде орнату ұсынылады.

4.4.1.1.18 Жобалауға берілген тапсырма бойынша кемінде 1000 м² сауда залдарына жолаушылар лифтісін немесе эскалаторларды жобалауға жол беріледі.

4.4.1.1.19 Эскалаторларды ғимаратқа кіре беріске қатысты көрініс есебімен орналастыру керек.

4.4.1.1.20 Еңісі 30° және 35° эскалаторлар үшін мыналарды қабылдау керек:

а) келушілердің жоғары жайлы және қауіпсіз пайдалануы үшін эскалаторларды 30° еңіспен орнату ұсынылады;

б) қолданылатын орында қысқарту тиімділігін көтеру үшін эскалаторларды 35° еңіспен орнату керек. Бірақ, 5 м биік қабаттар үшін бұл еңіс келушілер қозғалысы

үшін қауіпті екенін назарға алу керек. 6 м биік көтерілгенде еңіс бұрышына 35° жол берілмейді;

в) қозғалмалы жолдар үшін 10° , 11° және 12° еңістерді ескеру керек. Жоғары жайлылық үшін жолдың 10° еңісі қабылданады, кеңістік шектелген кезде 12° еңісті ескеру керек және ғимараттағы алыс қашықтықты өту үшін 0° бастап 6° дейінгі көлденең қозғалмалы жолдарды орнатуға жол беріледі.

4.4.1.1.21 Эскалаторларды бір жақты қозғалыспен, екі жақты қозғалыспен және қиылыс қозғалыспен орнату ұсынылады. Эскалаторлардың енін 6-кесте бойынша таңдау керек.

6-кесте – Эскалаторлардың өткізу мүмкіндігі

Басқыштың ені, м	Теориялық өткізу мүмкіндігі, адам/сағ	Орын ауыстыру жылдамдығына байланысты тиімді өткізу мүмкіндігі, адам/сағ				
		$v = 0.5$ м/с	$v = 0.5$ м/с	$v = 0.5$ м/с	$v = 0.5$ м/с	$v = 0.65$ м/с
0,6	4500	1800	2700	3600	4400	
0,8	6750	2400	3600	4800	5900	
1	9000	3000	4500	6000	7300	

4.4.1.1.22 Эскалаторлардың және қозғалмалы жолдардың қолайлы жылдамдығын есептеу 7-кесте бойынша таңдалады.

4.4.1.1.23 Келушілердің эскалаторға түсуі үшін көтеру немесе түсіру кезінде көлденең баспалдақтардың ұсынылатын саны 2 баспалдақты құрайды.

7-кесте – Эскалаторлар мен қозғалмалы жолдардың негізгі сипаттамалары

Көтеру биіктігі, м	Жылдамдығы, м/с	Ең жоғарғы еңіс, °	Ені, м
Эскалаторлар			
≤ 6	$\leq 0,5$	35	0,8
	$>0,5 \leq 0,65$	30	1,2
	$>0,65 \leq 0,75$	30	1,6
> 6	$\leq 0,5$	30	1,2
	$>0,5 \leq 0,65$	30	1,2
	$>0,65 \leq 0,75$	30	1,6

7-кестенің жалғасы

Көтеру биіктігі	Жылдамдығы	Ең жоғарғы еңіс	Ені
Жылжымалы жолдар			
Шектелмеген	$\leq 0,75$	0 - 6	Шектелмеген
		10 - 12	0,4
	$> 0,75 \leq 0,9$	12	1,6
	$\geq 0,5$	10 - 12	$\leq 1,1$

4.4.1.1.24 Дүкендерге қисық сызықты баспалдақтар орнатуға болады: парадты негізгі – екі және одан артық қабатты сауда залдарында және бұл залдарда антресольдар болғанда; қызметтік басқаратын: тұрақты болатын адам саны 5 артық емес бөлмелерде. Айтылған баспалдақтардың жіңішке бөлігіндегі басқыштардың енін 0,22 м кем емес, ал қызмет баспалдақтарының - 0,12 м кем болмайтындай қарастыру керек.

4.4.1.1.25 Жер үсті қабаттарындағы баспалдақтар марштарының еңісін 1:2 аспайтындай қабылдау керек. Жер асты және цокольдық қабаттарға апаратын баспалдақ марштарына, сондай-ақ адамдарды эвакуациялауға арналмаған жер үсті қабаттарындағы баспалдақтарға 1:1,15 еңіске жол беріледі.

4.4.1.1.26 Баспалдақ торларын сыртқы қабырғадағы ойыстар арқылы табиғи жарықтандырумен бірге жобалау керек. 2 қабатты ғимараттардағы дүкендердің (бөлек тұрған, кіріктірме-жапсарлас, тұрғын ғимараттарға кіріктірме немесе оларға жапсарлас және отқа төзімділігі I және II дәрежелі басқа функционалдық мақсатты ғимараттарда орналасқан) 50 % баспалдақты торларында жоғарғы жарықтандыру құрылғысына, ал 3 қабатта - 1,5 м кем емес баспалдақ марштарының арасындағы жарық құрылғысына жол беріледі. Адамдарды эвакуациялауға арналған 50 % артық емес баспалдақ торларды табиғи жарықтандырусыз жобалауға жол беріледі. Бұл жағдайда баспалдақты торлар 2-ші немесе 3-ші типті түтінденбейтін болуы тиіс.

4.4.1.1.27 Алаңдар (қисық сызықты баспалдақтарды қоспағанда) арасындағы бір марштағы баспалдақ саны 3 кем болмау керек және 16 артық болмау керек. Бір маршты баспалдақтарда және екі және үш маршты баспалдақтардың бір маршында 18 артық емес көтеруге жол беріледі.

4.4.1.1.28 Жүргінші жолдар деңгейінен 0,45 м астам биіктікте орналасқан сыртқы баспалдақтар мен пандустарда және алаңдарда дүкенге кіре берісте 0,8 м кем емес қоршаулар болуы тиіс.

4.4.1.2 Келушілерге арналған жайлар

4.4.1.2.1 Дүкендер мен сауда орталықтарының сауда алаңына сауда залдары мен қосымша қызмет көрсетуге арналған жайлар алаңы мен едені зал еденімен бір деңгейде орналасқан жағдайда, көше жақтағы экспозициялық витриналардың ауданы кіреді.

Қосымша қызмет көрсету элементтерінің тізімі реттелмейді және Г қосымшасын ескере отырып, жобалауға берілген тапсырмамен анықталады.

4.4.1.2.2 Сауда залында орналастыру алаңының ең төменгі коэффициентін 0,25 тең қарастыру керек.

4.4.1.2.3 Сауда кәсіпорындары үшін мыналарды жоспарлау сұлбалары қолданылады:

а) бір бағытты пассаж немесе сауда залы негізгі осьте – бойында сөрелер және бөлімдер орналасқан негізгі өтуде ұсталған жағдайда, екі бағытты пассаж;

б) сызықты жоспарлау, өздігінен қызмет көрсететін дүкендерге тән және сауда жабдығының параллель қатарларын ұсынады. Осындай жоспарлау бойлық, көлденең, диагональды және аралас болуы мүмкін;

в) айналма жоспарлау, сатып алушының маршруты барлық сөрелер, бөлімдер және дүкендер арқылы өткенде;

г) көрмені жоспарлау, тауарларға ерікті жетегі бар мамандандырылған дүкендерге тән. Осындай жоспарлауда кассаларды шығу жолының алдында немесе бұрышта орнату қабылданған.

4.4.1.2.4 Сауда залдарының еденнен төбеге дейінгі биіктігі 3,0 м кем болмау керек. Қосалқы, қызметтік және тұрмыстық үй-жайлардың, және де тауарларды қабылдауға, сақтауға, сатуға дайындауға арналған үй-жайлардың еденнен төбеге дейінгі биіктігін, технологиялық жабдықтар есебінен 2,5 м дейін қысқартуға болады.

Тұрғын үйлерге кіріктіріме дүкендерде сауда залының ауданы 250 м² артық болмағанда, барлық үй-жайлар биіктігін үйдің тұрғын бөлігінің биіктігіне тең қабылдауға болады.

4.4.1.2.5 Ауыспалы биіктіктегі сауда залдарында биіктіктің нормаланған мәні жайдың орташа (келтірілген) биіктігіне сәйкес болуы тиіс. Бұл жағдайда жайдың кез-келген биіктігі кемінде 2,5 м болуы тиіс.

4.4.1.2.6 Төбесі еңіс немесе бөлігінің биіктігі әртүрлі жайларда жайдың орташа (келтірілген) биіктігі төмен биіктікке қойылатын талаптарға сәйкес келуі тиіс. Жайдың кез-келген бөлігінің биіктігі жүргізілген шуға қарсы шараларды ескере отырып, кемінде 2,5 м құрауы тиіс.

4.4.1.2.7 Өзіне-өзі қызмет көрсететін дүкендерде бақылаушы-кассирлердің жұмыс орнының санын сауда залының алаңына байланысты қабылдау керек, бақылаушы-кассирдің бір орнына:

а) 100 м² дейін қоса – азық-түлік дүкендерде;

б) 160 м² дейін – тағамдық емес дүкендерде.

Есептік түйіннің алаңын сауда залы ауданынан 15 % артық болмайтындай қабылдау керек. Бақылаушы-кассирлердің жұмыс орындарын есептегенде, қосымша қызмет көрсетуге арналған сауда залының ауданы және тиісті мақсаттық үй-жайлардың алаңы саналмайды.

4.4.1.2.8 Супермаркет және гипермаркет сияқты ірі дүкендерде бақылаушы-кассирлар үшін орындарды бір сызық бойымен орналастыру ұсынылады, кассалардың екі сызық бойымен орналастыруға жол беріледі – қос кассалардың бірінен соң бірі диагональды орналасуы.

Кассалар сызығынан шығу жолына өтулерді 2,6 м кем болмайтындай есептеу керек.

4.4.1.2.9 Дүкендердің сауда залдарындағы жабдықтар арасындағы өткелдер енін К қосымшасына сәйкес анықтау керек.

4.4.1.2.10 Тапсырыс бөлімдердің (немесе сыйлық жиынтығының жинақталуы) ауданын Л қосымшасына сәйкес ең төменгі алаңның меншікті көрсеткіштері бойынша анықталатын есептік шамадан кем болмайтындай қабылдау керек.

4.4.1.2.11 Кафетерийлер алаңын М қосымшасына сәйкес ең төменгі алаңның меншікті көрсеткіштері бойынша анықталатын есептен кем болмайтындай қабылдау керек.

4.4.1.2.12 Қосымша қызмет көрсететін басқа үй-жайлардың ауданын Н қосымшасының есебімен жобалауға берілетін тапсырмамен анықтау керек.

4.4.1.2.13 Сауда залдарына тоңазытқыш жабдықтарды орналастырғанда 8-кестеде келтірілген көрсеткіштерді қабылдау ұсынылады.

8-кесте – Сауда залындағы тоңазытқыш жабдықтарының ұзындығы

Тоңазытқыш жабдық	Сауда алаңы 150-350 м ²	Сауда алаңы 500-700 м ²	Сауда алаңы 1000 м ²
Тоңазытқыш төбешігі	5 м - 10 м	15 м - 18 м	21 м - 22 м
Сату сөресі	8 м - 15 м	14 м - 22 м	24 м - 30 м
Мұздатқыш бронеттері	3,75 м - 5,6 м	12,5 (екі жақты)	15 м (екі жақты)

4.4.1.2.14 Киім дүкендерін жобалағанда киім өлшейтін бөлмені 1 киім өлшейтін бөлме сауда алаңының әр 30 м² – 50 м² есебінен жобалау керек.

Киім өлшейтін кабинаның керекті ұзындығы мен енін 1,35 бастап 2 м дейін қабылдау керек. Кабиналар есікпен немесе шымылдықтармен жабылу керек. Кабинада 2-3 ілгешек орналастырады. Айнаны 1,7 бастап 1,9 м дейінгі биіктікте орналастыру ұсынылады.

4.4.1.2.15 Сауда орталықтарында, супермаркеттерде және гипермаркеттерде банк бөлімі, банкоматтар, төлемдерді қабылдау пункттері және айырбастау пункттері сияқты сервис объектілерін орналастыру ұсынылады.

4.4.1.2.16 Банктер бөлімдері, әдеттегідей, сауда орталықтарының түкпір аймақтарында орналасады, сауда орталығының негізгі ішкі кеңістігінен бөлек және ауасы жеткілікті желдетілетін болуы керек.

Банкоматтардың орналасуына бөлінген аймақ банкоматтың өзінің орналасуын, қызмет көрсетуге кіре берістерді, қолданушыларға кіре берістерді, желдетуге қажетті кеңістікті есепке алу керек.

4.4.1.2.17 Сауда орталықтарындағы кинотеатрларды жобалағанда мынадай ерекшеліктерді есепке алу керек:

- а) көлемдік-жоспарлық шешім;
- б) дыбыс оқшаулау;
- в) кинозалды акустикалық өңдеу.

4.4.1.2.18 Кинозалдардың геометриялық параметрлерін анықтағанда ұзындық пен енінің қатынасы шамасы 1,5 сәйкес болуы тиіс.

Кинозал биіктігін 5 м кем емес алу керек.

4.4.1.2.19 Кинотеатрдағы фойені жобалағанда ілеспе мекемелердің орналасуын ескеру арқылы кинотеатрдағы көрермендердің әлеуетті санын есепке алу керек.

4.4.1.2.20 Бірнеше кинозалдар үшін киноаппаратты кешенді бірлестіріп жобалау керек. Киноқұралдан жақын жерде киномеханиктар үшін демалыс бөлмелерін және санитарлық тораптар қарастыру ұсынылады.

4.4.1.2.21 Сауда-сауық орталықтарында кинотеатрларды жобалағанда ҚР ЕЖ 3.02-120 басшылыққа алу ұсынылады.

4.4.1.2.22 Сауда орталықтарында кинотеатрларды өзінің шу спектрінде ұру шулары бар бильярд, боулинг сияқты үй-жайлардан алыс орналастыру ұсынылады.

4.4.1.2.23 «Ана мен бала» жайын орайтын үстелмен, душ тұғырығымен, унитазбен және қолжуғышпен жабдықталған әрбір мың сатып алушыларға (келушілерге) бір орын есебінен қарастыру керек.

4.4.1.3 Өндірістік, қойма және қызметтік-тұрмыстық жайлар

4.4.1.3.1 Азық-түлік дүкендерінде қойма және тауарларды сатуға дайындау жайлары, әдеттегідей, тиісті сауда залымен бір деңгейде қарастырылады. Қоймаларды басқа қабаттарға орналастырған жағдайда, контейнерлер мен оларды көшіретін құралдарды тасымалдауға арналған жүк таситын лифті қарастырылуы керек. Тауарларды көшіру жолында табалдырық орнатуға жол берілмейді.

4.4.1.3.2 Салқындатқыш камералар, әдеттегідей, бірыңғай блок түрінде жобаланады.

4.4.1.3.3 Жүк түсіретін платформалар деңгейі автомобильдерге арналған алаң деңгейінен, әдеттегідей, 1,1 м немесе 1,2 м биікте болуы тиіс.

Платформалардың ең төменгі тереңдігі, тік төртбұрышты пішіні 4,0 м тең, ал ара тәрізді пішіні 2,5 м болуы тиіс.

4.4.1.3.4 Дүкендер аумағында қоқыс контейнерлеріне арналған шаруашылық алаңдарын орналастырған кезде, бұл алаңдар арасындағы қашықтық тұрғын үй ғимараттары терезелерінен, мектепке дейінгі балалар және жалпы білім беру мекемелері, сондай-ақ стационарлық типтегі емдеу мекемелері аумағының шекарасынан кемінде 20 м болуы тиіс.

4.4.1.3.5 Алаңы 50 м² дейінгі объекті үшін ауданы мыналардан кем емес жайлар жиынтығы қарастырылады:

- 1) сауда залы - 15 м²;
- 2) тауарларды сатуға дайындайтын бөлігі бар қойма, раковинасы бар ыдыс жуатын жер - 8 м²;
- 3) қызметкерлер бөлмесі - 6 м²;
- 4) санитарлық торап - 1,5 м² (ылғал жіберуге ұшырамайтын жеке канализациялық орындарда қолжуғыш пен дала дәретханасы орналастырылуы мүмкін).

Тұрмыстық жайды қоймамен біріктіруге болады, егер қойманың ауданы 10 м² кем болмаса.

4.4.1.3.6 Объекті қажетті сауда-технологиялық және тоңазытқыш жабдықтарымен, ұйымның қуатымен және оның түріне сәйкес қамтамасыз етіледі. Жабдықтардың орналасуы оған жетудің еркіндігін қамтамасыз етуі керек.

4.4.1.3.7 Тез бүлінетін ас өнімдерін сататын бөлімдер салқындатқыш немесе тоңазытқыш камераларымен, сөрелермен, көрмелермен, шкафтармен жабдыкталады.

Салқындатқыш камераларды өнімдер сипаттамаларының есебімен есептік температуралар мәндері бойынша біріктіруге жол берілмейді.

4.4.1.3.8 Салқындатқыш камераларды, әдеттегідей, кіру жолының ені 1,3 кем емес шлюздар арқылы бірыңғай блоктармен жобалайды.

Салқындатқыш камералардың бірыңғай блогынан тыс кіру жолдары тиісті қоймадан жасалған екіден аспайтын камераларды орналастыруға жол беріледі. Есептік температура плюс 2°C және жоғары болғанда, суытатын камера алдында шлюздар қарастыруға жол берілмейді.

4.4.1.3.9 Салқындатқыш камераларды қоршайтын конструкцияның жылы оқшаулауын минус камералардағы есептік ішкі температураларға сәйкес жобалау керек, бірақ мұздалған өнімдерді және балмұздақтарды сақтауға арналған төмен температуралы камераларда минус 18°C төмен емес және басқа камераларда – плюс 4°C аспайды. Салқындатқыш камералардың қоршау конструкцияларында су өткізетін және суды жіберетін құбырларды, ауа алмастыру және электрокабель қораптарын өткізу рұқсат етілмейді.

4.4.1.3.10 Салқындатқыш камералар биіктігін 2,7 м кем емес және 3,5 м аспайтындай жобалау керек. Үлкен биіктікте камералардың үстінде, камера және жоғары жатқан қабат арасындағы желденетін кеңістікпен өздік жабындарды қарастыруға жол беріледі, қажет болса оларды тұрғын қабаттардың астында орналастырғанда, камералар жабыны ғимараттың қабатаралық аралық жабындардан желденетін кеңістікпен бөлінуі керек.

4.4.1.3.11 Салқындатылатын камералардың машиналық бөлімдерінде сауда залымен немесе оның астымен қатар арнайы үй-жайда агрегаттар орнату арқылы орталықтандырылған салқындату жүйесі қарастырылады. Камералардың ауамен суыту жүйесінде машиналық бөлімдердің биіктігі 2,7 м кем және 3,5 м артық болмауы керек.

Тоңазытқыш агрегаттарын машиналық бөлімде камера жанында немесе камера жанындағы дәлізден биіктігі 1,5м кем емес (екі жақты қақпақ есікпен) металл тормен бөлінген алаңда орнату керек.

4.4.1.3.12 Дүкен бөлмелеріндегі ауаның есептік температурасы технологиялық тапсырмамен қабылданады. Дүкендердегі ауа ауысу еселігін 1 сағаттан кем болмайтындай қабылдау керек.

4.4.1.3.13 Ылғал тәртіпті бөлмелердегі қабырғалар мен арақабырғалар ылғалға төзімді еден бетінен 1,6 м кем емес биіктікте өңделуі тиіс, ал суытылатын камераларда бөлменің жалпы биіктігі қапталуы тиіс.

4.4.1.3.14 Ірі сауда орталықтарында алаңы 40 м² дейін тауарларды уақытша сақтауға арналған бөлмелерді жобалауға жол беріледі.

4.4.1.3.15 Жүк көлігінің қозғалысы үшін жеткілікті кеңістікті қамтамасыз ету керек.

Жүк көлігінің қозғалысына арналған аймақ қоғамдық жолдарға кедергі болмауы керек.

4.4.1.3.16 Ірі саула орталықтарында супермаркеттер мен гипермаркеттер үшін бөлек жүк түсіретін аймақтар мен қызметтік кіру жолдарын ұйымдастыру ұсынылады.

4.4.1.3.17 Жүк түсіретін платформаның деңгейін былай қарастыруға жол беріледі:

а) тауарларды жеткізу үшін аз тонналы және жеңіл авомобильдерді пайдаланған кезде 0,6 бастап 0,8 м дейінгі қашықтықта;

б) жүк түсіретін-көтергіш құралдарды жобалауға тапсырма бойынша автомобильдерге арналған алаңдармен бір деңгейде.

4.4.1.3.18 Жүк түсіретін орындардың есептік санын 9-кесте бойынша қабылдау керек.

4.4.1.3.19 Қалқа астында (барлық платформаны және көлік шанағының 1,0 м жабатын) жүк түсіретін платформалардың орналастыру сауда алаңы 1500 м² аспайтын азық-түлік дүкендерінде жол беріледі және алаңы 3000 м² аспайтын тағамдық емес дүкендерде жол беріледі. Сауда алаңы үлкен дүкендерде жерасты туннельдері немесе арнайы шарушылық алаңдар арқылы жүк түсіретін жайларды (жобалауға берілген тапсырмаға сәйкес жылытылатын және жылытылмайтын) қарастыру керек. Сауда алаңы 1500 м² және кіші қайта құрылып жатқан азық-түлік дүкендерде және сауда алаңы 3000 м² және кем тағамдық емес дүкендерде жерасты жүк артуларды қарастыруға жол беріледі.

4.4.1.3.20 Сауда алаңы 1500 м² аспайтын дүкендерді реконструкциялаған кезде тауарларды арнайы алаңға емес, бірден қабылдау бөлмесіне түсірудің қолданыстағы әдісін сақтауға жол беріледі. Сауда алаңы 1500 м² асатын реконструкцияланатын дүкендерде жер асты жүк түсіру орындарын жобалау керек, ал алаңы 1500 м² және одан да кем дүкендерде жер асты жүк түсіру орындарын жобалауға жол беріледі.

9-кесте – Жүк түсіретін орындардың есептік саны

Дүкендер сипаттамалары	Жіктеу тобы	Сауда алаңы, м ²	Жүк түсіретін орындардың есептік саны, кем емес
Ассортименті әмбебап азық-түлік	I А	400 және кем	1
		401 бастап 1000 дейін	2
		1001 бастап 1500 дейін	3
		1500 артық	4
Кең ассортименті, аз және шектелген мамандандырылған азық-түлік («Көкөніс-жемістен» басқа)	II А	100 және кем	1
	III А		
	IV А		

9-кестенің жалғасы

Дүкендер сипаттамалары	Жіктеу тобы	Сауда алаңы, м ²	Жүк түсіретін орындардың есептік саны, кем емес
Мамандандырылған азық-түлік	IV A	400 және кем 401-ден 1000-ға дейін	1 2
Ассортименті универсалды тағамдық емес және ассортименті кең мамандандырылған	I T	650 және кем	1
	II T	651 бастап 1500 дейін	2
	III T	1501 бастап 4500 дейін	3
	IV T	4501 бастап 6500 дейін 6501 бастап 8500 дейін 8501 бастап 13500 дейін 13500 жоғары	4 5 7 8
Тағамдық емес мамандандырылған ассортименті толық «Жиһаз»	VI T	нормаланбайды	1
	VII T		
Тағамдық емес мамандандырылған ассортименті аз және шектеулі «Кітаптар», «Гүлдер», «Табиғат» және басқалар	VI T VII T	нормаланбайды	1
<p>Ескертпелер</p> <p>1 Сауда орталықтарында жүк түсіретін орындардың жалпы саны әр сауда кәсіпорыны бойынша есептік шамалар сомасы ретінде қабылданады. Олардың жалпы санын 15 % дейінгі шамаға қысқартуға жол беріледі.</p> <p>2 IIIH және IVH топтарының толық ассортиментті мамандандырылған тағамдық емес дүкендерде сатып алынған тауарларды жіберуге жүк түсіретін орындарды қарастыру керек (алаңы 1000 м² дейін және сауда алаңына - 1 жүк түсіретін орын, 2000 м² артық - 2 жүк түсіретін орын.</p>			

4.4.1.3.21 Сауда алаңы 1500 м² және одан жоғары универсамдарда (гипермаркеттарда және т.б.) және азық-түлік дүкендерде, сауда алаңы 4500 м² және жоғары универмагтарда және тағамдық емес дүкендерде (жиһаздан басқа), сауда алаңы 1000 м² және жоғары жиһаздық дүкендерде платформаның енін 6,0 м дейін арттыруға жол беріледі.

4.4.1.3.22 Сауда алаңы 250 м² дейін тұрғын ғимараттарға кіріктіріме-жапсарлас немесе кіріктіріме дүкендерді қайта құрғанда, қасбет жағынан пәтер терезелерімен және кіру жолдарымен (балконды есіктермен) бар жүк артуларды сақтауға жол беріледі. Бұл жағдайда жүк артулар үстіне шатыр орнатуды қарастыру керек. Пәтер терезелерінің үстінде дебаркадерларды орнатуға жол берілмейді.

4.4.1.3.23 Жүк түсіру шатырлар астында болатын дүкендерде, бір жүк түсіру орнына 12 м² кем емес есептен, қабылдау бөлмелерін қарастыру керек.

4.4.1.3.24 Автокөліктер үшін пандустар еңісі жабық бөлмелерде және қалқа астында 16 % аспауы керек, ал ашық аумақта 8 % аспауы керек.

4.4.1.3.25 Машиналардың тұйыққа тіреліп орналасудағы жабық жүк түсіретін бөлмені аз тонналы автокөліктер үшін тереңдігі 8,0 м кем емес (қақпадан жүк түсіретін платформаға дейін), үлкен жүк автокөліктері (рефрижераторлар, тіркеуі бар автокөліктер) үшін 12,0 м кем болмайтындай жобалау керек.

Жүк түсіретін жайлардың немесе күнкағар астындағы кеңістіктің жаяу жүргіншілер жолының деңгейінен шығып тұрған конструкцияларға дейінгі биіктігі 4,2 м кем, кіру жолының қақпасының ені 3,6 м кем және биіктігі 4,2 м кем болмауы керек. Жобалау тапсырмасымен үлкен жүк автокөліктерді қолдану қарастырылмаса, жүк түсіретін жайдың биіктігін 3,6 тең, ал кіру жолы қақпасының ені мен биіктігін 3,6 м кем болмайтындай қабылдауға жол беріледі.

4.4.1.4 Санитарлық-техникалық қондырғыларды орналастыру

4.4.1.4.1 Қонақтарға арналған қоғамдық дәретханаларды мынадай жобалау керек:

а) сауда орталықтарында (ICO-11CCO), олардың дүкендерінің жиынтық сауда алаңдарының есебінде:

б) ІА жіктеу тобы дүкендеріндегі сауда алаңының 400 м² бір санитарлық құрал есебінен, бірақ екіден кем емес санитарлық құрал.

в) ІТ-ІVТ жіктеу тобы дүкендеріндегі сауда алаңының 600 м² бір санитарлық құрал, бірақ екіден кем емес санитарлық құрал;

4.4.1.4.2 Басқа түрлі дүкендерде қоғамдық дәретханаларды азық-түлік дүкендерде әр 400 м² бір санитарлық құрал, тағамдық емес дүкендерде әр 600 м² бір санитарлық құрал, бірақ екіден кем болмайтындай жобалауға жол беріледі.

Қоғамдық дәретханаларды қабат бойынша орналастыруға жол беріледі.

4.4.1.4.3 Қонақтар үшін қоғамдық дәретхана бөлмелерінің алаңы қосымша қызмет көрсету жайларының ауданына есептеледі.

4.4.1.4.4 Қоғамдық дәретханаларға кіру жолы шлюз арқылы болуын қарастыру керек. Бұл жағдайда азық-түлік тауарларын жіберуге арналған сөрелермен бірге орналастыруға болмайды.

4.4.1.4.5 Дәретханаларды бөлек жобалау керек.

Кабина енін кемінде 0,8 м, тереңдігін кемінде 1,2 м қарастыру керек.

4.4.1.4.6 Еден су құйылысы жуғыш бөлмелердің едендерінде орналастырылуы керек.

Бұл жайлардағы едендер еңісі құйылысқа қатысты 1:50 болу керек.

Құйылыстар еден беті еңіс емес жайларда орналастырылған кезде, үстіңгі беттің құйылыстан 0,5 м радиус еңісін есепке алу керек.

4.4.1.5 Жарықтандыру

4.4.1.5.1 Бөлшек сауда кәсіпорындарында жарықтандыру мынадай талаптарға жауап беруі тиіс:

а) тауарларды қарау және таңдау үшін ықтимал жағдай жасау;

б) интерьердің негізгі ойын таратуын және жарық ортасын жасау;

в) сатып алушылардың ағындарын басқару: жоспарламамен берілген бағдарды орнату, күшейту және сауда залының бөлек нүктелеріне ағынның қосымша бағыты;

г) өтіп бара жатқан қонақтардың назарын аудару: сөрелердің және сауда залдарының жарығын дұрыс рәсімдеу;

д) қонақтардың назарын аудару: сөрелердің және кіру жол аймағында жарықты реттеу;

е) жарық екпінін жасау: залдағы бөлек орындарды және бөлек тауарларды түс арқылы ерекшелендіру;

ж) жақсы ұсыну үшін әртүрлі тауарлар ерекшеліктерін және сипаттамаларын есептеу.

4.4.1.5.2 Әр бөлмеде табиғи жарықтандырудың болуын қарастыру керек.

4.4.1.5.3 Бөлшек сауда кәсіпорындарын жобалағанда жоғарғы жарық жүйесінің конструкцияларын көлеңкесіз жарық шашырайтындай орнату ұсынылады.

4.4.1.5.4 10-кестеде көрсетілген дүкендердің негізгі топтары және сауда орталықтары үшін жасанды жарықтандырудың нормаланатын көрсеткіштері.

4.4.1.5.5 Супермаркеттер мен гипермаркеттердің сауда залдарында, әдеттегідей, жарықтандыру құралдарының қатарларын өнімдер бар сөрелердің қасында перпендикулярлық орналастырады.

4.4.1.5.6 11-кесте бойынша ең төменгі мән немесе жол жабындарының деңгейінде сауда кәсіпорындарының көше алаңдарының көлденең жарықтылығын қабылдау керек.

4.4.1.5.7 Жүргінші жолдар деңгейінен 1,5 м биіктікте көрменің жалпы жарықтандыруында көлденең жазықтықтағы орташа жарықтандыруды 100 лк бастап 300 лк дейін орнату керек.

4.4.1.5.8 Көрмелерді жарықтандырғанда жарық диодты және жарық көзі разрядты жарық құралдарын қолдану керек.

4.4.1.5.9 Күндізгі уақытта жарнамалық бейне экрандардың жарықтығы шектелмейді. Түнгі уақытта жарнамалық бейне экрандар жарығының ең жоғарғы жол берілген шамасы 3000 кд/м² артық болмау керек.

10-кесте – Жасанды жарықтандырудың нормаланатын көрсеткіштері

Люкспен

Сауда ғимаратының бөлме топтарының атауы	Жалпы жарықтандырудағы жарықтандыру
Дүкендердің сауда жайлары:	
Супермаркеттердің сауда залдары	500
Азық-түлік дүкендерінің сауда залдары	400
Сөрелер арқылы қызмет көрсететін азық-түлік дүкендерінің сауда залдары (азық-түлік және азық-түлік емес)	300
Дәріхананың сауда залы (қонақтар үшін аудан)	300
Ыдыс-аяқ, жиһаз, спорт тауарларының дүкендері	200
Киім өлшейтін кабиналар	300
Тапсырмалар бөлмесі	200
Дүкендердің сатуға қатыспайтын жайлары	
Тауарларды сатуға дайындайтын бөлмелер (бөлуге арналған бөлме, өлшеуге арналған бөлме және т.б.)	200
Маталарды кесу бөлмелері, үтіктеу, электр тауарлар дүкендерінің шеберханалары	300
Дайын көйлекті келтіру шеберханалары	400
Қоғамдық тамақтану кәсіпорындарының жайлары	
Мейрамханалардың түстік залдары, кафе және т.б.	200
Үлестіру нүктелері	300
Қызмет көрсету және ойын-сауық жайлары	
Кинотеатрлардың фойесі	150
Компьютерлік ойындар залы, ойын автоматтар мен үстел ойындарының бөлмесі	150
Бильярд бөлмесі	300
Қосалқы жайлар	
Қолжуғыштар, әжетханалар, шылым шегетін	75
Қонақтарға арналған аймақтар	
Бас баспалдақтар	100
Вестибюльдер	75 (дүкендерде, супермаркеттерде және сауда орталықтарында - 150)

**11-кесте – Сауда кәсіпорындары көше алаңдарының көлденең
жарықтандырылуы**

Жарықтандырылатын объектілер	Екі жақты бағыттағы қозғалыста ең үлкен интенсивтілік, бірл/сағ	Көлденең жазықтықтағы ең төменгі жарық, лк
Жүру жолдары	50 жоғары 150 дейін	3
	10 бастап 50 дейін	2
	10 кем	1
Шаруашылық қажеттіліктерге арналған жолдың өрт жүріс жолдары	-	0,5
Жаяу жүргіншілер мен велосипед жолдары	100 жоғары	2
	20 бастап 100 дейін	1
	20 кем	0,5
Баспалдақтар мен өткел жолдардың басқыштары мен алаңдары	-	3
Алаңдардағы жаяу жүргіншілердің жолдары	-	0,5
Сауда кәсіпорындардың алдындағы алаңдар, көлік тұрақтары)	-	2

4.4.1.5.10 Апаттық жарықтандыру эвакуациялық және қауіпсіздік жарықтандыруы болып бөлінеді. Эвакуациялық жарықтандыру эвакуация жолдарын жарықтандыру, қауіпі жоғары аймақтардың жарықтандырылуы және үлкен аудандарды эвакуациялық жарықтандыру (байбаламға қарсы жарықтандыру) болып бөлінеді. Апаттық жарықтандыру негізгі (жұмыс) жарықтандыру бұзылған жағдайға алдын ала қарастырылады және жұмыс жарықтандыруын қуаттандыратын көзіне қарамастан жарық көзіне қосылады.

4.4.1.5.11 Бөлмелердегі немесе өндіріс орындарындағы эвакуация жолдарын жарықтандыру келесі бағыт бойынша алдын ала қарастырылады: эвакуация маршруты бойынша дәліздерде және өтулерде; еден немесе жабын деңгейлері өзгертін орындарда; бағыттың әрбір өзгертін аймағында; өтулер мен дәліздердің қиылысқанында; баспалдақты маршруттарда, бұл жағдайда әр басқыш тіке жарықпен жарықтану керек; әр эвакуациялық шығыс алдында; әр медициналық пункттер алдында; төтенше жағдай туралы хабарлауға арналған жедел байланыс құралдары және басқа құралдар орналасатын орындарда; өрт сөндірудің алғашқы құралдарының орналасу орындарында; эвакуация жоспарының орналасу орнында.

4.4.1.5.12 Ені 2 м дейін эвакуация жолдары үшін өтудің орталық сызығының бойындағы едендегі көлденең жарықтылық кем дегенде 1 лк болуы керек, бұл жағдайда орталық сызыққа қатысты симметриялық орналасқан өту енінен 50 % кем емес жолақ кем дегенде 0,5 лк жарықтылыққа ие болуы керек.

Ескертпе - Ені үлкен өткелдерді екі метрлі жолақтардың сомасы ретінде қарастыруға болады немесе оларға үлкен аудандардың жарықтандыру нормаларын қолдану керек (байбаламға қарсы жарықтандыру).

4.4.1.5.13 Сақты жарықтандыру, әдеттегідей, эвакуациялық жарықтандыру тізбектерінде қолданылмау керек. Егер сақтық жарықтандыру эвакуациялық жарықтандыру тізбектері үшін қолданылатын болса, ол эвакуациялық жарықтандыру үшін жоғарыда белгіленген тиісті талаптарды қанағаттандыру керек.

4.4.1.5.14 Жалпы жұмыс жарықтандыруы үшін сақтық жарықтандырудың жарықтылығы нормаланатын жарықтандырылудан 30 % кем болмауы керек. Сақтық жарықтандыруға жоғары жарықтылықты жасау қажеттілігі берілген объектінің жұмыс істеу жағдайына байланысты технологтармен анықталады. Сақтық жарықтандыру жұмыс жарықтандыруды қуаттандыру бұзылғаннан 15 с артық емес уақыт өткесін нормаланатын жарықтылықтың 50 % қамтамасыз ету керек және 60 с артық емес уақыт өткесін нормаланатын жарықтылықтың 100 % қамтамасыз ету керек, егер басқалар арнайы нормалармен немесе тиісті дәлелдермен белгіленбесе.

4.4.1.5.15 Апаттық жарықтандыру үшін мыналарды қолдану керек:

- а) жарық диодты жарық көздерін;
- б) 5 °C төмен емес ең төменгі ауа температурасы бар жайларда және номиналдан 90 % төмен емес кернеулі барлық тәртіптегі шамдарды қуаттандыру жағдайында люминесценттік шамдарды;
- в) қысқа уақытты сөндіруден кейін ыстық қалыптағы және суық қалыптағы лезде немесе тез қайта жағылатын жағдайдағы жоғары қысымды разрядты шамдарды;
- г) басқа жарық көздерін қолдану мүмкіндігі болмағанда, қызу шамдарды.

4.4.1.5.16 Аумақтың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін түнгі уақытта қауіпсіз және тиімді қолдану үшін жергілікті жарықтандыруды қарастыру керек, алыс бөліктерде биіктігі 7,6 м дейін шам бағаналарының көмегімен.

4.4.1.5.17 Іргелес аумақтардан көрінетін тұрақ аумағындағы және көліктің ішкі қозғалыс аймақтарындағы барлық жарықтандыру.

4.4.1.5.18 Ғимараттың жарықтандырылуы және сәулеттік көмескі жарық тура бағытталмау керек, қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін жарық көзін жасыру ұсынылады.

Сәулеттік жарықтандыру ғимарат конструкциясының ерекшеліктерін көрсету керек және қауіпсіздікті және жаяу жүргіншілердің еркін қозғалысын қамтамасыз ету керек.

4.4.1.5.19 Аумақты жарықтандыру аумақтық қоршаулармен және ғимараттың сыртқы қабырғаларымен шектелуі тиіс, екінші деңгейлі жарықтандыру аумақ шегінен аспауы тиіс. Көшеден жарық көздері көрінбеуі тиіс.

Бағандар жер, жасыл көшеттер мен жаяу жүргіншілер жолдарының деңгейіндегі жиектен кемінде 0,5 м орналастырылуы тиіс.

4.4.1.5.20 Жарықтандыру жабдығы аумақ дизайнының сәулеттік сипатын сақтауы тиіс.

4.4.1.5.21 Жарықтандыруды энергия үнемдеудің тиісті принциптеріне сәйкес жобалау ұсынылады.

4.4.1.6 Қоқысты шығару және шаңды жинау

4.4.1.6.1 Бес қабатты дүкендерде қоқыс салғыштар (қоқыстан тазалаудың пневматикалық немесе вакуумді жүйесі болмаған жағдайда) қарастырылуы тиіс. Қабат саны бұдан төмен дүкендерде қоқыс салғышты орнату қажеттілігі жобалауға берілген тапсырмамен анықталады.

4.4.1.6.2 Қоқыс салғышпен жабдықталмаған дүкендер үшін жобалауға берілген тапсырмамен және Р мен С қосымшаларын ескере отырып, қоқыс жинайтын камераны, қағаз қалдықтарын тығыздауға арналған бөлмелерді, ас қалдықтарын сақтауға арналған бөлмені қарастыру керек.

4.4.1.6.3 Қоқыс салғыштың діңгегі:

а) ауа өткізбейтін және құрылыс конструкциялары дыбыстан оқшауланған болуы керек, өртке қарсы талаптарға жауап беруі тиіс және даярлаушы-зауыттың куәліктерімен айғақталған экологиялық таза материалдардан дайындалған құбырлардан жасалуы керек;

б) негізгі жиынтық жинағынан (клапандар, шиберлар, қамыттар, дефлекторлар) басқа тазалау құрылғылары, жуу жүйесі, жабылғыш құрылғылары болуы керек;

в) адамдар тұрақты келетін тұрғын және қызметтік жайларға жалғаспауы тиіс.

4.4.1.6.4 Қоқысты жинайтын камера құбырлардың ішкі жағында орналасу керек, тұтас қабырғамен (экранмен) ғимарат кіру жолынан оқшауланған, сыртқа ашылатын есігі бар, өздік шығу жолы болу керек, өртке қарсы 1-ші типті (EI 45) арақабырғамен және 2-ші типті (EI 60) жабынмен қоршалуы керек.

Жоспардағы қоқыс жинайтын камераның мөлшерлерін 2,0 м × 1,5 м кем емес, ал жарықтағы камераның биіктігін 1,95 м кем болмайтындай қабылдау керек. Қоқыс жинау камерасына апаратын дәліз болған кезде, оны ені, әдеттегідей, кемінде 1,3 м болуы тиіс.

Қоқыс жинау камерасына спринклерлік суландырғышты орнатуды қарастыру керек.

4.4.1.6.5 Қоқыс жинайтын камерадағы еденнің белгісі жүргінші жолдар немесе іргелес жүргінші жолдың деңгейінен жоғары 0,05 бастап 0,1 м дейін шекте болуы керек. Қоқыс жою механикасында қоқыс жинайтын камераны басқа деңгейде орналастыруға жол беріледі.

Кіріктіріме (кіріктіріме-жапсарлас) дүкендердегі қоқыс жинайтын камераны тұрғын бөлмелердің астына немесе олармен аралас, сондай-ақ адамдар тұрақты келетін өзге де мақсаттағы жайлардың және тағам өнімдерінің астына орналастыруға жол берілмейді.

4.4.1.6.6 Жалпы алаңы 6500 м² артық дүкендерді және сауда орталықтарды жобалағанда, орталықтандырылған немесе құрамдастырылған вакуумды шаң жинау жүйесін қарастыру керек.

Құрамдастырылған вакуумды шаң жинау жүйесін жобалағанда бір қабылдау клапанның қызмет көрсету радиусы 50 м артық болмауы керек.

4.4.1.6.7 Сауда алаңы одан кем болатын дүкендердегі шаң сору жүйесінің қажеттілігі жобалауға берілген тапсырмамен белгіленеді.

4.4.1.6.8 Шаң сорудың орталықтандырылған немесе құрамдастырылған жүйесі болмаған жағдайда, шаңсорғыштар сүзгісін тазалау камерасының құрылғысы жобалауға берілген тапсырмамен анықталады.

4.5 Сенімділік пен орнықтылықты қамтамасыз ету бойынша ғимараттардың (құрылыстардың) конструктивтік шешімі

4.5.1 Бөлшек сауда кәсіпорындарын, оның ішінде сейсмикалық аудандардағы объектілерді жобалаған және салған кезде көтергіш конструкциялар есебін Қазақстан Республикасының аумағында қолданылатын нормативтік құжаттар ережесін ескере отырып жүргізу керек.

4.5.2 Индустриалдық конструкциялардың негізі ретінде пайдаланған кезде 6 м × 6 м тірек қадамын қолдану ұсынылады. Тіректер торларын үлкейту үлкен сыйымдылықты залдарда жол беріледі (6 м × 9 м, 9 м × 9 м, 6 м × 12 м және басқа).

4.5.3 Ылғалды режимдегі бөлмелердің сыртқы қабырғалары үшін ішкі жағына буды оқшаулау төсемдері төселген жағдайда, силикат кірпіштерін, тастар және блоктарды, ұяшықты бетоннан жасалған тастар мен блоктарды, қуыс кірпіштер мен керамикалық тастарды, жартылай құрғатылып, нығыздалған саз кірпіштерді пайдалануға жол беріледі. Көрсетілген материалдарды ылғалды режим бөлмелерінің қабырғаларына, сондай-ақ жертөле мен цокольдік сыртқы қабырғаларға пайдалануға жол беріледі.

4.6 Инженерлік желілер мен жүйелерді жобалау

4.6.1 Сумен жабдықтау және канализация

4.6.1.1 Бөлшек сауда кәсіпорынын жобалағанда, орталықтандырылған канализация тазарту конструкцияларының жүйесіне немесе ҚР ЕЖ 4.01-101 сәйкес канализацияның жергілікті тазарту конструкцияларының жүйесіне өндіріс және шаруашылық-тұрмыстық ағынды сулардың кетуін қарастыру керек.

4.6.1.2 Өндірістік және шаруашылық-тұрмыстық ағынды сулар канализациясының ішкі жүйесін ішкі алаңды канализация желісіне өздігімен шығуын жеке жобалау керек.

Өндіріс ағуының шығу деңгейі, әдеттегідей, өндіріс-фекалдық ағындар деңгейінен жоғары жабдықталады.

4.6.1.3 Өндірістік ағындары бар канализация тіреуіштерін өндірістік және қойма жайларында орнауға жол беріледі.

4.6.1.4 Барлық жуғыш бөлмелерді, жүк артатын бөлмелерді, ас қалдықтарын сақтайтын камераларды еденнің еңісімен, ағызып жіберетін жолдармен жабдықтау керек.

Қызметкерлерге арналған дәретхана тамбурындағы суды тарту үшін еденнен 0,5 м кем емес деңгейде қоспалауышы бар бөлек кран және оған еңісі бар ағызып жіберетін жол қарастыру керек.

4.6.1.5 Сауда алаңы 8500 м² және одан көп әмбебап дүкендер мен сауда орталықтарында, сондай-ақ сауда алаңы 1000 м² және одан көп азық-түлік дүкендерінің

сауда залдарында еденді ылғалды жууға арналған басқыштар мен суғатын кран қарастырылуы керек.

4.6.1.6 Сумен жабдықтау, канализация және газ құбырларының жылу желілерін жер асты құбырларына біріктіріп орналастыруға жол беріледі.

4.6.1.7 Сауда объектілерінің инженерлік желілерінің өтетін жол бөлігі астына орналастыру тек оларды туннельдерде немесе каналдарда орналастырған жағдайда, газ құбыры көшенің өтетін тұсына тек техникалық қажет болғанда ғана жол беріледі.

4.6.1.8 Туннельдерде ауа жіберу, қысымды канализацияға және басқа да инженерлік желілерге жіберуге жол беріледі.

4.6.1.9 Су есептейтін тораптар дүкендердегі құбырлар қосылатын жерлерге орнатылу керек. Тұрғын үйлерге немесе басқа мақсаттағы ғимараттарға кіріктірілме-жапсарлас және кіріктірілме, сондай-ақ жапсарлас дүкендерде суық және ыстық су құбырлары ортақ жерден қосылған жағдайда, құбырлар тармақталатын жердің әрқайсысында қосымша жеке су есептегіштерін орнату керек.

4.6.1.10 Сауда объектілерінің жинастыру бұйымдарын сақтауға арналған жайларда қолжуғыштар, басқыштар, сондай-ақ суық және ыстық су крандарын қарастыру керек. Азық-түлік тауарларын сатуға дайындайтын бөлмелерді қолжуғышпен және жуатын ванналармен жабдықтау керек.

4.6.2 Жылыту және желдету жүйесі

4.6.2.1 Сауда алаңы 250 м² дейінгі дүкендерде табиғи қоздырылатын ауа алмастыруды қарастыруға жол беріледі.

4.6.2.2 Механикалық қосылатын желдеткіштері бар сауда алаңы 400 м² және одан да көп жайларда сору көлемінің орны толығымен толтырылуы керек.

4.6.2.3 Механикалық ауа тартқыш ауа алмастыру жүйесі ас дайындауға арналған барлық жабдықпен қамтамасыз етілуі керек.

4.6.2.4 Дәретхана бөлмелері ашық терезелердің, ауа алмастыру арналарының немесе электрлік ауа тартқыш желдеткіштердің көмегімен көшеден келетін ауамен желдетілуі керек.

4.6.2.5 Сауда кәсіпорны үшін жылыту жүйесі ретінде мыналарды қабылдайды:

а) су жылыту, жайдың әрбір алаңында қолданылады;

б) ауа жылыту жүйесі, үлкен жайларда қолданылады, қажет болғанда, су жылыту жүйесімен байланысады. Ауа жылыту жүйесінің артықшылығы ауа ағынының температурасын реттеу мүмкіндігінде;

в) электрлік жылыту құралдарын үлкен емес жайларда немесе нүктелі жылыту үшін қолдану ұсынылады. Дүкен бөлмесіндегі ауаның есептік температурасы және ауа аулмасу еселігі П қосымшасында көрсетілген.

4.6.2.6 Алаңы 400 м² және одан да көп сауда залдарына, сондай-ақ жүк түсіру жайларына сумен жылыту жүйесінің жекелеген тармақтарын қарастыру керек.

4.6.2.7 Дүкендердегі сауда залдарындағы күнделікті жылу 10 °С ауа температурасына есептелген болуы керек.

4.6.2.8 Тұрғын үйлерге кіріктіріме-жапсарлас және кіріктіріме дүкендердің, сондай-ақ өзге мақсаттағы ғимараттар немесе оларға жапсарлас ғимараттардың желдету жүйесін бұл ғимараттардың желдету жүйесіне біріктіруге жол берілмейді.

4.6.2.9 Қоймалардағы сорғыш желдеткіштер жүйесін қосалқы бөлмелердегі жалпы айналымдағы механикалық желдету жүйесіне қосуға қолданыстағы нормативтік құжаттар талаптарына сәйкес от ұстайтын клапандар орнатылған жағдайда ғана жол беріледі.

4.6.3 Электр қондырғылары мен әлсіз тоқты құрылғылар

4.6.3.1 Инженерлік қондырғыларды орналастырған кезде ҚР ЕЖ 4.04-106 басшылыққа алу керек.

4.6.3.2 Дүкендер электр қабылдағыштарын электрмен сенімді қамтамасыз ету деңгейі бойынша мынадай санатқа жатқызылады:

- I санат – ауданы 2000 м² және одан жоғары сауда залдарының өртке қарсы, күзет сигнализациясы, лифтілердің электр қабылдағыштары мен басқа электр қабылдағыштар жиынтығы;

- II санат – ауданы 250 м² бастап 2000 м² дейін болатын сауда залдарының басқа электр қабылдағыштар жиынтығы;

- III санат – ауданы 250 м² дейінгі сауда залдарының басқа электр қабылдағыштар жиынтығы.

4.6.3.3 Бөлшек сауда ірі кәсіпорындардағы (және сауда орталықтарында) төтенше жағдайларды болдырмау үшін техникалық жабдықтау бөлігінде мыналарды қарастыру керек:

- а) үшін сауда залдарында, қосымша бөлмелерде, тауарларды сатуға дайындау мен сақтауға арналған бөлмелерде, объект периметрі бойынша және іргелес аумақта қорғаныс телеарна жүйесін (ҚТЖ);

- б) көрсетілген объектілердің кіріктіріме және жер үсті автотұрақтарында теле- және бейнебақылау жүйелері (бейнежазудың сақталу мерзімі нақты объектіні жобалау тапсырмасымен анықталады);

- в) сауда залдарының кіру жолдары алдында қару-жарақты, металл қаптамадағы және металл толтырғышты жарылатын заттарды табуға арналған жабдықты қоса, тексеру техникасының құралдары (стационарлық аркалар немесе қол металл детекторлар);

- г) қолжетімділігі шектелген аймақтардың құрамында бөлінетін бөлмелерді жобалауға тапсырмасы бойынша ғимаратқа қосымша, қызметтік және тұрмыстық жайларға, тауарларды сатуға дайындау, сақтау және қабылдауға арналған бөлмелерге кіру жолдарының алдында қолжетімділікті басқару және бақылау жүйесі (ҚББЖ);

- д) объекті қорғанысын жүзеге асыратын күзет бөлімшелерінің орталықтандырылған пунктіне шығатын сигналды жедел шақыру тораптарымен жабдықтау;

- е) қорғаныс сигналының құрылғысы.

Тексеру техникасының элементтері мен шектелген қолжетімді аймақтар саны объектінің жалпы ауданына және оның көлемдік-жоспарлық шешімдеріне байланысты жобалауға берілген тапсырмамен анықталады.

Төтенше жағдай болғанда, адамдардың сауда залдарынан және қызметтік жайлардан эвакуация жолдарында орналасқан аймақтардағы ҚББЖ-нің автоматты сөндіру мүмкіндігін қарастыру керек.

4.6.3.4 Дүкенде қалалық электр желісінен электр қуатын қабылдап, оны тұтынушыларға тарату үшін бір жалпы енгізу-тарату құрылғысы (ЕТҚ) немесе негізгі тарату қалқаны (НТҚ) болуы тиіс.

4.6.3.5 Енгізу-тарату құрылғысы немесе негізгі тарату қалқаны қорғаныс дәрежесі IP00 болатын арнайы бөлінген жабылатын бөлмелерде (электрлі-қалқанды) орнату керек.

Электр-қалқанды жайларда электрлік жарық, желдеткіш және 5 °C төмен емес температура қажет.

4.6.3.6 Жобалауға берілген тапсырмамен тікелей сауда залдарының тарату пункттеріне қалқандар орнатуға жол беріледі. Бұл жағдайда олардың есігі құлыпталатын құрылыс конструкцияларының төмен жағына орнатылуы керек.

4.6.3.7 ЕТҚ мен НТҚ арқылы іске қосылатын тоңазытқыш желілері, жұмыс және апаттық жарық, сауда сөрелері, жарнама мен иллюминация жарығын жеке жобалау керек.

4.6.3.8 Сауда залында екіден артық касса аппараты болған жағдайда, оларды екі желіден іске қосу керек. Бір желіден іске қосылатын касса аппараттарының саны шектеусіз.

4.6.3.9 Өртке қарсы құрылғылар мен күзет сигнализациясының электр қабылдағыштарын бір іске қосу кезінде – автоматты резервті қосу (АРҚ) құрылғысы арқылы осы іске қосудан екі желімен қуаттандыру.

Тарамдалған сызбаларды жалпы технологиялық мақсаттағы электрқабылдағыштар мен сенімділігі I санатты электр қабылдағыштар топтарының жеке-дара электр қозғалтқыштарын қосу үшін орындау керек.

4.6.3.10 Дүкендердің сауда залдарында жинастыру машиналарын, сонымен қатар электр және радиотауарларын қосуға арналған қорғаныс пердешелері бар қорғаныш сөндіру құрылғысы (ҚСК) арқылы розеткалар орнату керек.

4.6.3.11 Ауданы 800 м² асатын сауда залдарындағы, сондай-ақ жекелеген жағдайда жобалуға берілген тапсырма бойынша жұмыс жарығы, әдеттегідей, орталықтандырылып, қашықтықтан басқарылады.

4.6.3.12 Жарықты жергілікті басқарудың сөндіргіштері бөлмеден тыс жердегі жанбайтын конструкцияларда және құрылыс конструкцияларының шкафтарында немесе төменгі жақтарында орналастырылуы керек.

4.6.3.13 Ғимаратта орнатылған механикалық қондырғы мен электр қондырғылары объекті сияқты соның өзіндей немесе үлкен биіктікте жер деңгейінен көрінетіндей көрнекті кедергілермен толық қоршалуы тиіс. Экрандар ғимарат дизайнына сәйкес келетін сәулеттік жарасымды материалдан тұруы тиіс.

4.6.3.14 Ұрлауды болдырмау үшін сауда залдарында, дүкеннен, супермаркетте және сауда орталықтарындағы бөлек дүкендер шыға берісінде мыналарды орналастыру керек:

- а) ұрлауға қарсы жүйелерді;
- б) бейнебақылау жүйелерін;
- в) шолу айналарын.

4.6.3.15 Ұрлыққа қарсы жүйелер өзіне бір-бірімен кешенде жұмыс істейтін электрондық құрылғылардың топтарын қосады. Ұрлыққа қарсы жүйе топтарына ұрлауға қарсы датчиктер, қорғаныс заттаңбалар, ұрлауға қарсы антенналар (қақпалар), деактиваторлар кіреді.

Ұрлыққа қарсы антенналардың көлемі 1400 мм × 300 мм × 30 мм бастап 1600 мм × 300 мм × 30 мм дейін. Бұндай антенналарды құралдың моделіне байланысты бір-бірінен 1 м-ден 3,2 м-ге дейінгі қашықтықта орнату керек.

4.6.3.16 Бейнебақылау жүйелерін, әдеттегідей, жақсы көріну үшін сауда бөлмелердің қабырғаларында, мұнараларында, төбе астындағы бұрыштарда орнатады, бейнебақылау жүйесіне бақылау аймақтарында орналасқан мамандандырылған тіркеу құрылғылары да кіреді.

4.6.3.17 Ландшафт жобасын, электрлік коммуникация, сигнализация құрылғылары, сорғыштар, су сіңетін жүйелерді және т. б. сияқты жер үсті жабдықтарын көрсетпейтіндей жасау керек.

4.7 Халықтың мүмкіндігі шектеулі топтары үшін қолжетімділікті қамтамасыз ету

4.7.1 Сауда объектілерін жобалаған кезде мүмкіндігі шектеулі келушілердің қолжетімділігін қамтамасыз етуді ҚР ЕЖ 3.06-101 сәйкес жүзеге асыру ұсынылады.

4.7.2 Мүмкіндігі шектеулі қонақтардың қозғалыс жолдарында тербелетін ілмекті есіктерді және турникеттерді қолдануға жол берілмейді. Есік жабыны үшін «ашық» және «жабық» қалыптағы фиксаторларды қолдану ұсынылады. Жабу үшін күштік жетегі бар автоматты есіктерді жабылу кезінде уақыты кемінде 5 с кідіртуді қолдану керек.

Эвакуация жолдарында автоматты немесе жартылай автоматты есіктерді орнатқанда, оларды екі жаққа кен ашылатын жабынды ойықпен қайталау керек.

4.7.3 Әйнек қоршауларды және есіктерді соққыға берік материалдан орындау керек. 0,3 м биіктіктегі есіктің төменгі бөлігін соққыға қарсы жолақпен қорғау керек.

Әйнек қоршауларға және есіктерге қарама-қарсы түстерді салу керек, оның төменгі жағы еден жазықтығынан 1,5 м деңгейде болуы тиіс.

4.7.4 Дүкендер сауда залдарының деңгейлерінің (белгілердің) қабат биіктігінде айырма болған кезде және пандустарды орнату мүмкіндігі болмағанда, баспалдақ маршының бойымен көлденең немесе еңісті қозғалатын мүгедектер үшін арнайы көтергіштерді қарастыру керек. Бұл жағдайда көтергіш платформасының ені 0,9 м-ден, ал тереңдігі 1,2 м кем болмауы керек.

4.7.5 Адамдар жүретін жолдағы пандустар еңісін 1:6 аспайтын, ал мүгедектер жүретін жолдарда – 1:12 (сауда залдарында және дүкенге кіреберісте) еңісте қабылдау керек.

4.7.6 Жолаушылар лифтісін таңдаған кезде мүмкіндігі шектеулі топтардың пайдалану мүмкіндігін ескеру керек.

4.7.7 Қоғамдық дәретханаларда мыналарды қарастыру керек:

а) арбалы мүгедектерге бір кабинадан кем емес, ені 1,65 м кем емес және тереңдігі 1,8 м кем емес кабиналар;

б) қозғалыс кезінде балдақтарды және басқа құралдарды қолданылатын мүгедектер үшін қақпал жақтарында орналасқан тұтқалары бар кемінде бір кабина;

в) мүгедектерге арналған екі жағынан тік тіректі тұтқалары бар 0,4 м аспайтын биіктіктегі кемінде бір писсуар;

г) мүгедектерге арналған тіректі тұтқалары бар бүйір қабырғадан кемінде 0,2 м қашықтықта еден деңгейінен 0,8 м аспайтын биіктікте орналасқан қолжуғыштарда кемінде бір қол жуатын ыдыс.

4.8 Қоршаған ортаны қорғау

4.8.1 Қоршаған ортаны қорғау қоршаған ортаға кері әсер ету көзі болып табылатын өндіріс қалдықтарын өз уақытында пайдалануды, сондай-ақ үздік қолжетімді технологияны ескере отырып, аз қалдықты технологияны қолдануды және экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету шаралары мен әдістерін қолдануды қамтамасыз ету керек.

4.8.2 Құрылыс алаңында қоршаған ортаны қорғау талабын сақтау мақсатында мынадай факторларды ескеру қажет:

а) барлық механикаландырылған құрылыс-монтаж жұмыстарында болатын жоғары шу аясының болуын;

б) механизмде жұмыс істейтіндердің қоршаған құрылыс пен топыраққа динамикалық әсер етуін;

в) атмосфераға ішкі жану қозғалтқышынан әртүрлі фракциялар мен газдардың шаңды бөлшектерінің үлкен мөлшерін лақтыруды;

г) құрылыс қалдықтарының үлкен мөлшерін (оның ішінде құрылыс қоқыстарын) шығаруды;

д) су бұру желілеріндегі және топырақтағы (ұлыны қоса алғанда) әртүрлі уақытша ағындарды;

е) қалыптасқан геологиялық жағдай мен гидрогеологиялық режим тұтастығының бұзылуын.

4.8.3 Жабын мен бөлшек сауда кәсіпорындарының аумағынан жаңбыр мен қар суының еруін бұру үшін жауын-шашын канализациясының жүйесін қарастыру керек.

5 ЭНЕРГИЯ ҮНЕМДЕУ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАРДЫ ҰТЫМДЫ ПАЙДАЛАНУ

5.1 Энергия үнемдеу және жылу шығынын азайту

5.1.1 Ғимараттардың жылу оқшаулағышын және ауа алмасуды қамтамасыз ету (мысалы, ауа қабаты бар қабырғалар және шатырдың жылу оқшаулағышы, бір камералық немесе екі камералық шыны пакеттер, пассивтік жылыту мен суыту).

5.1.2 Инженерлік жүйелерде энергия үнемдеудің мынадай шараларын қолдану ұсынылады:

а) тартып алатын ауаның жылуын кәдеге жарату;

б) флуорисценттік шамдарды пайдалану;

- в) табиғи жарықтандыруды барынша пайдалану;
- г) шыныланған объектілерді барынша пайдалану;
- д) ішкі көрініс элементтерін бояғанда ашық түстерді пайдалану;
- е) суық және ыстық кезеңдерде көшеден ауаның келуін шектеу;
- ж) жиілігі реттемелі сорғыштармен, желдеткіштермен жабдықтау;
- и) энергия тиімділігі жоғары жылыту және суыту жабдықтарын орнату;
- к) энергия тұтынуды, жарықтандыруды басқару жүйелерін, жылыту мен суытуды басқару жабдықтарын орнату;
- л) жылдың жылы уақытында жылыту жүктеуін азайту үшін ірі сауда орталықтарының шатырларын арнайы шағылыстыру мембраналарымен жабдықтауға жол беріледі.

5.1.3 Ғимарат қызметкерлерінің көпшілігі үшін ғимарат ішіндегі температураны, ылғалды, ауа шығынын жеке реттеу мүмкіндіктерін қарастыру керек. Жайдағы жылу-ылғалды жайлылықты реттеу мүмкіндігі үшін мыналарды қолдану керек:

- а) жылыту құралдарындағы термостатикалық элементтерді;
- б) берілетін жылу-суық тасымалдаушының орталық реттелуі;
- в) жайға сыртқы ауаны берудің орталық реттелуі;
- г) басқарылатын терезені қолдану;
- д) жеке реттеу мүмкіндігі бар жұмыс орнына келетін ауаны жеке жіберу;
- е) желдету жүйелерін орталық басқару.

5.1.4 Жайға суық ауаның келуін болдырмау үшін сауда кәсіпорындардың шығу жолдарында және олардың үстінде ауа-жылыту шымылдықтарын орнату ұсынылады. Ауа-жылыту шымылдықтары екі түрлі болады: тік және көлденең. Тік ауа-жылыту шымылдықтары есік ойықтарының бүйірінде орнатылады және көлденең жылы ауа ағынына жол беріледі. Көлденең жүйелер есік ойықтарының үстінде орналастырады және жылы ауа ойықтың жалпы ені бойынша тік төменге жол беріледі.

5.2 Табиғи ресурстарды тиімді пайдалану

5.2.1 Құрылыс кезінде топырақ-өсімдік жамылғысы тазалығының бүтіндігін сақтау талабын, сондай-ақ кәсіпорын алмайтын бөлінген аумақтың барынша аз бүлінуі мен ластануын ескеру қажет.

5.2.2 Су тұтынуды төмендету үшін мыналар ұсынылады:

- а) құйылыс жүйесінде алдын ала тазартылған және зарасыздандырылған қолданылған немесе жаңбыр суларын қолдану;
- б) су шығынын шектегіштерді орнату;
- в) әр тұтынушы үшін ыстық және суық су есептегішті орнату;
- г) қолданған суды барынша пайдалану, оларды тазарту және қайта қолдану;
- д) ең төменгі суаруды талап ететін өсімдіктерді отырғызу;
- е) жер телімі аумағына жергілікті климатқа бейімделген өсімдіктерді отырғызу және оларды суару үшін қолданған немесе тазартылған жаңбыр суын қолдану.

5.2.3 Құрылыс материалдарын тиімді пайдалануды қамтамасыз ету мақсатында пайдаланылған материалды қайта өңдеуді жүргізу ұсынылады.

А қосымшасы
(міндетті)

**Сауда орталықтарының және бөлшек сауда кәсіпорындарының (дүкендердің)
негізгі типтерін жіктеу**

**А.1-кесте - Сауда орталықтарының және бөлшек сауда кәсіпорындарының
(дүкендердің) негізгі типтерін жіктеу**

Кәсіпорындардың жалпы сипаттамасы	Жіктеу тобы	Сауда және саудаға қатыспайтын аудандардың қатынасы бірдей дүкендер типтері. Басқа объектілер
Сауда орталықтары		
Сауда орталықтары (бөлшек сауда және сервисті қызмет көрсету)	CO	«Супермаркет» (универсам), «Универмаг», тамақтандыру объектілері
Сауда-сауық орталықтары (саудалық, сервистік және мәдени-ойын-сауық қызметтерін көрсету)	ССО	«Супермаркет» (универсам), «Универмаг», тамақтану объектілері, кинотеатр, концерттік зал, клуб.
Азық-түлік дүкендері		
Әмбебап ассортиментті дүкендер	I A	«Супермаркет» (универсам), «Гипермаркет», «Гастроном», «Диеталық тағамдар», «Азық-түліктер»
Кең ассортиментті мамандандырылған дүкендер	II A	«Нан», «Кондитерлік»
	III A	«Балық», «Ет»
	IV A	«Көкөніс-жемістер»
Шағын ассортиментті және шектелген мамандандырылған дүкендер	V A	«Шағын-азық-түлік» (шағын маркет), «Шырындар-джемдер», «Сусындар»
Тағамдық емес дүкендер		
Әмбебап ассортиментті дүкендер	I T	«Универмаг», «Балалар әлемі», «Сауда үйі»

А.1- кестенің жалғасы

Кәсіпорындардың жалпы сипаттамасы	Жіктеу тобы	Сауда және саудаға қатыспайтын аудандардың қатынасы бірдей дүкендер типтері. Басқа объектілер
Кең ассортиментті мамандандырылған дүкендер	II T	«Жас жұбайларға арналған тауарлар», «Әйелдер тауарлары», «Ерлер тауарлары», «Жастар тауарлары», «Балалар тауарлары», «Киім», «Аяқ киім», «Сәби», «Кітап әлемі», «Бақша әлемі», «Электроника әлемі»
Толық ассортиментті мамандандырылған дүкендер	III T	«Шаруашылық тауарлары», «Тұрмыстық химия», «Спорт және туризм», «Тұрмыстық техника»
	IV T	«Жиһаз»
	V T	«Галантерея-парфюмерия», «Фототауарлар», «Сағаттар», «Зергерлік бұйымдар», «Ардагерлерге арналған тауарлар»
Шағын ассортиментті және шектелген мамандандырылған дүкендер	VI T	«Кітаптар», «Гүлдер», «Табиғат», «Тұқымдар»
	VII T	«Комиссиялық», «Антикварлық»

Б қосымшасы

(ақпараттық)

Дүкендерде және сауда орталықтарында сатып алушыларға қосымша қызмет көрсету элементтерінің (қызмет түрлері) тізімі

Тапсырыс бөлімі және сыйлық жинақтарын құрау^{1; 3)}

Тамақтану кәсіпорны^{1; 3)}

Маталарды пішу және перделерді тігу

Дүкенде сатып алынған тігін бұйымдарын шағын қайта жөндеу

Жаңа тауарларды ұсыну^{1; 3)}

Бұйымдарды нақыштау³⁾

Сатып алушылардың демалыс орындарын ұйымдастыру^{1; 3)}

Балалардың бос уақытын ұйымдастыру^{1; 3)}

Ойын автоматтары, интернет-салон^{1; 3)}

Дәріханалық дүңгіршек³⁾

Бала арбаларын сақтау^{1; 3)}

Аудио-бейнежазбалар, оларды тыңдау және қарау^{1; 3)}

Кино- және фотоөнімдерді дайындауға тапсырыс беру пункті^{1; 3)}

Кино- және фотоөнімдерін орындауға тапсырыстарды орындау³⁾

Сатып алушыларға қызмет көрсету бюросы^{1; 3)}: тауарларды үйге жеткізу; заттарды және азықтарды сақтауға қабылдау; дүкеннің әрбір бөлімдерінде алынған тауарларды буып-түю; такси жалдау; анықтамалық бюро.

Ксерокөшірме, визиткалар дайындау, брошюралау жұмыстары^{1, 3)}

Валюта айырбастау пункті^{1; 3)}

Туристік агенттік³⁾

Көліктік агенттік³⁾

Телефондық қызметтер, ұялы байланыс салоны, факсимильдік байланыс, пошталық қызметтер³⁾

Ілеспе тауарларды ұсыну мен сату¹⁾

Дүкеннің әрбір бөлімдерінде алынған тауарларды қолданумен құрылыс-жөндеу немесе монтаждық жұмыстарды орындауға тапсырыстар қабылдау^{1; 3)}

Ас өнімдерін дайындау және оларды тарату аспаздық цехы^{2; 3)}

Металл бұйымдардың шағын жөндеу, зергерлік жұмыстар, сағаттарды жөндеу³⁾

Шаштараз³⁾

«Ана мен бала» бөлмесі

Қонақтар үшін қоғамдық дәретханалар^{1; 3)}

---

¹⁾ Азық-түлік дүкендерінде жол берілетін қызметтер түрлері (Р қосымшасын ескере отырып).

²⁾ Берілген дүкендердің сауда залдарының ауданында немесе тамақтану кәсіпорындарында таратылатын азық-түлік дүкендерінде жол берілетін қызметтер түрлері.

³⁾ Сауда орталықтарында жол берілетін қызметтер түрлері.

Ескертпе - Көрсетілген қызметтердің, «²⁾» сілтемесі бардан басқа, барлық түрлері тағамдық емес дүкендерде жол беріледі (Р қосымшасын ескере отырып).

В қосымшасы
(міндетті)

Саудаға жатпайтын үй-жайлар мен азық-түлік дүкендер топтарының ең төменгі ауданының салыстырмалы көрсеткіштері

В.1-кесте – Саудаға жатпайтын үй-жайлар мен азық-түлік дүкендер топтарының ең төменгі ауданының салыстырмалы көрсеткіштері

Бөлмелер топтарының сипаттамасы	Саудаға қатыспайтын үй-жайлардың жіктелу топтарының ең төменгі ауданының меншікті көрсеткіштері											
	I II кәсіпорынның жіктеу тобы				II II кәсіпорынның жіктеу тобы		III II кәсіпорынның жіктеу тобы		IV II кәсіпорынның жіктеу тобы		V II кәсіпорынның жіктеу тобы	
	Сауда ауданының 10 м ² -не 400 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 400 м ² артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 1000 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 1000 м ² артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² -ден артық
Тауарларды қабылдау, сақтау және сатуға дайындау	3,0	2,0	2,8	2,2	2,0	1,5	2,5	1,8	2,2	1,8	1,8	1,3
Қосалқы бөлмелер	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7	0,5	0,9	0,6	1,0	0,7	1,0	0,7

В.1-кестенің жалғасы

Бөлмелер топтарының сипаттамасы	Саудаға қатыспайтын үй-жайлардың жіктеу топтарының ең төменгі ауданының меншікті көрсеткіштері											
	I II кәсіпорынның жіктеу тобы				II II кәсіпорынның жіктеу тобы		III II кәсіпорынның жіктеу тобы		IV II кәсіпорынның жіктеу тобы		V II кәсіпорынның жіктеу тобы	
	Сауда ауданының 10 м ² -не 400 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 400 м ² артық	Сауда ауданының 10 м ² –не 1000 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 1000 м ² артық	Сауда ауданының 10 м ² –не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² артық	Сауда ауданының 10 м ² –не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² артық	Сауда ауданының 10 м ² –не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² артық	Сауда ауданының 10 м ² –не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² артық
Қызметтік-тұмыстық	1,0	0,6	1,0	0,7	0,9	0,5	1,0	0,6	1,0	0,6	0,8	0,6
БАРЛЫҒЫ	4,9	3,4	4,6	3,6	3,6	2,5	4,4	3,0	4,2	3,1	3,6	2,6
<p>Ескертпелер</p> <p>1 № 3, 5, 7, 9, 11 және 13 бағандар бойынша саудаға қатыспайтын бөлмелер топтарының ең төменгі аудандарының меншікті көрсеткіштерін № 2, 4, 6, 8, 10 және 12 бағандары бойынша есептелгендерден сауда ауданы кем дүкендер үшін есептегендегіні қолдану керек. Есептеуден алынған аудандарды (№ 3, 5, 7, 9, 11 және 13 бағандар бойынша) сәйкес № 2, 4, 6, 8, 10 және 12 бағандар бойынша есептелген аудандардан алу керек.</p> <p>2 Азық-түлік дүкендердегі тауарларды қабылдау, сақтау және сатуға дайындау аудандары бір күндік тауарлық қорға (ең жоғарғы тауарлық қоры 3 күн «көкөніс-жеміс» дүкенінен басқа) сүйеніп қабылданған.</p>												

Г қосымшасы
(міндетті)

Саудаға жатпайтын үй-жайлар мен азық-түлік емес дүкендер топтарының ең төменгі ауданының салыстырмалы көрсеткіштері

Г.1-кесте – Саудаға жатпайтын үй-жайлар мен азық-түлік емес дүкендер топтарының ең төменгі ауданының салыстырмалы көрсеткіштері

Бөлмелер топтарының сипаттамасы	Дүкендердің жіктеу топтарының саудаға қатыспайтын үй-жайлар топтарының ең төменгі ауданының меншікті көрсеткіштері																					
	I T кәсіпорынның жіктеу тобы				II T кәсіпорынның жіктеу тобы				III T кәсіпорынның жіктеу тобы				IV T кәсіпорынның жіктеу тобы		V T кәсіпорынның жіктеу тобы			VI T Кәсіпорынның жіктеу тобы		VII T кәсіпорынның жіктеу тобы		
	Сауда ауданының 10 м ² -не 2500 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 2500 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 8500 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 8500 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 1000 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 1000 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 1000 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 1000 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 1000 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 1000 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 1000 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 1000 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² -ден артық	Сауда ауданының 10 м ² -не 250 м ²	Сауда ауданының әр 10 м ² -не қосымша 250 м ² -ден артық
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Тауарларды қабылдау, сақтау және сатуға дайындау	2,4	2,0	2,0	1,8	2,5	1,7	2,1	1,8	3,5	2,8	2,9	2,2	3,0	2,5	2,0	1,5	1,8	1,5	2,2	1,8	1,0	0,4

Г.1-кестенің жалғасы

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Қосалқы бөлмелер	0,3	0,2	0,25	0,7	0,7	0,2	0,3	0,2	1,0	0,3	0,4	0,3	0,9	0,7	0,6	0,3	0,5	0,2	0,7	0,2	0,5	0,1
Қызметтік-тұрмыстық	1,1	0,6	1,0	0,6	0,8	0,6	0,8	0,6	1,0	0,6	1,0	0,6	1,0	0,6	0,8	0,6	0,8	0,3	0,8	0,6	0,8	0,6
БАРЛЫҒЫ	3,8	2,8	3,25	3,1	4,0	2,5	3,2	2,6	5,5	3,7	4,3	3,1	4,9	3,8	3,4	2,4	3,1	2,0	3,7	2,6	2,3	1,1
<p>Ескертпелер</p> <p>1 № 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21 және 23 бағандары бойынша саудаға қатыспайтын бөлмелер топтарының ең төменгі аудандарының меншікті көрсеткіштерін № 2, 4, 6, 8, 10,12, 14, 16, 18, 20 және 22 бағандарында көрсетілгендерден сауда ауданыкем дүкендер үшін есептегенде қолдану керек. Есептеуден алынған аудандарды (№ 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21 және 23 бағандары бойынша) сәйкес № 2, 4, 6, 8, 10,12, 14, 16, 18, 20 және 22 бағандары бойынша есептелген аудандарынан алу керек.</p> <p>2 Тауарларды қабылдау, сақтау және сатуға дайындау бөлмелерінің аудандары дәстүрлі сауда объектісінің есебімен қабылданған.</p> <p>3 Үлгілер бойынша тағамдық емес тауарлармен сауда болғанда тауарларды қабылдау, сақтау және сатуға дайындау бөлмелеріні керек емес. Бұл жағдайда дүкеннің саудаға қатыспайтын бөлмелер тобы бойынша көрме залдық 1000 м² ауданына 50 м² есептеуден қызметтік-тұрмыстық бөлмелерді қарастыру керек.</p> <p>4 Тауарларды қабылдау, сақтау және сатуға дайындау бөлмелердің аудандары 2 күндік ең жоғарғы тауарлық қорға сүйеніп алынған.</p>																						

Д қосымшасы
(міндетті)

Аудандарды есептеу ережелері

Д.1 Бөлшек сауда кәсіпорындардың аудандарын есептеген кезде қоғамдық ғимараттар мен құрылыстарға арналған қолданыстағы нормативтік-техникалық құжаттар талаптарын басшылыққа алу керек.

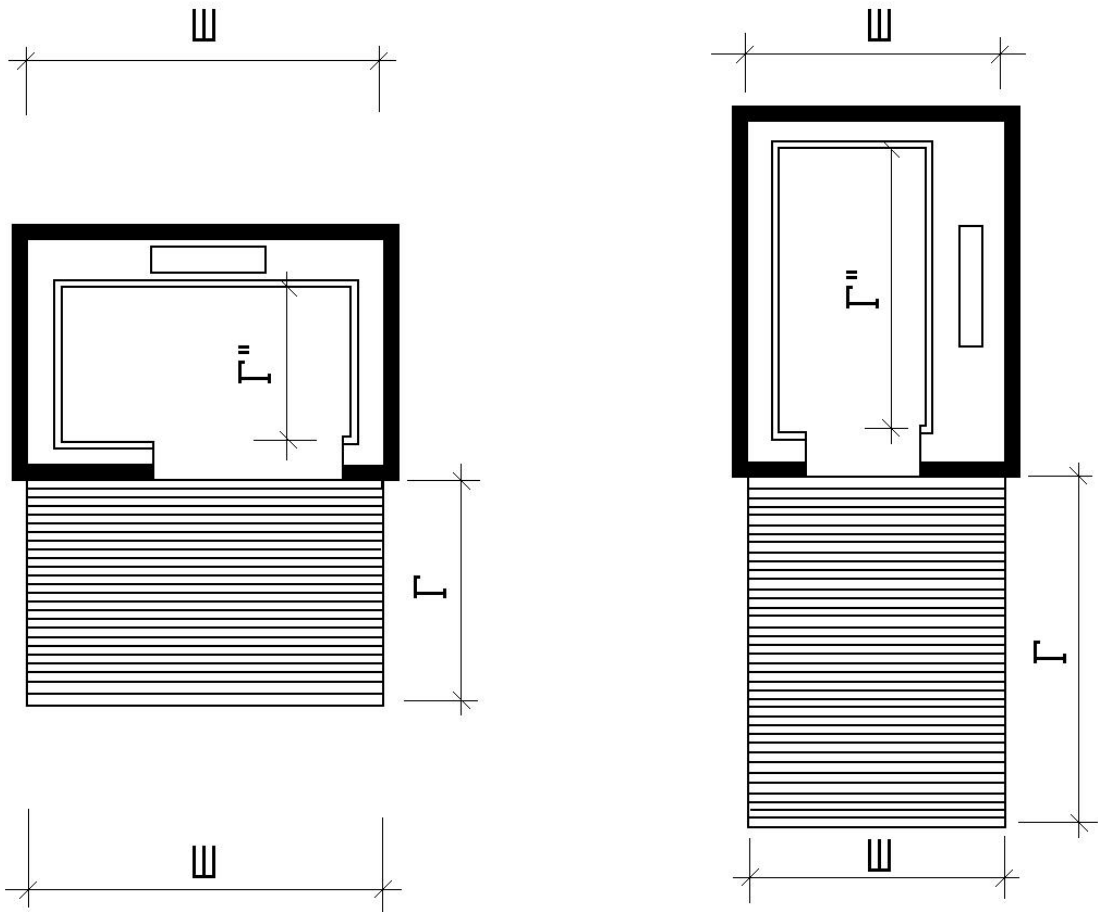
Д.2 Сауда залының жағына немесе дүкен қабырғасының жазықтығынан шығып тұратын көше жағындағы көрменің ауданын, егер көрме еденінің белгісі сауда залының еденінен жоғары болмаса, сауда залының ауданынан есептеу керек.

Бұл жағдайда сыртқы конструкция шегіндегі көрменің ауданы есептелмейді.

Д.3 Жүк лифтісінің (немесе көтергіштердің) алдындағы жүк түсіретін алаңдардың ауданы тауарларды қабылдау, сақтау және дайындау бөлмелерінің ауданында есептелмейді.

Е қосымшасы
(міндетті)

Жүк түсіретін аймақтардың мөлшерлері

$\text{Ш} \times \text{Г}$ – жүк түсіретін аймақ,

мұнда, Ш – шахты енінің ішкі мөлшеріне тең мөлшер;

Г – кабина тереңдігінің ішкі өлшемімен салыстырғанда 0,5 м үлкейтілген өлшем;

Г'' – кабина тереңдігінің ішкі өлшемі;

Г өлшемі жүк түсіретін аймаққа жалғасатын дәліздердің енін есептегенде қолданылады.

Ж қосымшасы
(міндетті)

Сауда орталықтарының атриумдарын (пассаждарын) жобалауға қойылатын талаптар

Атриумдарды (пассаждарды) жобалауға қойылатын талаптар

Атриумы бар ғимараттың жерасты бөліктеріндегі бөлмелер мен дәліздердің қатынасы өрт болғанда ауаны ұстап тұратын тамбур-шлюздар арқылы рұқсат етіледі.

Атриумға (пассаждға) шығатын барлық бөлмелер көлденең өтулер (галерея) бойынша екіден кем емес эвакуациялық жолға ие болу керек. Егер бөлме ұйықтауға арналған болса, онда осы бөлменің есігінен баспалдақ торына әкелетін қорғалған эвакуациондық шығу жолына дейін көлденең өту бойынша эвакуация жолының ұзындығы 30 м артық болмау керек. Егер бөлме ұйықтауға арналмаса, онда осындай өтудің ұзындығы 60 м артық болмау керек.

Атриумдарды жабатын конструкцияның, Ж.1-кестесіне сәйкес өртке төзімділігі ерекше дәрежеде болуы керек. Атриумдарды жабу конструкцияларын жанбайтын материалдардан жасалу керек. Атриумдарды қоршайтын конструкциялардағы (жабындардағы) ойықтарды шынылануы силикатты болу керек.

Атриумдардың ішкі беттерін жасау, әдеттегідей, жанбайтын материалдардан жасалу керек.

Атриумға жалғасатын бөлмелер мен дәліздердің конструкциясының қоршауы өртке төзімділік шегі кем дегенде REI 45, ал осы бөлмелерден атриумға шығатын есіктердікі кем дегенде EI 30 болуы керек. Шыныланған қалқаларды және дренчерлі шымылдықтармен қорғалған өртке төзімділігі кем дегенде EI 15 болатын есіктерді қолдану рұқсат етіледі.

Түтін жоятын клапандарды ашу қолмен немесе дистанционды (баспалдақ торларында орнатылған түймелерден), түтінді өрт хабарлайтын сигналдардан автоматты түрде жүзеге асыру керек. Жабындағы клапандардың ашылуына атмосфералық тұнбалар кедергі жасамауы керек.

Атриумнан шықпайтын бөлмелерден, атриумдағы өтулер эвакуация жол болып саналмайды.

ӨҚЖ-мен басқару өрттің пайда болған орнына байланысты ӨҚЖ-і қосудың әр нұсқаларын (автоматты және ӨҚЖ ОБП-нан) қамтамасыз ету керек: атриумда (пассажда), атриумға (пассаждға) шығатын бөлмелердегі галереяларда.

Атриумдардың (пассаждардың) ауданы өртке қарсы кедергілермен бөлінбейді.

Атриумның биіктігі 10 қабаттан артық болмау керек, бұл жағдайда атриумның едені жер деңгейінен 2 қабатқа төмен болмау керек.

Отқа төзімділігі ерекше дәрежелі сауда орталықтар ғимаратарының конструкциясы (биіктігі 16 қабаттан артық емес), әдеттегідей, жанбайтын материалдардан орындалуы керек және Ж.1-кестесінде белгіленген талаптарды қанағаттандыру керек.

**Ж.1-кесте – Атриумы (пассажи) бар сауда орталықтары ғимараттарының отқа
төзімділік шегі**

Конструкцияның атауы	Шығын белгісі бойынша отқа төзімділіктің ең төменгі шегі (мин.):		
	Салмақ түсетін мүмкіндікті немесе бұзылуы бойынша	Жылу окшаулау мүмкіндігі	Толықтығы
Салмақ түсетін қабырғалар			
Сыртқы	180 ⁵	Нормаланбайды ¹	Нормаланбайды
Ішкі	180 ⁵	5 п. бойынша	5 п. бойынша
Өртке қарсы	180 ⁵	180 ⁵	180 ⁵
Бағандар	180 ⁵	Нормаланбайды	Нормаланбайды
Өзін көтеретін қабырғалар			
Сыртқы	90	Нормаланбайды	Нормаланбайды
Ішкі	90	5 п. бойынша	5 п. Бойынша
Өртке қарсы	180 ⁵	180 ⁵	180 ⁵
Сыртқы салмақ түсетін қабырғалар (топсалы панельдерден)	0,5	Нормаланбайды	Нормаланбайды
Ішкі салмақ түспейтін қабырғалар (қалқа):			
Тұрғын пәтерлер, апартаменттер, қонақ үй нөмірлері арасында	60	60	60
Бөлмелерді атриумнан бөлметін; дәліз бен қонақ үй нөмірлері арасында, апартаменттер мен пәтерлер арасында	60	60	60
Апаттық генератор үшін бөлетін бөлмелер	180	180	180
Ауданы 4000 м ² -ден артық бөлетін сауда залдар және бір уақытта 500-ден көп адам болатын зал түрлі бөлмелер	180	180	180
Автомобиль тұрағын басқа бөлмелерден бөлетін	120	120	120
Лифтілік холдарды бөлетін	90	30	30
Өрт лифтілерінің тамбурларын бөлетін	120	120	120

Ж.І-кестенің жалғасы

Конструкцияның атауы	Шығын белгісі бойынша отқа төзімділіктің ең төменгі шегі (мин.):		
	Салмақ түсетін мүмкіндікті немесе бұзылуы бойынша	Жылу оқшаулату мүмкіндікті	Толықтығы
Кіріктірме салынған құрғақ қызулы моншаны басқа бөлмелерден бөлетін	60	60	60
Жеңіл өртенетін заттар қолданатын ауданы 300 м ² артық тұрмыстық қызмет көрсетуге арналған бөлмелерді бөлетін	60	60	60
Баспалдақ торларының қабырғалары			
Ішкі	180 ⁵	120	120
Сыртқы	180 ⁵	30	30
Баспалдақ торларының және баспалдақтың элементтері (алаңдар, косоурлар, бөренелер, марштар) ³	60	Нормаланбайды	Нормаланбайды
Жабын элементтері			
Қабат аралықтарды және шатыр астындағыларды: - бөренелер, ригелдер, жақтаулар, фермалар - плиталар, төсеніштер	180 120	Нормаланбайды 60	Нормаланбайды 60
Бөлмелердің үстіндегі және астындағы қабатаралықтарды және шатыр астындағыларды - бөренелер, ригелдер, жақтаулар, фермалар - тақталар, төсеніштер	180 180	Нормаланбайды 120	Нормаланбайды 120
Өртке қарсыларды	180	180	180
Жабын ⁴ элементтері			
Шатырда немесе шатыр бойынша адамдарды эвакуациялау үшін: - бөренелер, ригелдер, жақтаулар, фермалар - плиталар, төсеніштер	120 60	Нормаланбайды 60	Нормаланбайды 0,5

Ж.І-кестенің жалғасы

Конструкцияның атауы	Шығын белгісі бойынша отқа төзімділіктің ең төменгі шегі (мин.):		
	Салмақ түсетін мүмкіндікті немесе бұзылуы бойынша	Жылу оқшаулату мүмкіндікті	Толықтығы
Басқа бөлмелердің үстінде: - бөренелер, ригельдер, жақтаулар, фермалар - тақталар, төсеніштер	0,5 0,5	Нормалан- байды Нормалан- байды	Нормаланбайды Нормаланбайды
Желдік байланыстар	Бөренелер, ригельдер, жақтаулар, фермалар сияқты		
Қоршайтын конструкциялар			
Лифтілік шахталарды	90	90	90
Сауда қабаттарында	120	120	120
Өрт лифттарының шахталары	120	120	120
Сауда қабаттарында	150	150	150
Коммуникациялық шахталардың	60	60	60
Сауда қабаттарында	90	90	90
<p>Ескертпелер</p> <p>¹ нормаланбайды.</p> <p>² егер басқа жағдайларда отқа төзімділіктің үлкен шегі болмаса.</p> <p>³ 1-ші типті түтінденбейтін баспалдақ торларының болат элементтері және 2-ші және 3-ші типті баспалдақтары өрт қорғаныссыз орындауға жол беріледі.</p> <p>⁴ жанбайтын материалмен жабу; жанатын гидроокшаулау кілемін орнатқан жағдайда, ол жоғарғы жағынан жанбайтын материалмен немесе жуандылығы 50 мм кем емес жанбайтын материалдан жоғарғы жағынан жабылуы керек.</p> <p>⁵ биіктігі 100 м артық ғимараттар үшін отқа төзімділік шегі 60 мин. ұзартылады.</p>			

К қосымшасы
(міндетті)

Дүкендердің сауда залдары қондырғыларының арасындағы өткелдер ені

К.1-кесте - Дүкендердің сауда залдары қондырғыларының арасындағы өткелдер ені

Өту жолдарының орналасуы	Ені, м
Кассалық кабиналар және аралдық төбешіктер кесіктерінің арасында	2,0 - 2,5
Сатып алушылардың жеке заттарын сақтайтын сөрелер мен қабырғалардың арасында (сауда залы қонақтары үшін өту)	1,7 - 2,5
Параллель орнатылған аралдық төбешіктер мен қабырға жанындағы суытылатын жабдық арасында	1,4 - 1,8
Аралдық төбешіктер мен қабырға жанындағы суытылатын жабдық арасында	1,6 - 2,0
Кассалық кабиналар немесе қызмет көрсететін сөрелер мен оларға параллель орнатылған төбешіктер арасында	2,0 - 3,0
Сөре мен оның ар жағындағы жабдық арасында	0,9
Бақылаушы-кассирлер кабиналарының арасында	0,6
Сөрелер арасында	2,8 - 3,0
Сөре мен қабырға арасында	1,2 - 1,5
<p>Ескертпелер</p> <p>1 Көтергіш-көліктік құралдар арқылы тауарлардың қозғалысы алдын ала қарастырылатын өткелдер ені 2,2 м - 2,7 м аралықта болуы керек.</p> <p>2 ҚР ЕЖ 3.06-101 талаптарының есебімен отырғыш-арбамен қозғалатын мүгедектер үшін дүкенде бақылаушы-кассирлер кабиналарының арасындағы өткелдер ені 0,9 м кем емес, саны бірден артық өткелдерді жобалау керек.</p>	

Л қосымшасы
(ақпараттық)

Тапсырыс бөлімдерінің ең төменгі аудандарының үлестік көрсеткіштері

Л.1-кесте - Тапсырыс бөлімдерінің ең төменгі аудандарының үлестік көрсеткіштері

Сауда алаының әр 10 м²

Үй-жай атауы	Тапсырыс бөлімдерінің ең төменгі аудандарының меншікті көрсеткіштері, м ²	
	Дүкен көлемі 400 м ² және кем болғанда	Дүкен көлемі 400 м ² артық болғанда
Тапсырыстарды алу және беру	0,3 - 0,35	0,25 - 0,3
Жиынтықтық	0,3 - 0,4	0,2 - 0,3
<p>Ескертпелер</p> <p>1 Әр бөлменің ауданы кемінде 6 м².</p> <p>2 Азық-түлік дүкендерінде жиынтықтық алаңында тоңазытқыш шкафтарын орнатуға орындар қарастыру керек.</p>		

М қосымшасы
(ақпараттық)

Кафетерийдің ең төменгі алаңының үлестік көрсеткіштері

М.1-кесте - Кафетерийдің ең төменгі алаңының үлестік көрсеткіштері

Сауда алаңының әрбір 10 м²

Үй-жай атауы	Кафетерийдің ең төменгі алаңының үлестік көрсеткіштері, м ²	
	400 м ² және одан кем	400 м ² жоғары дүкен көлемі кезінде
Сауда залы	0,25 - 0,35	0,09 - 0,11
Қосалқы жайлар	0,10 - 0,20	0,09 - 0,11

Н қосымшасы
(ақпараттық)

Қосымша қызмет көрсету үй-жайларының ең төменгі алаңы

Н.1-кесте - Қосымша қызмет көрсету жайларының ең төменгі алаңы

Дүкен немесе дүкен бөлімінің атауы	Қызмет түрі	Аудан (кем емес), м ²
«Маталар»	Маталарды пішу және перделерді қайта тігу	12
«Киімдер»	Тігін бұйымдарын ұсақтап қайта тігу	8
«Бас киімдер», «Аяқ-киім»	Аяқ киімдерді және бас киімдерді созу	6
«Балалар тауарлары», «Универмаг», «Супермаркет» (универсам), Гипермаркет, Сауда орталығы	Балалар үшін бос уақытты ұйымдастыру	15
	Балалардың арбаларын сақтау	10
«Универмаг», «Супермаркет» (универсам), Гипермаркет, Сауда орталығы	*Аудио-видеожазулар, оларды тыңдау және қарау	6
	* Туристтік агенттік	6
	* Көліктік агенттік	6
	Сатып алушылардың демалу орындарын ұйымдастыру	6
«Супермаркет» (универсам), Гипермаркет, Сауда орталығы	Ас өнімдерді дайындайтын және оны тарататын аспаздық цех	Ассортиментке байланысты
«Универмаг», «Шаруашылық тауарлар», «Жиһаз», Сауда орталығы	*Дүкеннің әр бөлімдерінде сатып алынған әр түрлі тауарларды қолданумен құрылыс-жөндеу және монтажды жұмыстарды орындауға тапсырыстарды алу	6

Н.1 кестенің жалғасы

Дүкен немесе дүкен бөлімінің атауы	Қызмет түрі	Аудан (кем емес), м ²
Тағамдық емес дүкендердің барлық түрлері, Сауда орталығы	*Жаңа тауарларды көрсету	18
	*Ұласпалы тауарларды көрсету және сату	8
	*Бұйымдарды нақыштау	3
	*Сатып алушыларға қызмет көрсету бюросы	7
	*Кино- және фотоөнімдерді дайындауға тапсырыстарды алу пункті	3
	Кино- және фотоөнімдерді дайындауға тапсырыстарды орындау	6
	*Ксерокөшірме	8
	Валюта айырбастау пункті «Ана және бала» бөлмесі	6 1 орынға 5
	Қонақтар үшін қоғамдық дәретханалар	4.3.2.4.3 т. қараңыз
Азық-түлік дүкендердің барлық түрлері, Сауда орталығы	* Көліктік агенттік	6
	* Жаңа тауарларды көрсету	18
	* Ілеспе тауарларды көрсету және сату	8
	* Сатып алушыларға қызмет көрсету бюросы	7
	* Кино және фотоөнімдерді дайындауға тапсырыстар қабылдау пункті	3
	Валюта айырбастау пункті	6
	Қонақтар үшін қоғамдық дәретханалар	осы ережелердің 4.3.2.4.3 т. қараңыз
Ескертпе - «*» белгісімен белгіленген қызмет түрлері оқшауланған бөлмелерде немесе сауда залдарының ауданында рұқсат етіледі, қалған қызмет түрлері – сауда орталықтарының тек оқшауланған бөлмелерінде немесе холдарында, дәліздерінде жол беріледі.		

II қосымшасы
(міндетті)

Дүкен үй-жайларындағы ауаның есептік температурасы және ауа алмасу еселігі

II.1-кесте – Дүкен үй-жайларындағы ауаның есептік температурасы және ауа алмасу еселігі

Үй-жайлар	Жылдың суық уақыттары үшін ауаның есептік температурасы, °C	Ауа ауысуының еселігі немесе бөлмеден шығарылатын ауаның мөлшері	
		келу	шығару
Дүкендердің сауда ауданы 400 м ² және кем сауда залдары:			
- азық-түлік;	16	-	1-еселі
- тағамдық емес	16	-	1-еселі
Дүкендердің сауда ауданы 400 м ² артық сауда залдары:			
- азық-түлік;	16	Есептеу бойынша	
- тағамдық емес	16	Есептеу бойынша	
Ет шабатын бөлме	10	3-еселі	4-еселі
Жүк түсіретін бөлме	10	Есептеу бойынша	
Тауарларды сатуға дайындайтын бөлмелер (бөлек бөлмеде орналасқанда), жиынтықтамалық және қабылдау бөлмелері	16	2-еселі	1-еселі
Қоймалық бөлмелер (суытылмайтын):			
- нан, кондитерлік бұйымдар;	16	-	0,5-еселі
- гастрономия, балық, сүт, жемістер, көкөністер, тұздалған тағамдар, шараптар, сусындар;	8	-	2-еселі
- аяқ-киімдер, парфюмерия, тұрмыстық химия тауарлары, химикаттар;	16	-	2-еселі
- басқа тауарлар	16	-	0,5-еселі

П.1-кестенің жалғасы

Үй-жайлар	Жылдың суық уақыттары үшін ауаның есептік температурасы, °С	Ауа ауысуының еселігі немесе бөлмеден шығарылатын ауаның мөлшері	
		келу	шығару
Жаңа тауарларды көрсету бөлмелері (бөлек бөлмеде орналасқанда)	16	2-еселі	2-еселі
Үтіктеу бөлмелері	16	Есеп бойынша	
Қоқысқа арналған камералар (жылытылмайтын)	-	-	1-еселі
Қағаз қалдықтарын механикалық тығыздау бөлмелері	16	-	1,5-еселі
Буып-түйілген материалдарды және құрал-жабдықтарды сақтау бөлмелері	16	-	1-еселі
Айырбастау қорының контейнерлерін сақтау	-	-	1-еселі
Ыдысты сақтау	8	-	1-еселі
Жинауға арналған құрал-жабдықтарды және жуу құралдарын сақтау	16	-	1,5-еселі
Киім-кешек сақтайтын бөлме	18	-	0,5-еселі
Шеберханалар, лабораториялар	18	2-еселі	2-еселі
Салкындатқыш камералар:			
- ет, жартылай фабрикаттар, гастрономия, балық;	-2	-	-
- жемістер, көкөністер, кондитерлік бұйымдар, сусындар;	4	4-еселі	4-еселі
		(уақытша)	
- балмұздақ, тұшпара;	-15	-	-
- тағамдық қалдықтар	2	-	10-еселі
Ауамен суытылатын камералардың машиналық бөлімдері	5		
		Есеп бойынша	

II.1-кестенің жалғасы

Үй-жайлар	Жылдың суық уақыттары үшін ауаның есептік температурасы, °C	Ауа ауысуының еселігі немесе бөлмеден шығарылатын ауаның мөлшері	
		келу	шығару
Сумен суытылатын камералардың машиналық бөлімдері	5	2-еселі	3-еселі
Кеңселік бөлмелер, қызметкерлердің бөлмелері, бас касса, күзеттің бөлмесі, АБЖ тіректі пункті	18	-	1-еселі
Гардероб бөлмесі, қосалқы бөлме, қызметкердің тамақтануына арналған кәсіпорын, қызметкерлерге арналған бөлме	16	-	1-еселі
Сатып алушыларға арналған дәретханалар және қызметкерлерге арналған дәретханалар	16	-	1 унитазға 50 м ³ /сағ
Душ бөлмелері	25	-	5-еселі
Емдеу-сауықтыру бөлмесі (дүкеннің жерасты қабаттарда орналасуында)	20	-	Бір адамға 60 м ³ /сағ
Тапсырыстарды алу және беру бөлмелері	16	-	1-еселі
<p>Ескертпелер</p> <p>1 Суытатын камералар үшін есептік температура жылдың барлық кезеңдеріне қабылданған.</p> <p>2 Химиялық, синтетикалық немесе басқа да иісті заттар бар қоймалар, және қоймалар ауданында тауарларды сатуға дайындайтын бөлмелерді орналастырғанда ауаның келуін қарастыру керек (әрдайым жұмыс істейтіндерге 1 орынға 60 м³/сағ есебінен).</p> <p>3 Қосымша қызмет көрсету бөлмелері сауда залында орналасқанда ауаның есептік температурасын және ауа ауысудың еселігін сауда залдарына көрсетілгенден төмен болмайтындай қабылдау керек.</p> <p>Кафетерийлердегі, шырын-барлардағы, Г қосымшасына сәйкес басқалардағы және олардың қосымша бөлмелерінде қосымша қызмет көрсету бөлмелері үшін ауаның есептік температурасын және ауа ауысу еселігін қолданыстағы нормативтік талаптарға сәйкес қабылдау керек.</p> <p>4 Тамақтану кәсіпорыны үшін ауаның есептік температурасын және ауа ауысу еселігін қолданыстағы нормативтік талаптарға сәйкес қабылдау керек.</p> <p>5 Дүкендердің бөлмелері жерасты қабаттарда орналасқанда келу-кету механикалық ауа алмастыру жүйесін ауа ауысуы 1 адамға 30 м³/сағ кем емес сауда залдарында, ал қызметтік-тұрмыстық бөлмелерде 1 адамға 60 м³/сағ кем болмайтындай қарастыру керек.</p> <p>6 Жобалауға берілген тапсырма бойынша № 1, 2, 5,7, 14-16, 20-22 және 25 бөлмелерде ауа ауысу еселігін кесте көрсетілгеннен жоғары алуға жол беріледі.</p>			

Р қосымшасы
(міндетті)

Азық-түлік дүкендеріндегі үй-жайлар құрамы

Р.1-кесте - Азық-түлік дүкендеріндегі үй-жайлар құрамы

Үй-жайлар	В қосымшасы бойынша кәсіпорындардың жіктеу топтары				
	I A	II A	III A	IV A	V A
Сауда үй-жайлары	*	*	*	*	*
Сауда залдары	*	*	*	*	*
Сауда залдарындағы аудандар немесе қосымша қызмет көрсету бөлмелері, оның ішінде қонақтарға арналған қоғамдық дәретханалар	*	+	+	+	+
Тапсырыс бөлімдері, тамақтану кәсіпорны және Г қосымшасы бойынша басқалар	+	+	+	+	+
Тауарларды қабылдау, сақтау және сатуға дайындау бөлмелері					
Тауарларды сақтау бөлмелері	*	*	*	*	*
және суытылатын камералар	*	+	*	*	+
Қабылдау бөлмесі	*	*	*	*	*
Қосалқы үй-жайлары					
Айырбастау қорының контейнерлерін сақтау, ыдыстар	*	*	*	*	*
Буып-түйілген материалдарды, құрал-жабдықтарды, арнайы киімді сақтау бөлмелері, киім-кешек сақтайтын бөлме	*	*	*	*	*
Жинау құралдарын, жуу құралдарын сақтау	*	*	*	*	*
Жуу бөлмесі (немесе тауарды дайындау бөлмелеріндегі жуу ванналары)	*	*	*	*	*
Тағамдық қалдықтарды суытатын камера	+			+	+
Қосымша қызмет көрсетуге арналған қосалқы бөлмелер	+	+	+	+	+
Қызметкерлерге арналған тамақтану кәсіпорындарының қосалқы бөлмелері	*				

Р.1-кестенің жалғасы

Үй-жайлар	В қосымшасы бойынша кәсіпорындардың жіктеу топтары				
	I A	II A	III A	IV A	V A
Қызметтік және тұрмыстық үй-жайлар					
Кеңсе бөлмелері	*	*	*	*	*
Қызметкерлер бөлмесі	+	+	+	+	+
Қызметкерлерге арналған тамақтану кәсіпорыны	*				
Тамақтану бөлмесі		*	*	*	*
Бас касса	+	+	+	+	+
Күзет бөлмесі	+	+	+	+	+
АБЖ тірек пункті	+	+	+		
Киім тапсыратын бөлмелер	+	+	+	+	+
Қызметкерлерге арналған дәретханалар	+	+	+	+	+
Жуынатын бөлмелер	*	*	*	*	*
Емдеу-сауықтыру бөлмесі немесе бөлмелері (дүкеннің жерасты қабаттарда орналасуында)	*	*	*	*	*
<p>Ескертпелер</p> <p>Белгіленген бөлмелер:</p> <p>- «*» белгісі - міндетті;</p> <p>- «+» белгісі - ұсынылатын;</p> <p>2 II A және V A дүкендері үшін ассортиментінде крем-кондитерлік бұйымдар болғанда суытылатын камералар міндетті болып табылады.</p>					

С қосымшасы
(міндетті)

Тағамдық емес дүкендер үй-жайларының құрамы

С.1-кесте - Тағамдық емес дүкендер үй-жайларының құрамы

Үй-жайлар	В қосымшасы бойынша кәсіпорындардың жіктеу топтары						
	I T	II T	III T	IV T	V T	VI T	VII T
Сауда үй-жайлары	*	*	*	*	*	*	*
Сауда залдары	*	*	*	*	*	*	*
Сауда залдарындағы аудандар немесе қосымша қызмет көрсету бөлмелері, оның ішінде қонақтарға арналған қоғамдық дәретханалар	*	*	*	*	*	+	+
Тапсырыс бөлімдері, тамақтану кәсіпорны және Г қосымшасы бойынша басқалары	+	+	+	+	+	+	+
Тауарларды қабылдау, сақтау және сатуға дайындау бөлмелері							
Тауарларды сақтау бөлмелері	*	*	*	*	*		
Қабылдау бөлмесі	*	*	*	*			
Қосалқы үй-жайлары							
Айырбастау қорының контейнерлерін сақтау, ыдыстар	*	*	*	*			
Бумаланған материалдарды, құрал-жабдықтарды, арнайы киімді сақтау бөлмелері, киім-кешек сақтайтын бөлме	*	*	*	*	*		
Жинау құралдарын, жуу құралдарын сақтау	*	*	*	*	*		
Қағаз қалдықтарын механикалық тығыздау бөлмелері	*			*			
Қосымша қызмет көрсетуге арналған қосалқы бөлмелер	+	+	+	+	+	+	+
Қызметкерлерге арналған тамақтану кәсіпорындарының қосалқы бөлмелері	*	*	*				
Қызметтік және тұрмыстық үй-жайлар							
Кеңсе бөлмелері	*	*	*	*	*	*	*

С.1-кестенің жалғасы

Үй-жайлар	В қосымшасы бойынша кәсіпорындардың жіктеу топтары						
	I T	II T	III T	IV T	V T	VI T	VII T
Қызметкерлер бөлмесі			+	+	+	+	+
Қызметкерлерге арналған тамақтану кәсіпорны	*	*					
Тамақтану бөлмесі			*	*	*	*	*
Бас касса	+	+	+	+	+	+	+
Күзет бөлмесі	*	*	*	*	*	*	*
АБЖ тірек пункті	+			+			
Киім тапсыратын бөлмелер	*	*	*	*	*	*	*
Қызметкерлерге арналған дәретханалар	*	*	*	*	*	*	*
Жуынатын бөлмелер	+	+	+	+	+		
Емдеу-сауықтыру бөлмесі немесе бөлмелері (дүкеннің жерасты қабаттарда орналасуында)	*	*	*	*	*	*	*
<p>Ескертпелер</p> <p>1 Белгіленген бөлмелер: «*» белгісі - міндетті, «+» белгісі - ұсынылатын.</p> <p>2 Қағаз қалдықтарын тығыздау бөлмелері бар сауда ауданы 3500 м² және жоғары I T дүкендерінде, сауда ауданы 1000 м² және жоғары IV T дүкендерінде қарастыру керек.</p> <p>3 Ассортиментінде крем-кондитерлік бұйымдар бар II A және V A дүкендері үшін суытатын камералар міндетті болып саналады.</p>							

ӘОЖ 725.21(083)

МСЖ 93.040.10

Түйінді сөздер: жалпы талаптар, жобалау, тұрмыстық бөлмелер, көлемдік-жоспарлық шешімдер, бас жоспар, санитарлық-гигиеналық талаптар, сауда үй-жайлары, бөлшек сауда кәсіпорындары, қызметтік үй-жайлар, қосалқы бөлмелер, тауарларды сатуға дайындайтын бөлмелер, тауарларды қабылдау және сақтау үй-жайлары, сауда орталығы, кіріктіріме дүкен, бөлшек сауда, супермаркет, дүкен, гипермаркет.

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ.....	III
1 ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ	1
2 НОРМАТИВНЫЕ ССЫЛКИ	1
3 ТЕРМИНЫ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ	2
4 ПРИЕМЛЕМЫЕ РЕШЕНИЯ.....	2
4.1 Общие положения	2
4.2 Пожарная безопасность	4
4.3 Параметры участка	11
4.4 Объемно-планировочные решения	15
4.4.1 Соблюдение санитарно-гигиенических правил, обеспечение защиты здоровья человека	15
4.4.1.1 Входы, проходы, лестницы лифты	15
4.4.1.2 Помещения для покупателей	19
4.4.1.3 Производственные, складские и служебно-бытовые помещения	21
4.4.1.4 Размещение санитарно-технического оборудования	25
4.4.1.5 Освещение	26
4.4.1.6 Мусороудаление и пылеуборка	30
4.5 Конструктивные решения зданий (сооружений) по обеспечению надежности и устойчивости	31
4.6 Проектирование инженерных сетей и систем	32
4.6.1 Водоснабжение и канализация	32
4.6.2 Система отопления и вентиляции	33
4.6.3 Электрооборудование и слаботочные устройства.....	33
4.7 Обеспечение доступности для маломобильных групп населения.....	36
4.8 Охрана окружающей среды	37
5 ЭКОНОМИЯ ЭНЕРГИИ И РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ.....	37
5.1 Экономия энергии и сокращение расходов тепла	37
5.2 Рациональное использование природных ресурсов.....	38
Приложение А (обязательное) Классификация основных типов торговых центров и предприятий розничной торговли (магазинов)	39
Приложение Б (информационное) Перечень элементов (видов услуг) дополнительного обслуживания покупателей в магазинах и торговых центрах	41
Приложение В (обязательное) Удельные показатели минимальной площади групп неторговых помещений и продовольственных магазинов	42
Приложение Г (обязательное) Удельные показатели минимальной площади групп неторговых помещений непродовольственных магазинов	44
Приложение Д (обязательное) Правила подсчета площадей	46
Приложение Е (обязательное) Размеры разгрузочных зон	47
Приложение Ж (обязательное) Требования к проектированию атриумов (пассажей) торговых центров	48

СП РК 3.02-122-2012

Приложение К (<i>обязательное</i>) Ширина проходов между оборудованием в торговых залах магазинов	52
Приложение Л (<i>информационное</i>) Удельные показатели минимальной площади отдела заказов	53
Приложение М (<i>информационное</i>) Удельные показатели минимальной площади кафетерия	54
Приложение Н (<i>информационное</i>) Минимальные площади помещений дополнительного обслуживания	55
Приложение П (<i>обязательное</i>) Расчетные температура воздуха и кратность воздухообмена в помещениях магазинов	57
Приложение Р (<i>обязательное</i>) Состав помещений продовольственных магазинов	60
Приложение С (<i>обязательное</i>) Состав помещений непродовольственных магазинов	62

ВВЕДЕНИЕ

Настоящий документ разработан в рамках реформы нормативной базы строительной сферы Республики Казахстан в соответствии с параметрическим методом нормирования, ориентированного на интеграцию строительной отрасли в региональную и мировую социально-экономическую системы.

Настоящий свод правил является одним из нормативных документов доказательной базы технического регламента «Требования к безопасности зданий и сооружений, строительных материалов и изделий» и направлен на устранение технических барьеров в области строительства.

Документ устанавливает основные рекомендации к объемно-планировочным решениям магазинов и предприятий розничной торговли, а также решения к их инженерно-техническому оборудованию.

Свод правил включает параметры, которые являются приемлемыми решениями и не является единственным способом выполнения требований строительных норм СН РК «Предприятия розничной торговли».

При проектировании предприятий розничной торговли необходимо соблюдать дополнительные требования, установленные нормами проектирования общественных зданий и сооружений, противопожарными и санитарными нормами технологического проектирования, действующим на территории Республики Казахстан.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЕРЕЖЕЛЕР ЖИНАҒЫ
СВОД ПРАВИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

ПРЕДПРИЯТИЯ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ

RETAIL ENTERPRISES

Дата введения – 2015-07-01

1 ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ

1.1 Настоящий свод правил устанавливает приемлемые решения к планировке территории, объемно-планировочным и конструктивным решениям зданий и помещений, функциональным группам, инженерному обеспечению, пожарной безопасности предприятий розничной торговли.

1.2 Документ устанавливает приемлемые решения к проектированию предприятий как объектов системы торгового обслуживания и размещение в отдельно стоящих зданиях, общественных зданиях или центрах, в многофункциональных комплексах, а также встроенными (встроенно-пристроенными) в жилые здания или здания иного назначения, либо пристроенными к этим зданиям. На основе перечисленных типов зданий следует предусматривать возможность формирования торговых центров. Также установлены основные рекомендации к объемно-планировочным решениям магазинов и торговых центров, а также требования к их инженерно-техническому оборудованию.

1.3 Свод правил распространяется на проектирование вновь строящихся, реконструируемых, расширяемых и модернизируемых торговых центров и зданий (или помещений), в которых располагаются предприятия розничной торговли.

1.4 Настоящий свод правил не распространяется на проектирование рынков, зданий предприятий оптовой торговли (в том числе крупнооптовой и мелкооптовой), магазинов по продаже автомобилей и запчастей к ним, специализированных магазинов оружия, магазинов-складов стройматериалов, магазинов производственных фирм, а также объектов мелкой розницы и передвижных магазинов временного функционирования.

2 НОРМАТИВНЫЕ ССЫЛКИ

Для применения настоящего свода правил необходимы следующие ссылочные нормативные документы:

СП РК 3.02-120-2012 Культурно-зрелищные учреждения.

СП РК 3.02-121-2012 Объекты общественного питания.

СП РК 3.06-101-2012 Проектирование зданий и сооружений с учетом доступности для маломобильных групп населения. Общие положения.

Издание официальное

СП РК 4.01-101-2012 Внутренний водопровод и канализация зданий и сооружений.

СП РК 4.04-106-2013 Электрооборудование жилых и общественных зданий. Правила проектирования.

Примечание - При пользовании целесообразно проверить действие ссылочных документов по информационным каталогам «Перечень нормативных правовых и нормативно-технических актов в сфере архитектуры, градостроительства и строительства, действующих на территории Республики Казахстан», «Указатель нормативных документов по стандартизации Республики Казахстан» и «Указатель межгосударственных нормативных документов по стандартизации Республики Казахстан», составляемым ежегодно по состоянию на текущий год и соответствующим ежемесячно издаваемым информационным бюллетеням-журналам. Если ссылочный документ заменен (изменен), то при пользовании настоящим нормативом следует руководствоваться замененным (измененным) документом. Если ссылочный документ отменен без замены, то положение, в котором дана ссылка на него, применяется в части, не затрагивающей эту ссылку.

3 ТЕРМИНЫ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ

В настоящем своде правил применяются термины и определения, приведенные в строительных нормах к данному объекту, а также следующие термины с соответствующими определениями:

3.1 Коэффициент установочной площади: Отношение площади, занятой торгово-технологическим оборудованием, к площади торгового зала.

3.2 Резервное освещение: Часть аварийного освещения, которое обеспечивает надежное различение и безопасное использование всех эвакуационных средств в любое время, когда необходимо, или аварийное освещение.

3.3 Фуд-корт: Зона в торговом центре, выделенная для пунктов быстрого питания.

4 ПРИЕМЛЕМЫЕ РЕШЕНИЯ

4.1 Общие положения

4.1.1 Классификация типов предприятий розничной торговли приведена в приложении А.

Величину магазина и его специализацию, а также возможность формирования торговых центров из нескольких магазинов следует определять в соответствии с формируемой системой обслуживания в виде местного (стандартного) и городского (избирательного) уровней обслуживания согласно требованиям действующих методических и нормативных документов.

4.1.2 Величина магазина характеризуется размером его торговой площади, в состав которой включается площадь для дополнительного обслуживания покупателей с учетом приложения Б.

При объединении магазинов в торговые центры помещения дополнительного обслуживания допускается предусматривать единым блоком для всего комплекса в целом.

4.1.3 Крупные объекты торговли, торговые центры свыше 8500 м² торговой площади рекомендуется проектировать по специальным программам-заданиям с учетом местных

градостроительных условий, интенсивности и структуры трудовых и культурно-бытовых связей населения, контингента посетителей и пр.

4.1.4 Площадь неторговых помещений следует предусматривать не ниже расчетной, определяемой по удельным показателям, согласно приложениям В и Г в зависимости от размера торговой площади и специализации магазина. Верхний предел площади неторговых помещений не нормируется.

В торговых центрах часть неторговых помещений магазинов (разгрузочные помещения и хозяйственные дворы) рекомендуется объединять, при этом допускается уменьшение суммарной площади этих помещений на величину до 10 %.

4.1.5 В комплексе объектов торговли (например, в торговых центрах) допускается проектировать единую группу складских, административно-бытовых и технических помещений с возможным сокращением их совокупной площади от 10 % до 15 %.

Группы производственных помещений могут быть предусмотрены самостоятельно при каждом типе объекта, входящем в состав комплекса.

4.1.6 Функциональное зонирование магазинов и торговых центров, как правило, должно обеспечивать наиболее короткие пути товародвижения по горизонтали и вертикали, а также кратчайшие связи между разгрузочными платформами, приемочной, грузовыми лифтами, помещениями для хранения товаров и соответствующими отделами торговых залов. При этом вспомогательные, подсобные и служебно-бытовые помещения следует располагать в стороне от основных направлений движения товаров.

4.1.7 Проектирование объектов общественного питания в торговых центрах и других предприятий розничной торговли рекомендуется производить в соответствии с СП РК 3.02-121.

Рекомендуется расположение предприятий питания на последних этажах торговых центров для предотвращения распространения неприятных запахов по периметру торгового центра.

4.1.8 Внутренняя планировка торгового центра должна эффективно направлять и распределять потоки, чтобы все торговые площади были доступными и посещаемыми.

4.1.9 При проектировании магазинов и торговых центров следует избегать появления узких проходов в возможных местах скопления людей.

В многоэтажных торговых центрах узкие проходы вдоль магазинов могут препятствовать верхнему естественному освещению и ухудшить обзор магазинов, расположенных на верхних уровнях.

4.1.10 Фудкорты в торговых центрах следует располагать в непосредственной близости от санитарных узлов.

4.1.11 Допускается использование подземных этажей для размещения разгрузочных, складских и других подсобных, служебно-бытовых и инженерно-технических помещений, а также торговых залов магазинов (с помещениями дополнительного обслуживания) продовольственных и непродовольственных товаров торговой площадью не более 1000 м².

4.1.12 На территориях с пыльными бурями рекомендуется размещать предприятия торговли в жилых зданиях (или в зданиях иного назначения) с широким корпусом. При этом на наветренную сторону следует обращать фасады с минимальными оконными

проемами, оборудованными элементами солнцезащиты, или глухие фасады при обязательном обеспечении комфортного температурно-влажностного режима внутри помещения техническими средствами.

4.1.13 Каждый объект торговли должен быть оснащен:

а) вывесками (на государственном, русском и других, по желанию продавца, языках) с указанием фирменного наименования своей организации, ее местонахождения (адреса) и режима работы;

б) указателями торговых зон по специализациям;

в) планами с указанием всех необходимых объектов: торговых рядов, справочного бюро, санузлов, контрольных средств измерений и другими;

г) указателями направлений к торговым подразделениям (овощные, фруктовые, мясные, молочные, бытовые товары, одежда, обувь и другими), пунктам питания, контрольным весам, выходам, стоянкам автотранспорта, детским площадкам;

д) стоянками для парковки автотранспорта;

е) санузлами;

ж) охраной.

4.2 Пожарная безопасность

4.2.1 Для зданий предприятий торговли этажность и площадь этажа следует принимать по таблице 1 с учетом степени огнестойкости и класса конструктивной пожарной опасности.

4.2.2 Кладовые горючих товаров и товаров в горючей упаковке следует размещать у наружных стен, отделяя их противопожарными перегородками 1-го типа от торгового зала площадью 250 м² и более.

4.2.3 В одноэтажных магазинах торговой площадью до 150 м² отдельно стоящих, встроенно-пристроенных, пристроенных или встроенных в здания иного назначения допускается один выход из зала, второй допускается из торгового зала через группу неторговых помещений, исключая кладовые.

4.2.4 В объектах с торговой площадью до 250 м² допускается предусматривать дополнительные выходы в зал для подачи товаров из кладовых, смежных с торговым залом.

4.2.5 В магазинах торговой площадью 1200 м² и более для обслуживающего персонала следует предусматривать отдельные лестницы и входы, обособленные от входов и лестниц для покупателей.

Входы в кладовые и другие неторговые помещения следует располагать со стороны приемочной или служебных коридоров. В магазинах торговой площадью менее 1200 м² допускается предусматривать дополнительные выходы в торговый зал для подачи товаров из кладовых, смежных с торговыми залами.

4.2.6 При размещении кладовых, служебных, бытовых и технических помещений на верхних этажах зданий предприятий розничной торговли I и II степеней огнестойкости высота зданий может быть увеличена на один этаж.

4.2.7 Наибольшую площадь этажа между противопожарными стенами в зависимости от степени огнестойкости и этажности зданий магазинов и торговых центров следует принимать по таблице 1.

4.2.8 В зданиях I степени огнестойкости стен для решения архитектурно-планировочных и функциональных задач допускается вместо противопожарных устройств применять дренчерные завесы в две линии, расположенных друг от друга на расстоянии 0,5 м и обеспечивающих интенсивность орошения не менее 1 л/с на погонный метр завесы при времени работы не менее 1 часа.

Таблица 1 - Класс конструктивной пожарной опасности в зависимости от этажности и площади этажа торговых зданий

Этажность здания, не более	Площадь этажа между противопожарными отсеками, м ² , не более			Степень огнестойкости здания	Класс конструктивной пожарной опасности, не ниже
	одноэтажных	2-этажных	3-5-этажных		
5 (1)	3500*	3000*	2500*	I-II	C0
2	2000**	1000	-	III	C1
2	2500	1000		IIIa	C0
1	1000			IIIб	C1
1	500	-	-	IV,V	C2, C3
1	1000	-	-	IVa	C0, C1
<p>Примечания</p> <p>1 Степень огнестойкости здания и типы противопожарных стен здесь и далее следует принимать согласно требованиям действующих нормативно-технических документов по пожарной безопасности.</p> <p>2 Наибольшую площадь этажа между противопожарными стенами магазинов I и II степени огнестойкости допускается увеличивать не более чем вдвое при условии оборудования помещений установками автоматического пожаротушения; при увеличении нормативной интенсивности орошения автоматического пожаротушения на 100 % в зданиях I степени огнестойкости площадь этажа между противопожарными стенами допускается дополнительно увеличить еще не более чем на 10 %.</p> <p>3 Допускается увеличивать количество этажей на один этаж в магазинах I и II степени огнестойкости для размещения на этом этаже кладовых, помещений для подготовки товаров к продаже, служебных, бытовых и технических помещений.</p> <p>4 Данной таблицей следует пользоваться также при определении наибольшей площади этажа и этажности магазинов, встроенных (встроенно-пристроенных) в жилые здания, а также в здания иного назначения, либо пристроенных к ним.</p> <p>5 В скобках указано допустимое дополнительное количество подземных этажей.</p>					

4.2.9 В магазинах I и II степеней огнестойкости (в отдельно стоящих зданиях или размещенных в зданиях иного назначения) допускаются открытые лестницы или пандусы

из цокольного (или первого подземного этажа) до первого этажа или с первого до второго этажа. При этом такие лестницы или пандусы могут иметь выход как в вестибюль, так и в другие помещения. До пятого этажа включительно допускаются открытые лестницы в магазинах I и II степеней огнестойкости (в отдельно стоящих зданиях или размещенных в зданиях иного назначения), но при этом помещение с открытой лестницей выше второго этажа должно быть отделено от примыкающих к нему коридоров и других помещений противопожарными перегородками II-го типа. При устройстве автоматического пожаротушения во всем здании допускается не отделять помещения с открытой лестницей противопожарными перегородками от коридоров и других помещений.

4.2.10 Количество и ширина эвакуационных выходов из помещений, с этажей и из зданий определяются в зависимости от максимально возможного числа эвакуирующихся через них людей и предельно допустимого расстояния от наиболее удаленного места возможного пребывания людей (рабочего места) до ближайшего эвакуационного выхода.

4.2.11 Из торгового зала магазина должны быть предусмотрены не менее двух эвакуационных выходов. При этом для одноэтажных магазинов и магазинов, встроенных в первые этажи, количество эвакуационных выходов определяется только расчетом.

4.2.12 Из лестничных клеток, предназначенных для эвакуации людей из торговых залов и служебных помещений магазинов, размещенных в надземных, цокольном или первом подземном этажах, следует предусматривать обособленные эвакуационные выходы наружу. При этом указанные выходы должны быть отделены от других помещений глухой противопожарной перегородкой I - го типа на высоту одного этажа. Лестницы для сообщения между подземным (или цокольным) этажом и первым этажом, ведущие в коридор, холл или вестибюль первого этажа, в расчете эвакуации людей из подземного или цокольного этажа не учитываются.

4.2.13 При расчете эвакуационных выходов в магазинах (размещаемых в отдельно стоящих зданиях, встроенно-пристроенных, пристроенных или встроенных в здания иного назначения) допускается учитывать служебные лестничные клетки и выходы из магазинов, связанные с залом непосредственно или с коридором, при условии, что расстояние от наиболее удаленной точки торгового зала до ближайшей служебной лестницы или выхода из магазина не более указанного в таблице 2.

4.2.14 Магазины, встроенно-пристроенные или встроенные в жилые здания, следует отделять от жилой части глухими противопожарными перегородками I-го типа и противопожарными перекрытиями II-го типа.

Магазины торговой площадью более 100 м², встроенные в здания иного назначения (кроме жилых зданий), следует отделять от других предприятий и помещений противопожарными стенами II-го типа и противопожарными перекрытиями II-го типа.

4.2.15 Для расчета путей эвакуации количество покупателей, одновременно находящихся в торговом зале магазина, следует принимать из расчета 1 человек на 3,0 м² торговой площади. Если по заданию на проектирование предусматривается последующее увеличение площади торговых залов магазинов, то это увеличение следует учитывать в расчёте путей эвакуации.

Таблица 2 - Максимальное расстояние от наиболее удаленной точки торгового зала до ближайшего эвакуационного выхода

Объем торгового зала, тыс. м ³	Степень огнестойкости здания	Максимальное расстояние от наиболее удаленной точки торгового зала до ближайшего эвакуационного выхода в м, при основных эвакуационных проходах в % от площади торгового зала	
		25 % и более	менее 25 %
до 5	I, II	50	25
	III, III а	35	15
	III б, IV, IVа, V	25	10
5-10	I, II	65	30
	III, III а, III б, IV, IVа	45	20
более 10	I, II	80	35
Примечание - При промежуточных значениях объема торгового зала максимальное расстояние до наиболее удаленной точки следует определять по интерполяции.			

4.2.16 Ширину основных эвакуационных проходов в торговом зале следует принимать по расчету, но не менее:

- а) 1,4 м - при торговой площади до 100 м² (включительно);
- б) 1,6 м - при торговой площади от 101 до 150 м²;
- в) 2,0 м - при торговой площади от 151 до 400 м²;
- г) 2,5 м - при торговой площади от 401 м².

4.2.17 Ширину эвакуационных выходов (дверей) из торгового зала, а также проходов (коридоров), соединяющих торговый зал со служебной лестницей, следует определять по расчету согласно таблице 3, но не менее 1,2 м.

4.2.18 Открытые лестницы или пандусы допускается учитывать в расчете путей эвакуации только для половины количества покупателей, находящихся в соответствующем торговом зале, а для эвакуации остальных покупателей следует предусматривать не менее двух лестничных клеток.

Длину открытой лестницы или пандуса следует включать в расстояние от наиболее удаленной точки пола торгового зала до эвакуационного выхода. Площадь этой лестницы или пандуса не следует учитывать в составе площади основных эвакуационных проходов.

Таблица 3 - Количество человек на 1 метр ширины эвакуационного выхода из торгового зала

Объем торгового зала, тыс. м ³	Степень огнестойкости здания	Количество человек на 1 метр ширины эвакуационного выхода из торгового зала при площади основных эвакуационных проходов в % от площади торгового зала	
		25 % и более	менее 25 %
до 5	I, II	165	75
	III, III а	115	50
	III б, IV, IVа, V	80	40
5-10	I, II	220	100
	III, III а, III б, IV, IVа	155	70
более 10	I, II	275	125

4.2.19 Один из эвакуационных выходов из торгового зала магазина допускается предусматривать непосредственно в вестибюль или поэтажный холл, примыкающие к открытой лестнице.

4.2.20 На путях эвакуации не рекомендуется устройство винтовых лестниц, лестниц полностью или частично криволинейных в плане, а также забежных и криволинейных ступеней, ступеней с различной шириной проступи и различной высоты в пределах марша лестницы и лестничной клетки.

4.2.21 Допускается использовать наружные открытые лестницы с уклоном не более 60° в качестве второго эвакуационного выхода со второго этажа магазина. При этом указанные лестницы должны быть рассчитаны на число эвакуируемых не более:

- а) 70 чел. - для зданий I и II степеней огнестойкости;
- б) 50 чел. - для зданий III и III а степени огнестойкости.

Ширину наружных лестниц следует принимать не менее 0,8 м, ширину проступей - не менее 0,2 м, высоту ступени не более 0,2 м.

4.2.22 При проектировании торговых центров следует учитывать кратчайшие расстояния до эвакуационных выходов, их достаточную ширину, изоляцию путей эвакуации от пожаро- и взрывоопасных помещений, возможность движения к нескольким эвакуационным выходам и т.п.

4.2.23 Каждый маршрут эвакуации должен быть независим от других эвакуационных маршрутов. Альтернативные пути эвакуации должны соответствовать следующим критериям:

- а) расположение в направлениях от 45° или более друг от друга;
- б) расположение в направлениях менее 45°, но разделены друг от друга пожаростойкой конструкцией.

4.2.24 При проектировании незадымляемой лестницы рекомендуется установка samozакрывающейся двери, ограничивающей лестничные пролеты от мест основного пребывания людей.

4.2.25 При проектировании кинотеатров в торговых центрах распределение путей эвакуации должно соответствовать трем основным правилам:

а) эвакуация зрителей из кинозалов должна производиться непосредственно на улицу, на лестницу, ведущую на улицу или через отводящий коридор, ведущий к этим лестницам;

б) при количестве зрителей в кинозале больше 50 необходимо обеспечить такой кинозал не менее чем двумя рассредоточенными эвакуационными выходами;

в) на путях эвакуации не должно быть горючих материалов.

4.2.26 Требования безопасности обуславливают время эвакуации залов до 2 мин. Для ориентировочных расчетов это время обеспечивается при ширине проходов и дверей не менее 0,6 м на каждые 100 зрителей, эвакуирующихся через данный проход или дверь. При этом не учитываются входные двери, так как эвакуация через фойе или кулуары, где находятся зрители, ожидающие следующего сеанса, не разрешается.

4.2.27 В кинозалах большой вместимости, где недостаточно двух выходов, входные люки могут быть использованы и для эвакуации через дополнительный изолированный кулуар, имеющий выходы наружу.

4.2.28 В крупных зданиях должен быть предусмотрен доступ для пожарных служб. В качестве противопожарных могут служить лестницы, устроенные в соответствии с требованиями действующих нормативно-технических документов по пожарной безопасности.

4.2.29 Кладовые горючих товаров и товаров в горючей упаковке следует разделять на отсеки площадью не более 700 м². В пределах каждого отсека допускается установка сетчатых или не доходящих до потолка перегородок. Дымоудаление при этом предусматривается на отсек в целом. Допускается проектировать дымоудаление из этих кладовых площадью до 50 м² через окна, расположенные в конце коридоров, при наличии выходов из кладовых в коридоры. Не требуется дымоудаление из кладовых согласно требованиям действующих нормативных документов, а также из кладовых, соединенных дверными и оконными проемами с разгрузочными помещениями и платформами.

4.2.30 Магазины по продаже легковоспламеняющихся товаров, а также горючих жидкостей (масел, красок, растворителей и т.п.) следует размещать в отдельно стоящих зданиях с огнестойкостью не ниже II степени. Допускается размещать в этих зданиях другие типы магазинов, а также предприятия бытового обслуживания, отделяя их противопожарными стенами I -го типа от магазинов по продаже легковоспламеняющихся товаров и горючих жидкостей.

4.2.31 Кладовые легковоспламеняющихся товаров и горючих жидкостей следует располагать у наружных стен с оконными проемами и отделять их противопожарными перегородками I -го типа (EI 45) и перекрытиями III -го типа (EI 45), предусматривая вход в эти кладовые через тамбур-шлюзы с подпором воздуха при пожаре.

4.2.32 Магазины, встраиваемые в существующие жилые дома, могут размещаться в первом, цокольном и подвальном этажах, должны иметь обособленные входы и

эвакуационные выходы, изолированные от жилой части здания, выходящей на дворовую территорию. При этом не допускается размещать в жилых зданиях специализированные магазины химических и других товаров, магазины с наличием в них взрывопожароопасных веществ и материалов.

4.2.33 Высота технического этажа определяется в зависимости от вида размещаемых в нем инженерного оборудования и инженерных коммуникаций, а также условий их эксплуатации. В местах прохода обслуживающего персонала расстояние от пола до низа выступающих конструкций должна быть не менее 1,8 м. В техническом этаже (техническом подполье), предназначенном для размещения только инженерных коммуникаций с трубопроводами и изоляцией трубопроводов из негорючих материалов, допускается уменьшение его высоты от пола до потолка, но не менее 1,6 м.

4.2.34 Техническое подполье, в котором проложены инженерные сети, должно иметь выходы наружу через двери или люки размером не менее 0,6 м × 0,6 м.

4.2.35 В каждом отсеке первого подземного или цокольного этажей (заглубленных более чем на 0,5 м) должно быть не менее двух люков или окон шириной не менее 0,9 м и высотой не менее 1,2 м кроме случаев, оговоренных в действующих нормативных документах. Площадь отсека должна быть не более 700 м².

4.2.36 Выходы из лифтов в подземном и цокольном этажах должны быть предусмотрены через тамбур-шлюзы (с габаритами, равными Ш × Г согласно приложению Е настоящих правил) с устройством подпора воздуха при пожаре. Внутреннюю поверхность двери тамбур-шлюза (со стороны лифтовой шахты) допускается выполнять из горючих материалов.

4.2.37 Устройство атриумов (пассажей) допускается в здании торгового центра или его части, выделенной в пожарный отсек, оборудованный системой противопожарной защиты (СПЗ). В случае замены противопожарной стены на дренчерную завесу системами СПЗ оборудуется также пожарный отсек, отделенный указанной дренчерной завесой от пожарного отсека с атриумом. Проектирование атриумов следует осуществлять в соответствии с требованиями, изложенными в приложении Ж.

4.2.38 Торговые залы, помещения для приема, хранения и подготовки товаров к продаже, для хранения тары, упаковочных материалов и инвентаря следует оборудовать установками автоматического пожаротушения в магазинах:

а) торговой площадью более 3500 м², размещенных в двух надземных этажах или в первом надземном и цокольном (или подземном) с торговыми залами в цокольном (или подземном) - в отдельно стоящих зданиях или встроенно-пристроенных и пристроенных к жилым зданиям (или зданиям иного назначения);

б) при любой торговой площади, размещенных в трех и более надземных этажах либо в двух надземных этажах и цокольном (или подземном) с торговыми залами в цокольном (или подземном) этаже - в отдельно стоящих зданиях или встроенно-пристроенных и пристроенных к жилым зданиям (или зданиям иного назначения);

в) торговой площадью 500 м² и более, размещенных в надземных этажах, встроенных в здания иного назначения.

4.2.39 Для четырех- или пятиэтажных магазинов в качестве светопрозрачного заполнения дверей, фрамуг (в дверях и перегородках, включая внутренние стены

лестничных клеток) и перегородок следует применять закаленное или армированное стекло и стеклоблоки. В магазинах высотой менее четырех этажей виды светопрозрачного заполнения не ограничиваются.

4.2.40 Двери электрощитовых, вентиляционных камер, кладовых для хранения горючих материалов и других пожароопасных технических помещений должны иметь предел огнестойкости не менее EI 30.

4.2.41 Раздвижные перегородки должны быть защищены с обеих сторон негорючими материалами, обеспечивающими предел огнестойкости EI 45.

4.2.42 Отделку стен и потолков торговых залов, кладовых, а также на путях эвакуации в зданиях I и II степеней огнестойкости следует выполнять из негорючих или слабогорючих материалов, а каркасы подвесных потолков - из негорючих материалов.

4.3 Параметры участка

4.3.1 Правила подсчета общей, полезной и расчетной площади, строительного объема, площади застройки и этажности зданий приведены в приложении Д.

4.3.2 Торговый центр может быть расположен отдельно или окружен элементами существующей инфраструктуры.

4.3.3 Не допускается проектировать объекты на земельном участке при:

а) использовании его в прошлом под скотомогильники, места захоронения токсичных отходов;

б) превышении уровней мощности дозы гамма-излучения на 0,2 мкЗв/час над естественным фоном;

в) нахождении на земельном участке стационарно неблагополучных по сибирской язве пунктов.

Отдельно стоящее здание магазина следует размещать при соблюдении действующих противопожарных требований на расстоянии не менее 25 м от окон жилых зданий, границ территорий детских дошкольных и общеобразовательных учреждений, а также лечебных учреждений стационарного типа.

4.3.4 На земельном участке или в структуре магазина допускается предусматривать зоны отдыха покупателей с элементами дополнительного обслуживания (с учетом приложения Б).

4.3.5 Расчетное количество машиномест на автостоянке следует определять для магазинов с торговой площадью от 500 до 1000 м² 1 машиноместо на 25 - 40 м² торговой площади, для супермаркетов (универсамов) с площадью торговых залов более 1000 м², а также гипермаркетов - 1 машиноместо на 15 - 25 м² торговой площади.

Для более точного расчета следует производить корректировки, учитывая тип магазина (торгового центра) и особенности посещения.

При проектировании или реконструкции магазинов, размещаемых в центральной зоне города, допускается сокращение расчетного количества машиномест автостоянок на 10 %.

При наличии в торговом центре предприятий для длительного пребывания, к примеру такие как кинотеатры, рестораны, спортивные и развлекательные заведения,

рекомендуется увеличить количество парковочных мест до показателя 1 место на 10 - 15 м².

4.3.6 Расстановки автомобилей на стоянках могут быть поперечными и под углом.

При поперечной расстановке длина парковочного места должна составлять не более 5 м, ширина - 2,3 м. Проезд между парковочными местами следует брать от 4,5 до 6 м для двустороннего движения автотранспорта.

При расстановке автотранспорта на стоянке предприятий торговли под углом рекомендуется использовать данные, указанные в таблице 4. Ширина проезда между парковочными местами должна быть не менее 3,5 м.

Таблица 4 - Полосы для стоянки легковых автомобилей под углом

Расстановка автомобилей под углом к линии тротуара	45°	60°	90°
Ширина полос для стоянки, м	5	5,4	5,5
Площадь на 1 автомобиль, м ²	18	16	13
Число машин, размещаемых на полосе длиной 100 м	31	38	43

4.3.7 При проектировании автомобильных стоянок для торговых центров следует учитывать видимость парковочной территории для вновь прибывших посетителей, возможность беспрепятственного контроля и охраны стоянки, а также приемлемое расстояние от входа в торговый центр до самой удаленной точки на парковке, рекомендуемое расстояние до 200 м.

4.3.8 Для торгово-развлекательных и торговых центров допускается проектировать наземные и подземные стоянки, стоянки на крыше, многоуровневые стоянки в примыкающих сооружениях.

4.3.9 Для планировки наземной автомобильной стоянки рекомендуется использовать парковки прямоугольной формы (расположение перед зданием), Г-образные парковки (следует располагать место въезда в углу), П-образные парковки (вокруг здания).

4.3.10 При размещении автомобильных стоянок в несколько уровней для доступности на уровни, как правило, используют пандусы или ramпы. Допустимые уклоны для ramп:

- а) от 10 % до 12 % - прямолинейные ramпы;
- б) 8,5 % - винтовые ramпы;
- в) 15 % - крутые ramпы.

Уклон ramпы не должен превышать 30 % .

4.3.11 Электронные устройства безопасности, такие как сенсоры, светофоры, карточные накопители и другие устройства, следует размещать с учетом удобства при пользовании автомобильных подъездов к предприятию торговли.

4.3.12 Расстояние от края проезжей части или спланированной поверхности, обеспечивающей проезд пожарной техники, до стен предприятий розничной торговли следует проектировать не более:

а) 8 м - для зданий высотой от 13 до 28 м;

б) 10 м - для зданий высотой более 28 м.

4.3.13 Предприятие следует проектировать соответствующим окружающим зданиям, среде и эстетическому виду района постройки.

4.3.14 Фасады длиной более 9 м, выходящие на улицу, стоянку или содержащие входы, рекомендуется проектировать с содержанием значительных архитектурных особенностей и форм: навесы, портики, выступы; ниши, проекции, галереи (аркады), арки; открытые внутренние дворики; витрины; архитектурные детали, такие как декоративная плитка, малые архитектурные формы, которые интегрированы в конструкцию и дизайн здания.

4.3.15 Не допускается средствами наружной рекламы закрывать существующие оконные проемы.

4.3.16 Выносные рекламные щитовые, щитовые конструкции (штендеры) размещаются в часы работы магазина в пешеходных зонах и на тротуарах при их ширине более 2 м. Штендеры должны быть двусторонними, не должны иметь собственного подсвета, площадь одной стороны не должна превышать 1,5 м².

4.3.17 Обзорные зеркала наблюдения устанавливаются на стену либо к стойке при помощи кронштейна. Конструкция кронштейна позволяет менять направления зеркала для необходимого угла обозрения. Обзорные зеркала имеют угол отображения от 40° до 160°, высота выпуклости зеркала составляет от 15 до 60 мм.

Зеркала наблюдения выделяют трёх видов: уличные (дорожные), внутренние (для установки внутри помещения) и купольные (сферические или круглые). По канту зеркала наблюдения расположены светоотражающие элементы, облегчающие его пользование. В случае недостаточного освещения эти элементы отражают имеющийся свет, что позволяет контуру зеркала в темноте светиться, делая заметным само зеркало наблюдения.

4.3.18 Территории для хранения на открытом воздухе, стоянки для грузовиков, места для сбора мусора, погрузки или других назначений должны быть расположены на расстоянии 6 м от любой общественной улицы, тротуаров или внутренних пешеходных путей.

Территории, предназначенные для сезонного хранения продаж, должны быть постоянно ограждены стенами, заборами или экранами. Данные материалы должны соответствовать общему дизайну здания покрытием или цветом.

4.3.19 Допускается остекление витрин путем их установки на фасадах зданий первых этажей с максимальной прозрачностью.

4.3.20 Допускается наличие дополнительного входа в магазин или торговый центр в следующих случаях:

а) в крупных магазинах и районных торговых комплексах, располагающихся на перекрестке, вблизи с несколькими остановками общественного транспорта;

б) во встроенно-пристроенных магазинах, организованных как горизонтальный пассаж.

4.3.21 Допускается принимать отметку пола у входа в магазин в одном уровне с тротуаром или с заглублением ниже его отметки при условии защиты входных проемов от

попадания поверхностных вод и осадков. В этих случаях над входом следует предусматривать козырек.

4.3.22 При расположении вдоль здания тротуара под навесом с минимальной шириной 3,5 м для прогулок озеленение не требуется вдоль части фронта и/или боковой части здания. Вдоль тротуаров рекомендуются небольшие посадки или наличие горшочных растений. Отдельно посаженные элементы ландшафта не должны занимать более 10 % от общей площади парковочной стоянки.

4.3.23 Ориентацию здания, план ландшафта следует проектировать с учетом использования пешеходами общественного и личного транспорта. Пешеходные дорожки следует проектировать с учетом доступности от входа в здание до близлежащей остановки общественного транспорта, автомобильной стоянки.

4.3.24 У прилегающих к зданию, пешеходных тротуаров длиной минимум в 61 м на каждые 45 м должны размещаться скамьи для отдыха, урны для мусора.

4.3.25 Автомобильные стоянки, площадь которых более 1000 м², должны иметь пешеходные тротуары, которые должны быть окрашены или иметь текстуру, элементы ландшафта, тумбы и освещение.

4.3.26 Средняя освещенность покрытий тротуаров, примыкающих к проезжей части улиц, дорог и площадей, относящихся к торговому объекту, должна быть не менее половины средней освещенности покрытия проезжей части этих улиц, дорог и площадей, установленной в таблице 5.

4.3.27 Проходы, ведущие к предприятию торговли, следует оборудовать осветительным оборудованием в целях безопасного направления посетителя относительно входа в здание.

4.3.28 Информационные указатели и указатели направления движения для пешеходов на территории предприятий торговли устанавливаются на высоте 2 м и 0,5 м от пола в пределах прямой видимости из любой точки на путях эвакуации и проездов для автомобилей.

Таблица 5 - Классификация и нормируемые показатели освещенности для пешеходных пространств

Класс объекта по освещению	Наименование объекта	Нормируемые показатели	
		<i>Е</i> _{ср} , лк, не менее	<i>Е</i> _{мин} / <i>Е</i> _{ср} , не менее
П1	Площадки перед входами торговых объектов	20	0,3
П2	Посадочные площадки общественного транспорта	10	0,3
П3	Пешеходные улицы	6	0,2

Продолжение таблицы 5

Класс объекта по освещению	Наименование объекта	Нормируемые показатели	
		Еср, лк, не менее	Емин/Еср, не менее
П4	Тротуары, отделенные от проезжей части дорог и улиц	4	0,1

4.4 Объемно-планировочные решения**4.4.1 Соблюдение санитарно-гигиенических правил, обеспечение защиты здоровья человека****4.4.1.1 Входы, проходы, лестницы, лифты**

4.4.1.1.1 В крупных магазинах при планировке проходов между торговыми стеллажами и магазинами следует учитывать беспрепятственное движение внутримагазинного транспорта, такого как погрузчики и уборочная техника.

4.4.1.1.2 Общую ширину подхода к прилавкам по обе стороны от прохода в торговом зале следует брать от 3 м.

Подходы к упаковочному прилавку следует проектировать от 0,6 м.

4.4.1.1.3 В зависимости от возможной интенсивности операций и количества служащих зону движения и зону деятельности можно объединить, а ширину проходов перед прилавком и за ним сократить до 0,8 м. В соответствии с видом производимой деятельности высоту прилавка следует проектировать от 0,9 до 1 м, ширину прилавка следует брать от 0,45 до 0,6 м.

4.4.1.1.4 При разбивке рядов оборудования в супермаркетах и гипермаркетах, как правило, стеллажи ориентируют по сетке колонн. При неудобном расположении колонн расстояние для прохода между колонной и каждым из стеллажей должно составлять от 0,9 до 1,2 м.

4.4.1.1.5 Колонны в помещениях с влажным режимом должны иметь влагостойкую отделку на высоту 1,8 м, а в охлаждаемых камерах - на всю высоту помещения.

4.4.1.1.6 Для распределения потоков посетителей кинотеатров в торгово-развлекательных центрах как в дневное, так и в ночное время допускается предусматривать отдельный вход и выход для кинотеатра.

4.4.1.1.7 Все двери, ведущие наружу, рекомендуется проектировать samozакрывающимися. Около входных дверей следует располагать автоматические воздушно-тепловые завесы. На продовольственные объекты, которые предоставляют только расфасованные и упакованные продукты, эти положения не распространяются. Двери для поставки большегрузного товара не следует располагать в непосредственной близости от помещений для приготовления пищи или мытья посуды.

Все двери, ведущие наружу, должны быть самозакрывающимися, плотно прилегающими и устойчивы от вредителей. Воздушные завесы могут использоваться в качестве вспомогательного приспособления от вредителей, но они не являются абсолютной заменой для полностью открытых дверей.

4.4.1.1.8 При проектировании предприятий розничной торговли следует учесть размещение грузовых и пассажирских лифтов.

4.4.1.1.9 В магазинах с торговыми залами, расположенными в двух и более уровнях, следует устанавливать не менее одного пассажирского лифта с глубиной кабины не менее 2,1 м с учетом требований СП РК 3.06-101.

4.4.1.1.10 Следует устанавливать грузовые лифты с высотой потолка от 3,7 м, а пассажирские лифты допускается использовать с высотой потолка от 2,7 м.

4.4.1.1.11 Для вертикальной технологической связи между помещениями магазина допускается применение малых грузовых лифтов грузоподъемностью от 100 до 250 кг, при этом в глухой шахте допускается не более 14 остановок.

4.4.1.1.12 При установке малого грузового лифта с двумя остановками в металлокаркасной шахте (поставляемой в комплекте с лифтом) на высоту подъема не более 5,2 м на надземных этажах устройство ограждающих противопожарных перегородок и перекрытий не требуется. При расположении первой остановки малого грузового лифта в металлокаркасной шахте в подземном или цокольном этажах выход из лифта следует предусматривать через тамбур-шлюз.

4.4.1.1.13 Грузоподъемность грузовых лифтов и габариты кабин устанавливаются заданием на проектирование с учетом классификационных групп – торговых центров, магазинов (по приложению А) и средств механизации, предусматриваемых для разгрузки и загрузки лифтов. Минимально необходимое число грузовых лифтов следует определять с учетом расчета грузопотоков.

4.4.1.1.14 Перед входами в грузовые лифты на каждом этаже следует предусматривать площадки для разгрузки (далее в тексте - разгрузочные зоны), равные не менее ширины × глубину (согласно приложению Е).

4.4.1.1.15 В крупных торговых центрах необходимое число грузовых лифтов и/или подъемников проектируется с учетом расчета грузопотоков и требований разделения потоков продовольственных и промышленных товаров, сырья и готовой продукции. Отдельные подъемники требуются:

а) для супермаркетов при расположении части неторговых помещений в цоколе или на втором этаже;

б) для зон быстрого питания, фуд-корт, кафе и ресторанов;

в) для непродовольственных магазинов с крупногабаритными товарами в ассортименте - бытовой техники, строительных и отделочных материалов. Мебельные салоны могут использовать общий подъемник.

Также разрешается устраивать отдельные подъемники для непродовольственных магазинов площадью более 1500 м².

4.4.1.1.16 Пассажирские лифты следует использовать с грузоподъемностью от 1590 до 1810 кг.

4.4.1.1.17 Рекомендуется устанавливать эскалаторы в качестве дополнения к лифтам в том случае, когда объемы вертикальной транспортировки не нормированы.

4.4.1.1.18 Допускается по заданию на проектирование установка пассажирских лифтов или эскалаторов в торговых залах площадью менее 1000 м².

4.4.1.1.19 Эскалаторы следует располагать с учетом их видимости относительно входа в здание.

4.4.1.1.20 Для эскалаторов наклоны в 30° и 35° следует принимать:

а) для повышенного комфорта и безопасности посетителей при пользовании рекомендуется устанавливать эскалаторы наклоном в 30°;

б) для повышения эффективности, сокращения используемого места следует устанавливать эскалаторы наклоном в 35°. Необходимо принять во внимание, что для этажей выше 5 м данный наклон считается опасным для передвижения посетителей. При подъеме более чем на 6 м, угол наклона в 35° не допускается;

в) для передвижных дорожек следует учитывать наклоны в 10°, 11° и 12°. Для повышенного комфорта принимается наклон дорожки в 10°, при ограничении в пространстве рекомендуется учитывать уклон в 12°, также для преодоления дальних расстояний в здании допускается установка горизонтальных передвижных дорожек с наклоном от 0° до 6°.

4.4.1.1.21 Рекомендуется размещать эскалаторы с односторонним движением, двусторонним движением и перекрестным двусторонним движением. Ширину эскалаторов следует выбирать по таблице 6.

Таблица 6 – Провозная способность эскалаторов

Ширина ступени, м	Теоретическая провозная способность чел./час	Эффективная провозная способность в зависимости от скорости перемещения, чел./час			
		v = 0,5 м/с	v = 0,5 м/с	v = 0,5 м/с	v = 0,65 м/с
0,6	4500	1800	2700	3600	4400
0,8	6750	2400	3600	4800	5900
1	9000	3000	4500	6000	7300

4.4.1.1.22 Расчет оптимальной скорости эскалаторов и передвижных дорожек выбирается по таблице 7.

4.4.1.1.23 Рекомендуемое количество горизонтальных ступеней при подъеме или спуске для попадания посетителей на эскалатор составляет 2 ступени.

Таблица 7 – Основные характеристики эскалаторов и движущихся дорожек

Высота подъема, м	Скорость, м/с	Максимальный уклон, °	Ширина, м
Эскалаторы			
≤ 6	$\leq 0,5$	35	0,8
	$>0,5 \leq 0,65$	30	1,2
	$>0,65 \leq 0,75$	30	1,6
> 6	$\leq 0,5$	30	1,2
	$>0,5 \leq 0,65$	30	1,2
	$>0,65 \leq 0,75$	30	1,6
Движущиеся дорожки			
Не ограничена	$\leq 0,75$	0 - 6	Не ограничена
		10 - 12	0,4
	$> 0,75 \leq 0,9$	12	1,6
	$\geq 0,5$	10 - 12	$\leq 1,1$

4.4.1.1.24 В магазинах допускается устройство криволинейных лестниц: главных парадных - в торговых залах в двух и более этажах, а также при наличии в этих залах антресолей; служебных ведущих: из помещений с числом постоянно пребывающих в них людей не более 5 чел. При этом ширину ступеней в узкой части указанных лестниц следует предусматривать не менее 0,22 м, а служебных лестниц - не менее 0,12 м.

4.4.1.1.25 Уклон маршей лестниц в надземных этажах следует принимать не более 1:2. Уклон маршей лестниц, ведущих в подземные и цокольный этажи, а также лестниц в надземных этажах, не предназначенных для эвакуации людей, допускается 1:1,5.

4.4.1.1.26 Лестничные клетки следует проектировать с естественным освещением через проемы в наружных стенах. Допускается устройство верхнего освещения не более чем в 50 % лестничных клеток магазинов (отдельно стоящих, встроенно-пристроенных, встроенных в жилые здания или пристроенных к ним, а также размещенных в зданиях иного функционального назначения I и II степеней огнестойкости) в 2-этажных зданиях, а в 3-этажных - при устройстве просвета между маршами лестниц, равного не менее 1,5 м. Допускается проектировать без естественного освещения не более 50 % лестничных клеток, предназначенных для эвакуации людей. При этом указанные лестничные клетки должны быть незадымляемыми 2-го или 3-го типа.

4.4.1.1.27 Количество ступеней в одном марше между площадками (за исключением криволинейных лестниц) должно быть не менее 3 и не более 16. В одномаршевых лестницах, а также в одном марше двух- и трехмаршевых лестниц в пределах первого этажа допускается не более 18 подъемов.

4.4.1.1.28 Наружные лестницы и пандусы, а также площадки, расположенные на высоте от уровня тротуара более 0,45 м, при входах в магазин должны иметь ограждения высотой не менее 0,8 м.

4.4.1.2 Помещения для покупателей

4.4.1.2.1 В торговую площадь магазинов и торговых центров входит площадь торговых залов и помещений для дополнительного обслуживания, а также площадь экспозиционных витрин со стороны улицы при условии размещения их пола в одном уровне с полом зала. Перечень элементов дополнительного обслуживания не регламентируется и определяется заданием на проектирование с учетом приложения Г.

4.4.1.2.2 Минимальный коэффициент установочной площади в торговом зале следует принимать равным 0,25.

4.4.1.2.3 Для предприятий торговли используются следующие планировочные схемы:

а) однонаправленный пассаж или пассаж в двух направлениях в случае, когда торговый зал держится на основной оси - главном проходе, вдоль которого располагаются стеллажи или отделы;

б) линейная планировка характерна для магазинов с режимом самообслуживания и представляет собой параллельные ряды торгового оборудования. Такая планировка может быть продольная, поперечная, диагональная и смешанная;

в) круговая планировка когда маршрут для покупателей ведет через все стеллажи, отделы или магазины;

г) выставочная планировка, свойственна для специализированных магазинов со свободным доступом к товарам. При такой планировке кассы принято располагать возле выхода или в углу.

4.4.1.2.4 Высота торговых залов должна быть не менее 3,0 м от пола до потолка. В подсобных, служебных и бытовых помещениях, а также помещениях для приемки, хранения и подготовки товаров к продаже допускается уменьшение высоты от пола до потолка до 2,5 м с учетом технологических требований.

В магазинах, встроенных в жилые здания, при площади торгового зала не более 250 м² допускается принимать высоту всех помещений, равной высоте жилой части дома.

4.4.1.2.5 В торговых залах переменной высоты нормируемому значению высоты должна соответствовать средняя (приведенная) высота помещений. При этом высота в любой части помещения должна быть не менее 2,5 м.

4.4.1.2.6 В помещении с наклонным потолком или разными по высоте частями средняя (приведенная) высота помещения должна соответствовать требованиям к наименьшей высоте. Высота помещения в любой его части должна составлять не менее 2,5 м с учетом проведенных противозвуковых мероприятий.

4.4.1.2.7 В магазинах самообслуживания количество рабочих мест контролеров-кассиров следует принимать в зависимости от площади торгового зала на одно рабочее место контролера-кассира:

а) до 100 м² включительно - в продовольственных магазинах;

б) до 160 м² включительно - в непродовольственных магазинах.

Площадь расчетного узла следует принимать равной не более 15 % площади торгового зала. Не учитываются в расчете количества рабочих мест контролеров-кассиров площадь торгового зала, предназначенная для дополнительного обслуживания, а также площадь помещений соответствующего назначения.

4.4.1.2.8 В крупных магазинах, таких как супермаркеты и гипермаркеты, рекомендуется располагать места для контролеров-кассиров в одну линию, допускается расположение касс в две линии - диагональное расположение пары касс одна за другой.

Проход за линейкой касс к выходу следует учитывать не менее 2,6 м.

4.4.1.2.9 Ширину проходов между оборудованием в торговых залах магазинов следует определять согласно приложению К.

4.4.1.2.10 Площадь отделов заказов (или комплектации подарочных наборов) следует принимать не менее расчетной, определяемой по удельным показателям минимальной площади согласно приложению Л.

4.4.1.2.11 Площадь кафетериев следует принимать не менее расчетной, определяемой по удельным показателям минимальной площади согласно приложению М.

4.4.1.2.12 Площади прочих помещений дополнительного обслуживания следует определять заданием на проектирование с учетом приложения Н.

4.4.1.2.13 При размещении холодильного оборудования в торговых залах рекомендуется принимать показатели, приведенные в таблице 8.

Таблица 8 - Длина холодильного оборудования в торговом зале

В метрах

Холодильное оборудование	Торговая площадь 150 -350 м ²	Торговая площадь 500 -700 м ²	Торговая площадь 1000 м ²
Холодильные горки	5 -10	15 - 18	21 - 22
Прилавки	8 - 15	14 - 22	24 - 30
Морозильные бронеты	3,75 - 5,6	12,5 (двусторонние)	15 (двусторонние)

4.4.1.2.14 При проектировании магазинов одежды примерочные следует проектировать из расчета 1 примерочная на каждые 30 м² – 50 м² торговой площади.

Предпочтительную длину и ширину примерочной кабины следует принимать от 1,35 до 2 м. Кабины допускается огораживать дверьми или занавесками. В кабине размещают 2 - 3 крючка. Зеркало рекомендуется устанавливать высотой от 1,7 до 1,9 м.

4.4.1.2.15 В торговых центрах, супермаркетах и гипермаркетах рекомендуется размещать такие сервисные объекты, как отделения банков, банкоматы, пункты приема платежей и обменные пункты.

4.4.1.2.16 Отделения банков, как правило, располагаются в отдаленных зонах торговых центров, должны быть обособлены от основного внутреннего пространства торгового центра и быть достаточно вентилируемыми.

Зона, выделенная для расположения банкоматов, должна учитывать расположение самого банкомата, подходы для обслуживания, подходы для пользователей, пространство необходимое для вентиляции.

4.4.1.2.17 При проектировании кинотеатров в торговых центрах следует учесть следующие особенности:

- а) объемно-планировочное решение;
- б) звукоизоляцию;
- в) акустическую обработку кинозала.

4.4.1.2.18 При определении геометрических параметров кинозалов соотношение длины, ширины должно соответствовать примерно 1,5.

Высоту кинозала следует брать не менее 5 м.

4.4.1.2.19 При проектировании фойе в кинотеатре следует учитывать потенциальное количество зрителей в кинотеатре с учетом размещения сопутствующих заведений.

4.4.1.2.20 Киноаппаратный комплекс для нескольких кинозалов допускается проектировать совмещенным. Рекомендуется предусматривать комнаты отдыха и санитарные узлы для киномехаников в непосредственной близости от киноаппаратной.

4.4.1.2.21 При проектировании кинотеатров в торгово-развлекательных центрах рекомендуется руководствоваться СП РК 3.02-120.

4.4.1.2.22 Кинотеатры в торговом центре рекомендуется располагать вдали от таких помещений как бильярдные, боулинг, имеющие в своем спектре шумов такие составляющие, как ударные шумы.

4.4.1.2.23 Помещение «матери и ребенка» следует предусматривать из расчета одно место на каждую тысячу покупателей (посетителей), оборудованное пеленальным столом, душевым поддоном, унитазом и умывальником.

4.4.1.3 Производственные, складские и служебно-бытовые помещения

4.4.1.3.1 В продовольственных магазинах помещения кладовых и подготовки товаров к продаже следует предусматривать на одном уровне с соответствующим по специализации торговым залом. При размещении складских помещений на других этажах следует предусматривать грузовой лифт для транспортировки контейнеров и средств их перемещения. Не допускается устройство порогов на путях перемещения товаров.

4.4.1.3.2 Охлаждаемые камеры следует проектировать единым блоком.

4.4.1.3.3 Уровень разгрузочных платформ должен быть выше уровня площадки для автомобилей, как правило, на 1,1 м или 1,2 м.

Минимальная глубина платформы прямоугольной формы должна быть равной 4,0 м, пилообразной формы - 2,5 м.

4.4.1.3.4 При размещении на территории магазинов хозяйственных площадок для контейнеров с мусором расстояние от этих площадок следует предусматривать не менее 20 м от окон жилых зданий, границ территорий детских дошкольных и общеобразовательных учреждений, а также лечебных учреждений стационарного типа.

4.4.1.3.5 Для объекта площадью до 50 м² предусматривается следующий набор помещений с площадью не менее:

- 1) торговый зал - 15 м²;
- 2) склад с участком по подготовке товаров к продаже, моечной с раковиной - 8 м²;
- 3) комната персонала - 6 м²;
- 4) санитарный узел - 1,5 м² (в не подвергающейся водоотведению и частично канализационной местности может оборудоваться умывальник и надворный туалет).

Допускается совмещение бытового помещения со складом при площади склада не менее 10 м².

4.4.1.3.6 Объект оснащается необходимым торгово-технологическим и холодильным оборудованием в соответствии с типом организации, его мощностью. Расстановка оборудования обязана обеспечить свободный доступ к нему.

4.4.1.3.7 Отделы по реализации скоропортящихся пищевых продуктов оборудуются охлаждаемыми или холодильными камерами, прилавками, витринами, шкафами.

Охлаждаемые камеры допускается объединять по значениям расчетной температуры и с учетом характеристики продуктов.

4.4.1.3.8 Охлаждаемые камеры следует проектировать, как правило, единым блоком с входом в него через шлюз шириной не менее 1,3 м.

Вне единого блока охлаждаемых камер допускается располагать не более двух камер с входом в них через соответствующую кладовую. Допускается не предусматривать шлюз при входе в охлаждаемую камеру при расчетной температуре в ней плюс 2°C и выше.

4.4.1.3.9 Теплоизоляцию ограждающих конструкций охлаждаемых камер следует проектировать в соответствии с расчетной внутренней температурой в камерах, но не ниже минус 18°C - в низкотемпературных камерах для хранения замороженных продуктов, а также мороженого и не выше 4 °C - в остальных камерах. В ограждающих конструкциях охлаждаемых камер не допускается прокладка трубопроводов водопровода и водоотведения, коробов вентиляции и электрокабелей.

4.4.1.3.10 Высоту охлаждаемых камер следует проектировать не менее 2,7 м и не более 3,5 м. При большей высоте допускается предусматривать самостоятельное перекрытие над камерами с проветриваемым пространством между камерами и вышележащим этажом, а при необходимости их размещения под жилыми этажами перекрытие камер должно быть отделено от междуэтажного перекрытия здания вентилируемым пространством.

4.4.1.3.11 В машинных отделениях охлаждаемых камер предусматривается централизованная система охлаждения с установкой агрегатов в специальном помещении рядом с торговым залом или под ним. При системе воздушного охлаждения камер высота машинных отделений должна быть не менее 2,7 м, но не более 3,5 м.

Холодильные агрегаты следует устанавливать в машинном отделении рядом с камерой или на выделенной площадке около камеры, отгороженной от коридора металлической решеткой высотой не менее 1,5 м (с двустворчатыми дверями).

4.4.1.3.12 Расчётная температура воздуха в помещениях магазинов принимается по технологическому заданию. Кратность воздухообмена в магазинах следует принимать не менее 1 в час.

4.4.1.3.13 Стены и перегородки в помещениях с влажным режимом должны иметь влагостойкую отделку на высоту не менее 1,6 м от поверхности пола, а в охлаждаемых камерах - облицовку на всю высоту помещения.

4.4.1.3.14 В крупных торговых центрах допускается проектирование комнат для временного хранения товара площадью до 40 м².

4.4.1.3.15 Следует обеспечить достаточное пространство для движения грузового транспорта.

Зона для движения грузового транспорта не должна служить помехой для общественных дорог.

4.4.1.3.16 В крупных торговых центрах рекомендуется устраивать отдельные зоны разгрузки и служебные входы для супермаркетов и гипермаркетов.

4.4.1.3.17 Допускается предусматривать уровень разгрузочной платформы:

а) на расстояние от 0,6 до 0,8 м при использовании для доставки товаров малотоннажных и легковых автомобилей;

б) на одном уровне с площадкой для автомобилей при наличии по заданию на проектирование разгрузочно-подъемных средств.

4.4.1.3.18 Расчетное количество разгрузочных мест следует принимать по таблице 9.

4.4.1.3.19 Разгрузочные платформы допускается размещать под навесом (перекрывающим всю платформу и 1,0 м кузова машины) в продовольственных магазинах торговой площадью не более 1500 м² и в непродовольственных магазинах торговой площадью не более 3000 м². В магазинах большей торговой площади следует предусматривать разгрузочные помещения (в соответствии с заданием на проектирование отапливаемые или неотапливаемые), в том числе с загрузкой через подземные туннели или специальные хозяйственные дворы. Допускается предусматривать подземную загрузку во вновь строящихся продовольственных магазинах с торговой площадью 1500 м² и менее, а в непродовольственных - с торговой площадью 3000 м² и менее.

4.4.1.3.20 При реконструкции магазинов торговой площадью не более 1500 м² допускается сохранять существующий способ разгрузки товаров без разгрузочной площадки непосредственно в приемное помещение. В реконструируемых магазинах торговой площадью более 1500 м² следует проектировать подземную загрузку, а площадью 1500 м² и менее допускается проектировать подземную загрузку.

Таблица 9 – Расчетное количество разгрузочных мест

Характеристика магазина	Классификационная группа	Торговая площадь, м ²	Расчетное количество разгрузочных мест, не менее
Продовольственный с универсальным ассортиментом	I II	400 и менее	1
		от 401 до 1000	2
		от 1001 до 1500	3

Продолжение таблицы 9

Характеристика магазина	Классификационная группа	Торговая площадь, м ²	Расчетное количество разгрузочных мест, не менее
		более 1500	4
Продовольственный специализированный (кроме «Овощи-фрукты») с широким, узким и ограниченным ассортиментом	II П	100 и менее	1
	III П		
	IV П		
Продовольственный специализированный	IV П	400 и менее	1
		от 401 до 1000	2
Непродовольственный с универсальным ассортиментом и специализированный с расширенным ассортиментом	I Н	650 и менее	1
	II Н	от 651 до 1500	2
	III Н	от 1501 до 4500	3
		от 4501 до 6500	4
		от 6501 до 8500	5
		от 8501 до 13500	7
		более 13500	8
Непродовольственный специализированный с полным ассортиментом «Мебель»,	VI Н	не нормируется	1
Непродовольственный специализированный с узким и ограниченным ассортиментом «Книги», «Цветы», «Природа» и другие	VI Н VII Н	не нормируется	1
<p>Примечания</p> <p>1 В торговых центрах общее количество разгрузочных мест принимается как сумма расчетных величин по каждому торговому предприятию. Допускается сокращение их общего количества на величину до 15 %.</p> <p>2 В специализированных непродовольственных магазинах полного ассортимента III Н и IV Н групп следует дополнительно предусматривать разгрузочные места для отправки купленных товаров (при торговой площади до 1000 м² включительно - 1 разгрузочное место, более 2000 м² - 2 разгрузочных места.</p>			

4.4.1.3.21 В универсамах (гипермаркетах и т.п.) и продовольственных магазинах торговой площадью 1500 м² и более, в универсамах и непродовольственных магазинах (кроме мебельных) - 4500 м² и более, в мебельных - 1000 м² и более допускается увеличивать ширину платформы до 6,0 м.

4.4.1.3.22 При реконструкции встроенно-пристроенных или встроенных в жилые здания магазинов с торговой площадью до 250 м² допускается сохранять существующую загрузку со стороны фасадов с окнами квартир (балконными дверями) и входами. При этом над загрузкой следует предусматривать козырек. Не допускается установка дебаркадеров над окнами квартир.

4.4.1.3.23 В магазинах, в которых разгрузка товаров производится под навесом, следует предусматривать помещения приемочных из расчета не менее 12 м² на одно разгрузочное место.

4.4.1.3.24 Уклон пандусов для автомобилей в закрытом помещении и под навесом должен быть не более 16 %, а на открытой территории - не более 8 %.

4.4.1.3.25 Закрытое разгрузочное помещение при тупиковом расположении машин следует проектировать глубиной не менее 8,0 м (от ворот до разгрузочной платформы) для малотоннажных (или легковых) автомашин и не менее 12,0 м - для большегрузных автомашин (рефрижераторов, автомашин с прицепом).

Высота разгрузочного помещения или пространства под навесом от уровня проезжей части до выступающих конструкций должна быть не менее 4,2 м при ширине въездных ворот не менее 3,6 м и высоте не менее 4,2 м. Допускается принимать высоту разгрузочного помещения, равной 3,6 м, а также ширину и высоту въездных ворот не менее 3,6 м, если заданием на проектирование не предусматривается использование большегрузных автомашин.

4.4.1.4 Размещение санитарно-технического оборудования

4.4.1.4.1 Общественные туалеты для посетителей следует проектировать:

а) в торговых центрах (1ТЦ-11ТРЦ) из расчета их суммарной торговой площади магазинов;

б) в магазинах I II классификационной группы из расчета один санитарный прибор на 400 м² торговой площади, но не менее двух санитарных приборов;

в) в магазинах I H - IV H классификационных групп из расчета один санитарный прибор на 600 м² торговой площади, но не менее двух санитарных приборов.

4.4.1.4.2 В магазинах других типов допускается проектировать общественные туалеты из расчета один санитарный прибор на каждые 400 м² торговой площади в продовольственных магазинах и на каждые 600 м² торговой площади в непродовольственных магазинах, но не менее двух санитарных приборов.

Допускается поэтажное размещение общественных туалетов.

4.4.1.4.3 Площадь помещений общественных туалетов для посетителей учитывается в площади помещений дополнительного обслуживания.

4.4.1.4.4 Вход в помещения общественных туалетов следует предусматривать через шлюз. При этом его следует располагать не смежно с прилавками для отпуска продовольственных товаров.

4.4.1.4.5 Туалеты следует проектировать отдельные.

Ширину кабины следует предусматривать не менее 0,8 м, глубину не менее 1,2 м.

4.4.1.4.6 Напольные сливы должны быть размещены в полах моечных. Полы в этих помещениях должны быть наклонными 1:50 относительно слива.

Когда сливы устанавливаются в помещениях, где поверхности пола не наклонные, необходимо учесть наклон поверхности от слива радиусом в 0,5 м.

4.4.1.5 Освещение

4.4.1.5.1 В предприятиях розничной торговли освещение должно отвечать следующим задачам:

- а) создание оптимальных условий для осмотра и выбора товаров;
- б) создание световой среды и реализации основного замысла интерьера;
- в) управление потоками покупателей: усиление, закрепление маршрута, заданного планировкой, и дополнительное направление потока в отдельные точки торгового зала;
- г) привлечение внимания проходящих посетителей: грамотное световое оформление витрин и торгового зала;
- д) привлечение внимания посетителей: световое оформление витрин и входной зоны;
- е) создание световых акцентов: выделение с помощью света отдельных мест в зале и отдельных товаров;
- ж) учет характеристик и особенностей различных товаров, выбор осветительных приборов для наиболее эффективного представления.

4.4.1.5.2 В каждом помещении рекомендуется предусмотреть наличие естественного освещения.

4.4.1.5.3 При проектировании предприятий розничной торговли рекомендуется устанавливать конструкции систем верхнего света таким образом, чтобы создавалось рассеянное бестеневое освещение.

4.4.1.5.4 Нормируемые показатели искусственной освещенности для основных групп магазинов и торговых центров представлены в таблице 10.

Таблица 10 - Нормируемые показатели искусственной освещенности

В люксах

Наименование групп помещений торгового здания	Освещенность при общем освещении
Торговые помещения магазинов:	
Торговые залы супермаркетов	500
Торговые залы продовольственных магазинов	400

Продолжение таблицы 10

Наименование групп помещений торгового здания	Освещенность при общем освещении
Торговые залы продовольственных магазинов с обслуживанием через прилавков (продовольственных и непродовольственных)	300
Торговый зал аптеки (площадь для посетителей)	300
Магазины посуды, мебели, спорттоваров	200
Примерочные кабины	300
Отдел заказов	200
Неторговые помещения магазинов	
Помещения для подготовки товаров к продаже (разделочные, фасовочные, и т.п.)	200
Помещения нарезки тканей, гладильные, мастерские магазинов электротоваров	300
Мастерские подгонки готового платья	400
Помещения предприятий общественного питания	
Обеденные залы ресторанов, кафе и т.п.	200
Раздаточные	300
Помещения для услуг и развлечений	
Фойе кинотеатров	150
Зал компьютерных игр, помещения для игровых автоматов и настольных игр	150
Бильярдная	300
Подсобные помещения	
Умывальные, уборные, курительные	75
Зоны для посетителей	
Главные лестницы	100
Вестибюли	75 (в магазинах, супермаркетах и торговых центрах - 150)

4.4.1.5.5 В торговых залах супермаркетов и гипермаркетов, как правило, ряды осветительных приборов устраивают перпендикулярно рядам стеллажей с продукцией.

4.4.1.5.6 По таблице 11 следует принимать горизонтальную освещенность уличных площадок предприятий торговли в точках ее минимального значения на уровне земли или дорожных покрытий.

4.4.1.5.7 Среднюю освещенность в вертикальной плоскости при общем освещении витрины на высоте 1,5 м от уровня тротуара следует устанавливать от 100 лк до 300 лк.

4.4.1.5.8 При освещении витрин следует применять осветительные приборы с разрядными источниками света и светодиодами.

4.4.1.5.9 В дневное время суток яркость рекламных видеозэкранов не ограничивается. В темное время суток максимально допустимая яркость рекламных видеозэкранов не должна превышать 3000 кд/м².

Таблица 11 - Горизонтальная освещенность уличных площадок предприятий торговли

Освещаемые объекты	Наибольшая интенсивность движения в обоих направлениях, ед/ч	Минимальная освещенность в горизонтальной плоскости, лк
Проезды	Св. 50 до 150	3
	От 10 « 50	2
	Менее 10	1
Пожарные проезды, дороги для хозяйственных нужд	-	0,5
Пешеходные и велосипедные дорожки	Св. 100	2
	От 20 до 100	1
	Менее 20	0,5
Ступени и площадки лестниц и переходных мостиков	-	3
Пешеходные дорожки на площадках	-	0,5
Площадки перед предприятием торговли, подъезды и проходы к зданиям, стоянки транспорта)	-	2

4.4.1.5.10 Аварийное освещение подразделяется на эвакуационное и освещение безопасности. Эвакуационное освещение подразделяется на освещение путей эвакуации, эвакуационное освещение зон повышенной опасности и эвакуационное освещение больших площадей (антипаническое освещение). Аварийное освещение предусматривается на случай нарушения питания основного (рабочего) освещения и

подключается к источнику питания, не зависящему от источника питания рабочего освещения.

4.4.1.5.11 Освещение путей эвакуации в помещениях или в местах производства работ следует предусматривать по маршрутам эвакуации: в коридорах и проходах по маршруту эвакуации; в местах изменения (перепада) уровня пола или покрытия; в зоне каждого изменения направления маршрута; при пересечении проходов и коридоров; на лестничных маршах, при этом каждая ступень должна быть освещена прямым светом; перед каждым эвакуационным выходом; перед каждым пунктом медицинской помощи; в местах размещения средств экстренной связи и других средств, предназначенных для оповещения о чрезвычайной ситуации; в местах размещения первичных средств пожаротушения; в местах размещения плана эвакуации.

4.4.1.5.12 Для путей эвакуации шириной до 2 м горизонтальная освещенность на полу вдоль центральной линии прохода должна быть не менее 1 лк, при этом полоса шириной не менее 50 % ширины прохода, симметрично расположенная относительно центральной линии, должна иметь освещенность не менее 0,5 лк.

Примечание - Более широкие проходы можно рассматривать как сумму двухметровых полос или применять для них нормы освещения больших площадей (антипанического освещения).

4.4.1.5.13 Резервное освещение, как правило, не должно использоваться для целей эвакуационного освещения. Если резервное освещение проектируется так, чтобы быть использованным для целей эвакуационного освещения, то оно должно удовлетворять соответствующим требованиям, установленным выше для эвакуационного освещения.

4.4.1.5.14 Освещенность от резервного освещения должна составлять не менее 30 % нормируемой освещенности для общего рабочего освещения. Необходимость создания для резервного освещения более высоких освещенностей определяется технологами в зависимости от условий функционирования данного объекта. Резервное освещение должно обеспечивать 50 % нормируемой освещенности не более, чем через 15 секунд после нарушения питания рабочего освещения и 100 % нормируемой освещенности – не более, чем через 60 с, если иное не установлено специальными нормами или соответствующим обоснованием.

4.4.1.5.15 Для аварийного освещения следует применять:

- а) светодиодные источники света;
- б) люминесцентные лампы в помещениях с минимальной температурой воздуха не менее 5 °С и при условии питания ламп во всех режимах, напряжением не ниже 90 % номинального;
- в) разрядные лампы высокого давления при условии их мгновенного или быстрого повторного зажигания как в горячем состоянии после кратковременного отключения, так и в холодном состоянии;
- г) лампы накаливания, при невозможности использования других источников света.

4.4.1.5.16 Для обеспечения безопасности территории, безопасного и эффективного использования участка в темное время суток рекомендуется предусмотреть локальное освещение, в отдаленных частях с помощью фонарных столбов высотой до 7,6 м.

4.4.1.5.17 Все освещение на территории стоянок и зон внутреннего движения транспорта высотой более 3 м, видимое с прилегающих территорий, должно быть косвенным или иметь визуальный заслон.

4.4.1.5.18 Освещение здания и архитектурная подсветка не должны быть направлены прямо, для обеспечения безопасности рекомендуется скрыть источник освещения.

Архитектурное освещение должно подчеркивать особенности конструкций здания, а также обеспечить необходимое функциональное освещение для обеспечения безопасности и свободного перемещения пешеходов.

4.4.1.5.19 Освещение территории должно ограничиваться территориальными оградками и внешними стенами зданий, второстепенное освещение не должно попадать за пределы территории. С улицы не должно быть видно источников освещения.

Столбы должны быть установлены минимум за 0,5 м от бордюра на уровне земли, зеленых насаждений и тротуаров.

4.4.1.5.20 Осветительное оборудование должно поддерживать архитектурный характер дизайна участка.

4.4.1.5.21 Рекомендуется проектирование освещения, соответствующего принципам энергосбережения.

4.4.1.6 Мусороудаление и пылеуборка

4.4.1.6.1 Мусоропроводы (при отсутствии пневматической или вакуумной систем мусороудаления) следует предусматривать в пятиэтажных магазинах. Необходимость устройства мусоропроводов в магазинах меньшей этажности определяется заданием на проектирование.

4.4.1.6.2 Для магазинов, не оборудованных мусоропроводами, по заданию на проектирование и с учетом приложений Р и С следует предусматривать мусоросборную камеру, помещение для прессования бумажных отходов, камеру для хранения пищевых отходов.

4.4.1.6.3 Ствол мусоропровода:

а) должен быть воздухонепроницаемым и звукоизолированным от строительных конструкций, выполняться из труб, изготовленных из экологически чистых материалов, отвечающих противопожарным требованиям и подтвержденных сертификатами завода-изготовителя;

б) должен иметь кроме основного набора комплектующих (клапанов,шибера, хомутов, дефлекторов) зачистное устройство, систему промывки, отсекающее устройство;

в) не должен примыкать к жилым и служебным помещениям с постоянным пребыванием людей.

4.4.1.6.4 Мусоросборная камера должна размещаться непосредственно под стволом, иметь самостоятельный выход с открывающейся наружу дверью, изолированный от входа в здание глухой стеной (экраном), должна быть ограждена противопожарными перегородками 1-го типа (EI 45) и перекрытием - 2-го типа (EI 60).

Размеры мусоросборной камеры в плане следует принимать не менее 2,0 м × 1,5 м, а высоту камеры в свету не менее 1,95 м. При наличии коридора, ведущего к мусоросборной камере, его ширина, как правило, должна быть не менее 1,3 м.

В мусоросборной камере необходимо предусматривать установку спринклерного оросителя.

4.4.1.6.5 Отметка пола мусоросборной камеры должна быть выше уровня тротуара или прилегающей проезжей дороги в пределах от 0,05 до 0,1 м. Допускается размещение мусоросборной камеры на другом уровне при механизации мусороудаления.

Мусоросборную камеру во встроенных (встроенно-пристроенных) магазинах не допускается располагать под жилыми комнатами или смежно с ними, а также под помещениями иного назначения с постоянным пребыванием людей и продуктов питания.

4.4.1.6.6 При проектировании торговых центров и магазинов общей площадью более 6500 м² следует предусматривать централизованную или комбинированную систему вакуумной пылеуборки.

При проектировании комбинированной системы вакуумной пылеуборки радиус обслуживания одним приемным клапаном должен быть не более 50 м.

4.4.1.6.7 Необходимость систем пылеуборки в магазинах меньшей торговой площади устанавливается заданием на проектирование.

4.4.1.6.8 При отсутствии централизованной или комбинированной системы пылеуборки устройство камеры чистки фильтров пылесосов определяется заданием на проектирование.

4.5 Конструктивные решения зданий (сооружений) по обеспечению надежности и устойчивости

4.5.1 При проектировании и строительстве, в том числе в сейсмических районах, предприятий розничной торговли расчет несущих конструкций следует производить с учетом положений нормативных документов действующих, на территории Республики Казахстан.

4.5.2 При использовании в качестве основы промышленных конструкций рекомендуется применять шаг опор 6 м × 6 м. Увеличение сеток опор допускается в залах большой вместимости (6 м × 9 м, 9 м × 9 м, 6 м × 12 м и пр.).

4.5.3 Допускается использование для наружных стен помещений с влажным режимом силикатных кирпичей, камней и блоков, камней и блоков из ячеистых бетонов, пустотелых кирпичей и керамических камней, глиняных кирпичей полусухого прессования, при условии нанесения на их внутренние поверхности пароизоляционного покрытия. Применение указанных материалов для стен помещений с мокрым режимом, а также для наружных стен, подвалов и цоколей не допускается.

4.6 Проектирование инженерных сетей и систем

4.6.1 Водоснабжение и канализация

4.6.1.1 При проектировании предприятий розничной торговли следует предусмотреть отведение производственных и хозяйственно-бытовых сточных вод в систему централизованных канализационных очистных сооружений или в систему локальных очистных сооружений канализации согласно СП РК 4.01-101.

4.6.1.2 Внутреннюю систему канализации производственных и хозяйственно-бытовых сточных вод следует проектировать раздельной, с самостоятельными выпусками во внутримплощадочную сеть канализации.

Уровень выпуска производственных стоков, как правило, оборудуется выше уровня выпуска хозяйственно-фекальных стоков.

4.6.1.3 Канализационные стояки с производственными стоками допускается прокладывать в производственных и складских помещениях.

4.6.1.4 Все моечные, загрузочные, камеру хранения пищевых отходов следует оборудовать сливными трапами с уклоном пола к ним.

В тамбуре туалета для персонала следует предусматривать отдельный кран со смесителем на уровне не менее 0,5 м от пола для забора воды, а также сливной трап с уклоном к нему.

4.6.1.5 В универмагах и торговых центрах торговой площадью 8500 м² и более, а также в продовольственных магазинах торговой площадью 1000 м² и более в торговых залах следует предусматривать трапы и поливочные краны для мокрой уборки полов.

4.6.1.6 Допускается совместное подземное размещение трубопроводов тепловых сетей водоснабжения, канализации и газопроводов.

4.6.1.7 Допускается размещение инженерных сетей объектов торговли под проезжей частью при условии размещения их в тоннелях или каналах; при технической необходимости допускается прокладка газопровода под проезжими частями улиц.

4.6.1.8 В тоннелях допускается прокладка воздухопроводов, напорной канализации и других инженерных сетей.

4.6.1.9 Водомерные узлы следует устанавливать на вводах трубопроводов в магазины. В магазинах, встроенно-пристроенных и встроенных в жилые дома и пристроенных к ним, а также в здания иного назначения при наличии общих вводов водопровода холодной и горячей воды следует устанавливать дополнительные водосчетчики на каждом из ответвлений трубопроводов.

4.6.1.10 В помещениях объектов торговли, предназначенных для хранения уборочного инвентаря, следует предусматривать раковины, трапы, а также краны холодной и горячей воды. Помещения для подготовки продовольственных товаров к продаже следует оборудовать раковинами и моечными ваннами.

4.6.2 Система отопления и вентиляции

4.6.2.1 В магазинах торговой площадью до 250 м² допускается предусматривать вентиляцию с естественным побуждением.

4.6.2.2 В помещениях магазинов торговой площадью 400 м² и более, оборудованных вентиляцией с механическим побуждением, объем вытяжки должен быть полностью компенсирован.

4.6.2.3 Механическая вытяжная вентиляция должна быть обеспечена на все оборудование, предназначенное для приготовления пищи.

4.6.2.4 Туалетные комнаты должны вентилироваться воздухом с улицы с помощью открывающихся окон, вентиляционных каналов или электрических вытяжных вентиляторов.

4.6.2.5 В качестве отопительных систем для предприятий торговли принимают:

а) водяное отопление применяется при любых площадях помещений;
б) система воздушного отопления используется при больших площадях помещений, при необходимости сочетается с водяными системами отопления. Преимущество системы воздушного отопления заключается в возможности регулирования температуры воздушного потока;

в) электрические отопительные приборы рекомендуется использовать для отопления небольших помещений или точечного отопления. Расчетная температура воздуха и кратность воздухообмена в помещениях магазина указаны в приложении Н.

4.6.2.6 Для торговых залов площадью 400 м² и более, а также для разгрузочных помещений следует предусматривать отдельные ветви систем водяного отопления.

4.6.2.7 Дежурное отопление в торговых залах магазинов должно быть рассчитано на температуру воздуха 10 °С.

4.6.2.8 Системы вентиляции магазинов, встроенно-пристроенных, встроенных в жилые здания, а также в здания иного назначения или пристроенных к ним не допускается объединять с системами вентиляции этих зданий.

4.6.2.9 Допускается подсоединение системы вытяжной вентиляции кладовых к общеобменной системе механической вентиляции подсобных помещений при условии установки огнезадерживающих клапанов в соответствии с требованиями действующих нормативных документов.

4.6.3 Электрооборудование и слаботочные устройства

4.6.3.1 При размещении инженерного оборудования следует руководствоваться СП РК 4.04-106.

4.6.3.2 По степени обеспечения надежности электроснабжения электроприемники магазинов относятся к следующим категориям:

- I категория - электроприемники противопожарных устройств, охранной сигнализации, лифтов и комплекс остальных электроприемников торговых залов площадью 2000 м² и выше;

- II категория - комплекс остальных электроприемников торговых залов площадью от 250 до 2000 м²;

- III категория – комплекс остальных электроприемников торговых залов площадью до 250 м².

4.6.3.3 В части технического оснащения для предотвращения чрезвычайных ситуаций на крупных предприятиях розничной торговли (и торговых центрах) следует предусматривать:

а) систему охранного телевидения (СОТ) в торговых залах, подсобных помещениях и помещениях для хранения и подготовки товаров к продаже, а также по периметру объекта и на прилегающей территории;

б) системы теле- и видеонаблюдения с круглосуточным режимом видеозаписи на встроенных и наземных автостоянках указанных объектов (срок хранения видеозаписи определяется заданием на проектирование конкретного объекта);

в) перед входами в торговые залы оснащение средствами досмотровой техники (стационарные арочные или ручные металлодетекторы), включающие оборудование для обнаружения оружия, взрывчатых веществ в металлической оболочке и с металлическими наполнителями;

г) систему контроля и управления доступа (СКУД) при входах (въезде) в здание, в подсобные, служебные и бытовые помещения, помещения для приема, хранения и подготовки товаров к продаже, а также по заданию на проектирование в помещения, выделяемые в составе зон ограниченного доступа;

д) оснащение тревожными кнопками экстренного вызова с выводом сигнала на пункты централизованной охраны подразделений, осуществляющих охрану объекта;

е) устройство охранной сигнализации.

Количество элементов досмотровой техники и зоны ограниченного доступа определяются заданием на проектирование в зависимости от общей площади объекта и его объемно-планировочного решения.

При возникновении чрезвычайной ситуации следует предусмотреть возможность автоматического отключения СКУД в зонах, располагаемых на путях эвакуации людей из торговых залов и служебных помещений.

4.6.3.4 В магазине должно быть предусмотрено одно общее вводно-распределительное устройство (ВРУ) или главный распределительный щит (ГРЩ) для приема электроэнергии от городской сети и распределения ее по потребителям электроэнергии.

4.6.3.5 Вводно-распределительное устройство или главный распределительный щит следует размещать в специально выделенных запирающихся помещениях (электрощитовых) со степенью защиты IP00.

В электрощитовых следует предусматривать электрическое освещение, вентиляцию и температуру не ниже 5 °С.

4.6.3.6 Допускается установка непосредственно в торговых залах распределительных пунктов, щитов и щитков. При этом их следует размещать в нишах строительных конструкций с запирающимися дверцами.

4.6.3.7 От ВРУ и ГРЩ питающие линии холодильного оборудования рабочего и аварийного освещения, освещения витрин, рекламы и иллюминации следует проектировать самостоятельными.

4.6.3.8 При наличии в торговом зале более двух кассовых аппаратов их питание следует осуществлять от двух линий. Количество кассовых аппаратов, питаемых одной линией, не ограничивается.

4.6.3.9 Питание электроприемников противопожарных устройств и охранной сигнализации при одном вводе - двумя линиями от этого ввода с устройством автоматического включения резерва (АВР).

Радиальные схемы следует выполнять для присоединения единичных электродвигателей групп электроприемников общего технологического назначения и электроприемников I категории надежности.

4.6.3.10 В торговых залах магазинов необходимо устанавливать включаемые через устройство защитного отключения (УЗО) розетки с защитными шторками, предназначенные для подключения уборочных машин, а также для проверки электро- и радиотоваров.

4.6.3.11 Управление рабочим освещением в торговых залах площадью 800 м² более, а также в отдельных случаях по заданию на проектирование следует проектировать централизованным дистанционным.

4.6.3.12 Выключатели местного управления освещением необходимо располагать вне помещений на несгораемых конструкциях и размещать в шкафах или нишах строительных конструкций.

4.6.3.13 Установленное механическое оборудование и электрооборудование в здании должны быть полностью ограждены от вида с уровня земли визуальными барьерами той же самой или большей высоты как объекты. Экраны должны состоять из архитектурно подходящего материала, соответствующего дизайну здания.

4.6.3.14 Для предотвращения воровства рекомендуется устанавливать в торговых залах, на выходах из магазинов, супермаркетов и отдельных магазинов в торговых центрах:

- а) антикражные системы;
- б) системы видеоконтроля;
- в) обзорные зеркала.

4.6.3.15 Антикражные системы включают в себя группу электронных устройств, работающих в комплексе друг с другом. В группу антикражных систем входят противокражные датчики, защитные этикетки, противокражные антенны (ворота), деактиваторы.

Противокражные антенны имеют размеры от 1400 мм × 300 мм × 30 мм до 1600 мм × 300 мм × 30 мм. Устанавливать такие антенны следует на расстоянии от 1 м до 3,2 м друг от друга в зависимости от модели аппарата. Деактиваторы, как правило, размещают у кассовых аппаратов.

4.6.3.16 Системы видеоконтроля, как принято, устанавливают на стенах, колоннах, в углах под потолком торговых помещений для лучшего обзора, в систему видеоконтроля

также входят специализированные регистрирующие устройства, которые располагаются в зонах контроля.

4.6.3.17 Следует разрабатывать проект ландшафта таким образом, чтобы скрыть надземное оборудование, такое как электрические коммуникации, сигнализационные устройства, насосы, дренажные системы и т.д.

4.7 Обеспечение доступности для маломобильных групп населения

4.7.1 При проектировании объектов торговли обеспечение доступности посетителям с ограниченными возможностями рекомендуется осуществлять в соответствии с СП РК 3.06-101.

4.7.2 На путях движения маломобильных посетителей не допускается применять двери на качающихся петлях и турникеты. Для полотна двери рекомендуется применять фиксаторы в положении «открыто» и «закрыто». Автоматические двери с силовым приводом для закрывания следует применять с задержкой закрывания не менее 5 секунд.

При устройстве на путях эвакуации автоматических или полуавтоматических дверей их следует дублировать проемами с распашными полотнами.

4.7.3 Прозрачные ограждения и двери следует выполнять из ударопрочного материала. Нижнюю часть двери на высоту 0,3 м следует защищать противоударной полосой.

На прозрачные ограждения и двери следует наносить контрастную маркировку, низ которой должен быть на уровне 1,5 м от плоскости пола.

4.7.4 При наличии перепадов уровней (отметок) торговых залов магазинов менее высоты этажа и невозможности устройства пандусов следует предусматривать специальные подъемники для инвалидов, перемещающиеся вертикально или наклонно вдоль лестничного марша. При этом ширина платформы подъемника должна быть не менее 0,9 м, а глубина - не менее 1,2 м.

4.7.5 Уклон пандусов на путях передвижения людей следует принимать не более 1:6, а на путях передвижения инвалидов - 1:12 (в торговых залах и при входе в магазин).

4.7.6 При выборе пассажирских лифтов следует учитывать возможность использования маломобильными группами.

4.7.7 В общественных туалетах следует предусматривать:

а) не менее одной кабины шириной не менее 1,65 м и глубиной не менее 1,8 м для инвалидов-колясочников;

б) не менее одной кабины с поручнями, расположенными по боковым сторонам, для инвалидов, использующих при передвижении костыли или другие приспособления;

в) не менее одного писсуара на высоте не более 0,4 м с вертикальными опорными поручнями с двух сторон для инвалидов;

г) не менее одной раковины в умывальных на высоте не более 0,8 м от уровня пола на расстоянии от боковой стены не менее 0,2 м с опорными поручнями для инвалидов.

4.8 Охрана окружающей среды

4.8.1 Охрану окружающей среды следует обеспечивать с учетом применения малоотходных технологий, своевременной утилизации отходов производства, являющихся источником негативного воздействия на окружающую среду, а также применением мер и способов обеспечения экологической безопасности с учетом наилучших доступных технологий.

4.8.2 В целях соблюдения требований охраны окружающей среды на строительной площадке необходимо учитывать следующие факторы:

- а) наличие повышенного шумового фона, сопровождающего почти все механизированные строительно-монтажные работы;
- б) динамическое воздействие работающих механизмов на окружающие строения и грунты;
- в) выброс в атмосферу большого количества пылевых частиц различных фракций и газов от двигателей внутреннего сгорания;
- г) выработка большого количества строительных отходов (в том числе строительного мусора);
- д) разнообразные временные стоки в существующие сети водоотведения и на почву (включая токсичные);
- е) нарушения целостности сложившихся геологических условий и гидрологического режима.

4.8.3 Для отвода дождевых и талых вод с кровли и территории предприятий розничной торговли следует предусматривать систему ливневой канализации.

5 ЭКОНОМИЯ ЭНЕРГИИ И РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ

5.1 Экономия энергии и сокращение расходов тепла

5.1.1 Обеспечить теплоизоляцию и вентиляцию зданий (например, стены с воздушной прослойкой и теплоизоляция крыш, однокамерные или двухкамерные стеклопакеты, пассивное отопление и охлаждение).

5.1.2 Рекомендуется применять энергосберегающие мероприятия в инженерных системах:

- а) утилизация теплоты вытяжного воздуха;
- б) использование флуорисцентных ламп;
- в) максимальное использование естественного освещения;
- г) максимальное использование остекленных объектов;
- д) использование светлых цветов при окрашивании элементов интерьера;
- е) ограничение попадания воздуха с улицы в холодный и жаркий период;
- ж) оборудование насосами, вентиляторами, частотными регуляторами;
- и) установка более энергоэффективного отопительного и охлаждающего оборудования;

к) установка системы управления энергопотреблением, освещением, отопительным и охлаждающим оборудованием;

л) для снижения тепловой нагрузки в теплое время года допускается оборудовать специальными отражающими мембранами крыши крупных торговых центров.

5.1.3 В зданиях следует предусматривать возможности индивидуального регулирования температуры, влажности, расхода воздуха для большинства работников здания. Для возможности регулирования тепловлажностного комфорта в помещении следует применить:

- а) термостатические элементы на отопительных приборах;
- б) центральное регулирование параметров подаваемого тепло-холодоносителя;
- в) центральное регулирование подачи наружного воздуха в помещение;
- г) использование управляемых окон;
- д) индивидуальную подачу приточного воздуха на рабочее место с возможностью индивидуального регулирования;
- е) центральное регулирование системы кондиционирования.

5.1.4 Для предотвращения попадания холодного воздуха в помещение рекомендуется устанавливать воздушно-тепловые завесы у выходов из торговых предприятий и над ними. Воздушно-тепловые завесы бывают двух типов: вертикальные и горизонтальные. Вертикальные устанавливаются сбоку от дверных проемов и поток теплого воздуха подается по горизонтали. Горизонтальные системы устанавливают над дверными проемами и теплый воздух подается вертикально вниз по всей ширине проема.

5.2 Рациональное использование природных ресурсов

5.2.1 При строительстве необходимо учитывать требования сохранения целостности чистоты почвенно-растительного покрова, а также минимального повреждения и загрязнения на отведенной территории, не занимаемой предприятием.

5.2.2 Для снижения водопотребления рекомендуется:

- а) использование в системе слива использованной или дождевой воды с предварительной очисткой и обеззараживанием;
- б) установка ограничителей расхода воды;
- в) установка счетчиков горячей и холодной воды для каждого потребителя;
- г) максимально утилизировать использованные воды, производить их очистку и повторно использовать;
- д) высадить растения, требующие минимального полива;
- е) высадить на территории участка растения, приспособленные к местному климату, и использовать для их полива использованную или очищенную дождевую воду.

5.2.3 Рекомендуется производить переработку утилизированного материала в целях обеспечения рационального использования строительного материала.

Приложение А
(обязательное)

Классификация основных типов торговых центров и предприятий розничной торговли (магазинов)

Таблица А.1 - Классификация основных типов торговых центров и предприятий розничной торговли (магазинов)

Общая характеристика предприятий	Классификационная группа	Типы магазинов с одинаковым соотношением торговых и неторговых площадей. Другие объекты
Торговые центры		
Торговые центры (розничная торговля и сервисное обслуживание)	ТЦ	«Супермаркет» (универсам), «Универмаг», объекты питания
Торгово-развлекательные центры (торговое, сервисное и культурно-досуговое обслуживание)	ТРЦ	«Супермаркет» (универсам), «Универмаг», объекты питания, кинотеатр, концертный зал, клуб
Продовольственные магазины		
Магазины с универсальным ассортиментом	I П	«Супермаркет» (универсам), «Гипермаркет», «Гастроном», «Диетические продукты», «Продукты»
Специализированные магазины с широким ассортиментом	II П	«Хлеб», «Кондитерский»
	III П	«Рыба», «Мясо»
	IV П	«Овощи-фрукты»
Специализированные магазины с узким или ограниченным ассортиментом	V П	«Мини-продукты» (минимаркет), «Соки-джемы», «Напитки»

Продолжение таблицы А.1

Общая характеристика предприятий	Классификационная группа	Типы магазинов с одинаковым соотношением торговых и неторговых площадей. Другие объекты
Непродовольственные магазины		
Магазины с универсальным ассортиментом	I Н	«Универмаг», «Детский мир», «Торговый дом»
Специализированные магазины с широким ассортиментом	II Н	«Товары для новобрачных», «Товары для женщин», «Товары для мужчин», «Товары для молодежи», «Товары для детей», «Одежда», «Обувь», «Малыш», «Книжный мир», «Мир садовода», «Мир электроники»
Специализированные магазины с полным ассортиментом	III Н	«Хозтовары», «Бытовая химия», «Спорт и туризм», «Бытовая техника»
	IV Н	«Мебель»
	V Н	«Галантерея-парфюмерия», «Фототовары», «Часы», «Ювелирные изделия», «Товары для ветеранов»
Специализированные магазины с узким или ограниченным ассортиментом	VI Н	«Книги», «Цветы», «Природа», «Семена»
	VII Н	«Комиссионный», «Антикварный»

Приложение Б
(информационное)

**Перечень элементов (видов услуг) дополнительного обслуживания покупателей
в магазинах и торговых центрах**

Отдел заказов, в том числе комплектация подарочных наборов ^{1; 3)}
 Предприятия питания ^{1; 3)}
 Раскрой тканей и подшивка штор
 Мелкая переделка швейных изделий, купленных в магазине
 Демонстрация новых товаров ^{1; 3)}
 Гравировка изделий ³⁾
 Организация мест отдыха покупателей ^{1; 3)}
 Организация досуга детей ^{1; 3)}
 Игровые автоматы, интернет-салон ^{1; 3)}
 Аптечный киоск ³⁾
 Хранение детских колясок ^{1; 3)}
 Аудио-видеозаписи, их прослушивание и просмотр ^{1; 3)}
 Пункт приема заказов на изготовление кино- и фотопродукции ^{1; 3)}
 Выполнение заказов на изготовление кино- и фотопродукции ³⁾
 Бюро обслуживания покупателей ^{1; 3)}: доставка товаров на дом; прием на хранение вещей и продуктов; упаковка товаров, приобретенных в различных отделах магазина; заказ такси; справочное бюро
 Ксерокопирование, изготовление визиток, брошюровочные работы ^{1; 3)}
 Пункт обмена валюты ^{1; 3)}
 Туристические агентства ³⁾
 Транспортные агентства ³⁾
 Телефонные услуги, салон сотовой связи, факсимильная связь, почтовые услуги ³⁾
 Демонстрация и продажа сопутствующих товаров ¹⁾
 Прием заказов на выполнение ремонтно-строительных или монтажных работ с использованием товаров, приобретенных в различных отделах магазина ^{1; 3)}
 Кулинарный цех по изготовлению пищевой продукции с ее реализацией ^{2; 3)}
 Мелкий ремонт металлоизделий, ювелирные работы, ремонт часов ³⁾
 Парикмахерская ³⁾
 Помещение «Матери и ребёнка»
 Общественные туалеты для посетителей ^{1; 3)}

---

¹⁾ Виды услуг, допускаемые в продовольственных магазинах (с учетом Приложения Р).

²⁾ Виды услуг, допускаемые в продовольственных магазинах с реализацией продукции на площади торгового зала или предприятия питания в данных магазинах.

³⁾ Виды услуг, допускаемые в торговых центрах.

Примечание - Все виды приведенных услуг, кроме имеющих ссылку «²⁾», допускаются в непродовольственных магазинах (с учетом Приложения Р).

Приложение В

(обязательное)

Удельные показатели минимальной площади групп неторговых помещений и продовольственных магазинов

Таблица В.1 - Удельные показатели минимальной площади групп неторговых помещений и продовольственных магазинов

Характеристика группы помещений	Удельные показатели минимальной площади групп неторговых помещений магазинов классификационных групп											
	I II классификационная группа предприятий				II II классификационная группа предприятий		III II классификационная группа предприятий		IV II классификационная группа предприятий		V II Классификационная группа предприятий	
	на 10 м ² торговой площади 400 м ²	дополнительно на каждые 10 м ² торговой площади более 400 м ²	на 10 м ² торговой площади 1000 м ²	дополнительно на каждые 10 м ² торговой площади более 1000 м ²	на 10 м ² торговой площади 250 м ²	дополнительно на каждые 10 м ² торговой площади более 250 м ²	на 10 м ² торговой площади 250 м ²	дополнительно на каждые 10 м ² торговой площади более 250 м ²	на 10 м ² торговой площади 250 м ²	дополнительно на каждые 10 м ² торговой площади более 250 м ²	на 10 м ² торговой площади 250 м ²	дополнительно на каждые 10 м ² торговой площади более 250 м ²
Приема, хранения и подготовки товаров к продаже	3,0	2,0	2,8	2,2	2,0	1,5	2,5	1,8	2,2	1,8	1,8	1,3
Подсобные	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7	0,5	0,9	0,6	1,0	0,7	1,0	0,7

Продолжение таблицы В.1

Характеристика группы помещений	Удельные показатели минимальной площади групп неторговых помещений магазинов классификационных групп											
	I II классификационная группа предприятий				II II классификационная группа предприятий		III II классификационная группа предприятий		IV II классификационная группа предприятий		V II Классификацион- ная группа предприятий	
	на 10 м ² торговой площади 400 м ²	дополни- тельно на каждые 10 м ² торговой площади более 400 м ²	на 10 м ² торговой площади 1000 м ²	дополни- тельно на каждые 10 м ² торговой площади более 1000 м ²	на 10 м ² торговой площади 250 м ²	дополни- тельно на каждые 10 м ² торговой площади более 250 м ²	на 10 м ² торговой площади 250 м ²	дополни- тельно на каждые 10 м ² торговой площади более 250 м ²	на 10 м ² торговой площади 250 м ²	дополни- тельно на каждые 10 м ² торговой площади более 250 м ²	на 10 м ² торговой площади 250 м ²	дополни- тельно на каждые 10 м ² торговой площади более 250 м ²
Служебно-бытовые	1,0	0,6	1,0	0,7	0,9	0,5	1,0	0,6	1,0	0,6	0,8	0,6
ИТОГО	4,9	3,4	4,6	3,6	3,6	2,5	4,4	3,0	4,2	3,1	3,6	2,6
<p>Примечания</p> <p>1 Удельные показатели минимальных площадей групп неторговых помещений по графам № 3, 5, 7, 9, 11 и 13 следует применять при расчете для магазинов с торговыми площадями менее указанных в графах № 2, 4, 6, 8, 10 и 12. Полученные при расчете площади (по графам № 3, 5, 7, 9, 11 и 13) следует соответственно вычитать из площадей, рассчитанных по графам № 2, 4, 6, 8, 10 и 12.</p> <p>2 Площади для приема, хранения и подготовки товаров к продаже в продовольственных магазинах приняты, исходя из однодневного товарного запаса (кроме магазина «овощи-фрукты» с максимальным товарным запасом на 3 дня.</p>												

Приложение Г

(обязательное)

Удельные показатели минимальной площади групп неторговых помещений непродовольственных магазинов

Таблица Г.1 - Удельные показатели минимальной площади групп неторговых помещений непродовольственных магазинов

Характеристика группы помещений	Удельные показатели минимальной площади групп неторговых помещений магазинов классификационных групп																					
	I H классификационная группа предприятий				II H классификационная группа предприятий				III H классификационная группа предприятий				IV H классификационная группа предприятий		V H классификационная группа предприятий			VI H классификационная группа предприятий		VII H классификационная группа предприятий		
	на 10 м ² т.п. * 2500 м ²	Доп. на каждые 10 м ² т.п. * > 2500 м ²	на 10 м ² т.п. * 8500 м ²	Доп. на каждые 10 м ² т.п. * > 8500 м ²	на 10 м ² т.п. * 250 м ²	Доп. на каждые 10 м ² т.п. * > 250 м ²	на 10 м ² т.п. * 1000 м ²	Доп. на каждые 10 м ² т.п. * > 1000 м ²	на 10 м ² т.п. * 250 м ²	Доп. на каждые 10 м ² т.п. * > 250 м ²	на 10 м ² т.п. * 1000 м ²	Доп. на каждые 10 м ² т.п. * > 1000 м ²	на 10 м ² т.п. * 1000 м ²	Доп. на каждые 10 м ² т.п. * > 1000 м ²	на 10 м ² т.п. * 250 м ²	Доп. на каждые 10 м ² т.п. * > 250 м ²	на 10 м ² т.п. * 1000 м ²	Доп. на каждые 10 м ² т.п. * > 1000 м ²	на 10 м ² т.п. * 250 м ²	Доп. на каждые 10 м ² т.п. * > 250 м ²	на 10 м ² т.п. * 250 м ²	Доп. на каждые 10 м ² т.п. * > 250 м ²
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Приема, хранения и подготовки товаров к продаже	2,4	2,0	2,0	1,8	2,5	1,7	2,1	1,8	3,5	2,8	2,9	2,2	3,0	2,5	2,0	1,5	1,8	1,5	2,2	1,8	1,0	0,4

Продолжение таблицы Г.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Подсобные	0,3	0,2	0,25	0,7	0,7	0,2	0,3	0,2	1,0	0,3	0,4	0,3	0,9	0,7	0,6	0,3	0,5	0,2	0,7	0,2	0,5	0,1
Служебно-бытовые	1,1	0,6	1,0	0,6	0,8	0,6	0,8	0,6	1,0	0,6	1,0	0,6	1,0	0,6	0,8	0,6	0,8	0,3	0,8	0,6	0,8	0,6
ИТОГО	3,8	2,8	3,25	3,1	4,0	2,5	3,2	2,6	5,5	3,7	4,3	3,1	4,9	3,8	3,4	2,4	3,1	2,0	3,7	2,6	2,3	1,1

* Торговая площадь.

Примечания

1 Удельные показатели минимальных площадей групп неторговых помещений по графам № 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21 и 23 следует применять при расчете для магазинов с торговыми площадями менее указанных в графах № 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 8, 20 и 22. Полученные при расчете площади (по графам № 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23) следует соответственно вычитать из площадей, рассчитанных по графам № 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20 и 22.

2 Площади помещений для хранения и для подготовки товаров к продаже приняты с учетом традиционной формы торговли.

3 При торговле непродовольственными товарами по образцам помещения для приема, хранения и подготовки товаров к продаже не требуются. При этом по группе неторговых помещений магазина следует предусматривать служебно-бытовые помещения из расчета 50 м² на 1000 м² площади выставочного зала.

4 Площади для приема, хранения и подготовки товаров к продаже в непродовольственных магазинах приняты, исходя из максимальных товарных запасов на 2 дня.

Приложение Д
(обязательное)

Правила подсчета площадей

Д.1 При подсчете площадей предприятий розничной торговли следует руководствоваться требованиями действующих нормативно-технических документов к общественным зданиям и сооружениям.

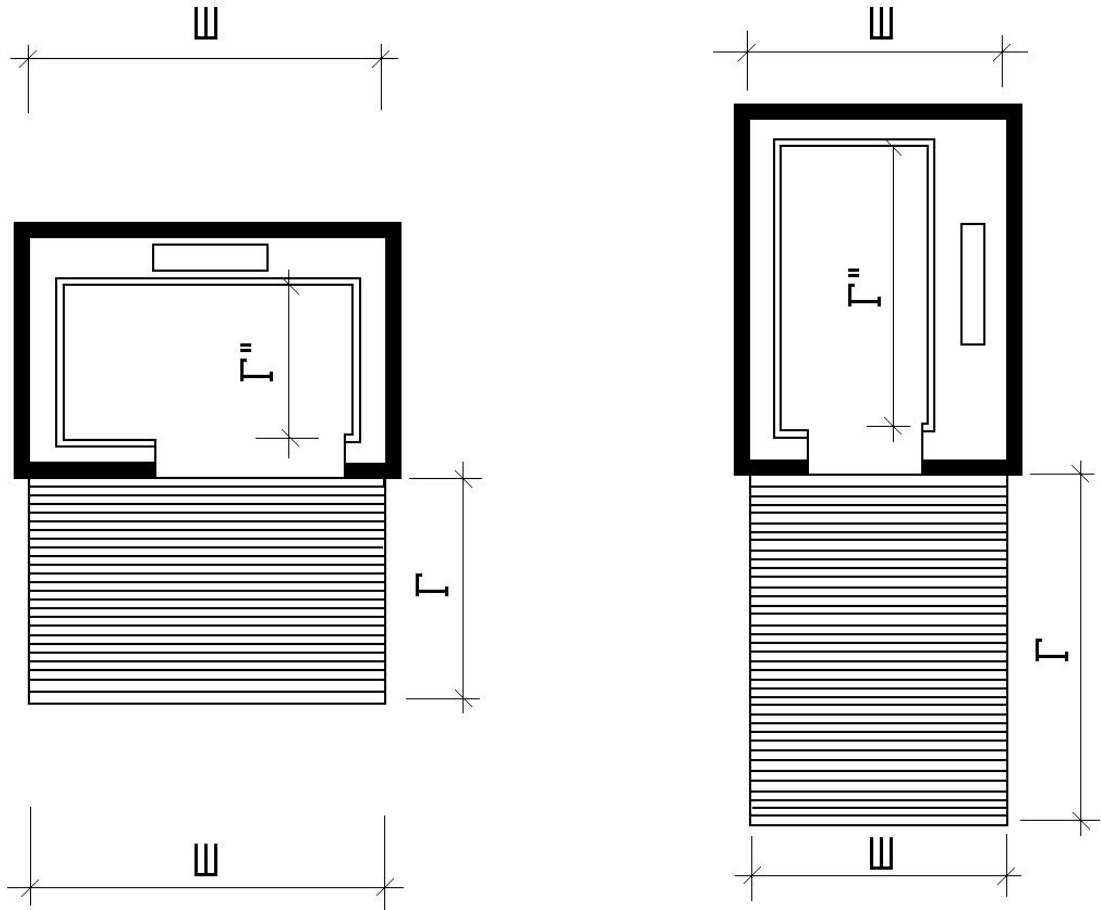
Д.2 Площадь витрин со стороны улицы, выступающих в сторону торгового зала или из плоскости стены магазина, следует учитывать в площади торгового зала, если отметка пола витрины не выше пола торгового зала.

При этом не учитывается площадь витрины в пределах конструкции наружной стены.

Д.3 Площадь разгрузочных площадок перед грузовыми лифтами (или подъемниками) в площади помещений для приемки, хранения и подготовки товаров не учитывается.

Приложение Е
(обязательное)

Размеры разгрузочных зон

$\text{Ш} \times \text{Г}$ - разгрузочная зона,

где Ш - размер, равный внутреннему размеру ширины шахты;

Г - размер, увеличенный на 0,5 м по сравнению с внутренним размером глубины кабины;

Г'' - внутренний размер глубины кабины.

Размер Г принимается без учета ширины коридоров, примыкающих к разгрузочным зонам.

Приложение Ж
(обязательное)

Требования к проектированию атриумов (пассажей) торговых центров

Сообщение помещений и коридоров подземной части здания с атриумом допускается только через тамбур-шлюзы с подпором воздуха при пожаре.

Все помещения, выходящие в атриум (пассаж), должны иметь не менее двух путей эвакуации по горизонтальному проходу (галерее). Если помещение предназначено для сна, то путь эвакуации по горизонтальному проходу от двери этого помещения до защищенного эвакуационного выхода, ведущего к лестничной клетке, должен иметь протяженность не более 30 м. Если помещение не используется для сна, протяженность такого прохода должна быть не более 60 м.

Конструкции перекрытия атриумов должны быть особой степени огнестойкости согласно таблице Ж.1. Конструкции покрытия атриумов должны выполняться из негорючих материалов. Остекление проемов в ограждающих конструкциях (покрытий) атриумов должно быть силикатным.

Отделка внутренних поверхностей атриумов должна выполняться, как правило, из негорючих материалов.

Ограждение конструкций помещений и коридоров, примыкающих к атриуму, должно иметь предел огнестойкости не менее REI 45, а двери, выходящие из этих помещений в атриум – EI 30. Допускается применение остекленных перегородок и дверей с пределом огнестойкости не менее EI 15, защищенных дренчерными завесами.

Открывание клапанов дымоудаления должно осуществляться автоматически от сигналов дымовых пожарных извещателей, дистанционно (от кнопок, установленных в лестничных клетках) и вручную. Открыванию клапанов в покрытии не должны препятствовать атмосферные осадки.

Проход через атриум из помещений, не выходящих в атриум, путем эвакуации не считается.

Управление СПЗ должно обеспечивать различные варианты (автоматического и из ЦПУ СПЗ) включения СПЗ в зависимости от места возникновения пожара: в атриуме (пассаже), на галереях, в выходящих в атриум (пассаж) помещениях.

Площадь атриумов (пассажей) противопожарными преградами не разделяется.

Высота атриума должна быть не более 10 этажей, при этом пол атриума не может быть ниже уровня земли более чем на 2 этажа.

Конструкции зданий торговых центров особой степени огнестойкости (высотой более 16 этажей) должны выполняться, как правило, из негорючих материалов и удовлетворять требованиям, установленным в таблице Ж.1.

Таблица Ж.1 – Предел огнестойкости конструкций зданий торговых центров с атриумом (пассажем)

В минутах

Наименование конструкции	Минимальный предел огнестойкости по признаку потери		
	несущей способности или по обрушению	теплоизолирующей способности	целостности
Несущие стены			
Наружные	180 ⁵	Н. н ¹	Н. н
Внутренние	180 ⁵	По п. 5	По п. 5
Противопожарные	180 ⁵	180 ⁵	180 ⁵
Колонны	180 ⁵	Н. н	Н. н
Самонесущие стены			
Наружные	90	Н. н	Н. н
Внутренние	90	По п. 5	По п. 5
Противопожарные	180 ⁵	180 ⁵	180 ⁵
Наружные несущие стены (из навесных панелей)	0,5	Н. н	Н. н
Внутренние ненесущие стены (перегородки):			
Между жилыми квартирами, апартаментами, гостиничными номерами	60	60	60
Отделяющие помещения от атриума; между коридором и номерами гостиниц, апартаментами и квартирами	60	60	60
Отделяющие помещения для аварийного генератора	180	180	180
Отделяющие торговые залы площадью более 4000 м ² и другие помещения зального типа, предназначенные для одновременного пребывания более 500 чел.	180	180	180

Продолжение таблицы Ж.1

В минутах

Наименование конструкции	Минимальный предел огнестойкости по признаку потери		
	несущей способности или по обрушению	теплоизолирующей способности	целостности
Отделяющие стоянку автомобилей от других помещений	120	120	120
Отделяющие лифтовые холлы	90	30	30
Отделяющие тамбуры пожарных лифтов	120	120	120
Отделяющие встроенную баню сухого жара от других помещений	60	60	60
Отделяющие помещения предприятий бытового обслуживания площадью более 300 м ² , в которых применяются легковоспламеняющиеся вещества	60	60	60
Стены лестничных клеток			
Внутренние	180 ⁵	120	120
Наружные	180 ⁵	30	30
Элементы лестничных клеток и лестниц (площадки, косяки, балки, марши) ³	60	Н. н	Н. н
Элементы перекрытий			
Междуэтажных и чердачных: - балки, ригели, рамы, фермы - плиты, настилы	180 120	Н. н 60	Н. н 60
Междуэтажных и чердачных над и под помещениями - балки, ригели, рамы, фермы - плиты, настилы	180 180	Н. н 120	Н. н 120
Противопожарных	180	180	180
Элементы покрытий ⁴			

Продолжение таблицы Ж.1

В минутах

Наименование конструкции	Минимальный предел огнестойкости по признаку потери		
	несущей способности или по обрушению	теплоизолирующей способности	целостности
Предназначенных для эвакуации людей на кровлю или по кровле: - балки, ригели, рамы, фермы	120	Н. н	Н. н
- плиты, настилы	60	60	0,5
Над другими помещениями: - балки, ригели, рамы, фермы	0,5	Н. н	Н. н
- плиты, настилы	0,5	Н. н	Н. н
Ветровые связи	Как балки, ригели, рамы, фермы		
Ограждающие конструкции			
Лифтовых шахт	90	90	90
то же, на торговых этажах	120	120	120
Шахт пожарных лифтов	120	120	120
То же, на торговых этажах	150	150	150
Коммуникационных шахт	60	60	60
То же, на торговых этажах	90	90	90
<p>Применчения</p> <p>¹ не нормируется.</p> <p>² если в других случаях не требуется большой предел огнестойкости.</p> <p>³ стальные элементы незадымляемых лестничных клеток 1-го типа и лестниц 2-го и 3-го типа допускается выполнять без огнезащиты.</p> <p>⁴ кровля из негорючего материала; в случае устройства горючего гидроизоляционного ковра он должен быть закрыт сверху негорючим материалом или засыпкой из негорючих материалов толщиной не менее 50 мм.</p> <p>⁵ для зданий высотой более 100 м предел огнестойкости увеличивается на 60 мин.</p>			

Приложение К
(обязательное)

Ширина проходов между оборудованием в торговых залах магазинов

Таблица К.1 - Ширина проходов между оборудованием в торговых залах магазинов

В метрах	
Расположение проходов	Ширина
Между кассовыми кабинками и торцами островных горок	2,0 - 2,5
Между прилавками для хранения личных вещей покупателей и стеной (проход для посетителей в торговый зал)	1,7 - 2,5
Между параллельно расположенными островными горками и пристенным охлаждаемым оборудованием	1,4 - 1,8
Между островными горками и пристенным охлаждаемым оборудованием	1,6 - 2,0
Между кассовыми кабинками или прилавками обслуживания и установленными параллельно им горками	2,0 - 3,0
Между прилавком и оборудованием за прилавком	0,9
Между кабинками контролеров-кассиров	0,6
Между прилавками	2,8 - 3,0
Между прилавками и стеной	1,2 - 1,5
<p>Примечания</p> <p>1 Ширина проходов, по которым предусматривается перемещение товаров с помощью подъемно-транспортных средств, должна быть в пределах 2,2 м - 2,7 м.</p> <p>2 В магазине следует проектировать не менее одного прохода между кабинками контролеров-кассиров шириной не менее 0,9 м для инвалидов, передвигающихся на креслах-колясках с учетом требований СП РК 3.06-101.</p>	

Приложение Л
(информационное)

Удельные показатели минимальной площади отдела заказов

Таблица Л.1 - Удельные показатели минимальной площади отдела заказов

Наименование помещений	На каждые 10 м ² торговой площади Удельные показатели минимальной площади отдела заказов в м ²	
	при величине магазина 400 м ² и менее	при величине магазина свыше 400 м ²
Прием и выдача заказов	0,3 - 0,35	0,25 - 0,3
Комплектовочная	0,3 - 0,4	0,2 - 0,3
Примечания 1 Площадь каждого помещения не менее 6 м ² . 2 На площади комплектовочной в продовольственных магазинах следует предусматривать места для размещения холодильных шкафов.		

Приложение М
(информационное)

Удельные показатели минимальной площадки кафетерия

Таблица М.1 - Удельные показатели минимальной площадки кафетерия

На каждые 10 м² торговой площади

Наименование помещений	Удельные показатели минимальной площадки кафетерия в м ²	
	при величине магазина 400 м ² и менее	при величине магазина свыше 400 м ²
Торговый зал	0,25 - 0,35	0,09 - 0,11
Подсобные помещения	0,10 - 0,20	0,09 - 0,11

Приложение Н
(информационное)

Минимальные площади помещений дополнительного обслуживания

Таблица Н.1 - Минимальные площади помещений дополнительного обслуживания

В квадратных метрах

Наименование магазина или отдела магазина	Вид услуги	Площадь (не менее)
«Ткани»	Раскрой тканей и подшивка штор	12
«Одежда»	Мелкая переделка швейных изделий	8
«Головные уборы», «Обувь»	Растяжка обуви и головных уборов	6
«Товары для детей», «Универмаг», «Супермаркет» (универсам), Гипермаркет, Торговый центр	Организация досуга детей	15
	Хранение детских колясок	10
«Универмаг», «Супермаркет» (универсам), Гипермаркет, Торговый центр	*Аудио-видеозаписи, их прослушивание и просмотр	6
	* Туристические агентства	6
	* Транспортные агентства	6
	Организация мест отдыха покупателей	6
«Супермаркет» (универсам), Гипермаркет, Торговый центр	Кулинарный цех по изготовлению пищевой продукции с ее реализацией	В зависимости от ассортимента
«Универмаг», «Хозяйственные товары», «Мебель», Торговый центр	*Прием заказов на выполнение ремонтно-строительных и монтажных работ с использованием различных товаров, приобретенных в различных отделах магазина	6

Продолжение таблицы М.1

В квадратных метрах

Наименование магазина или отдела магазина	Вид услуги	Площадь (не менее)
Все типы непродовольственных магазинов, Торговый центр	*Демонстрация новых товаров	18
	*Демонстрация и продажа сопутствующих товаров	8
	*Гравировка изделий	3
	*Бюро обслуживания покупателей	7
	*Пункт приема заказов на изготовление кино- и фотопродукции	3
	Выполнение заказов на изготовление кино- и фотопродукции	6
	*Ксерокопирование	8
	Пункт обмена валюты	6
	Помещение «матери и ребёнка»	5 на 1 место
	Общественные туалеты для посетителей	см. п. 4.3.2.4.3
Все типы продовольственных магазинов, Торговый центр	*Транспортные агентства	6
	*Демонстрация новых товаров	18
	*Демонстрация и продажа сопутствующих товаров	8
	*Бюро обслуживания покупателей	7
	*Пункт приема заказов на изготовление кино- и фотопродукции	3
	Пункт обмена валюты	6
	Общественные туалеты для посетителей	см. п. 4.3.2.4.3 настоящих правил
Примечание - Виды услуг, отмеченные знаком «*», допускаются в изолированных помещениях или на площади торговых залов, остальные виды услуг – только в изолированных помещениях или холлах, коридорах торговых центров.		

Приложение II
(обязательное)

Расчетные температура воздуха и кратность воздухообмена в помещениях магазинов

Таблица II.1 - Расчетные температура воздуха и кратность воздухообмена в помещениях магазинов

Помещения	Расчетная температура воздуха для холодного периода года, °С	Кратность воздухообмена или количество воздуха, удаляемого из помещений	
		приток	вытяжка
Торговые залы магазинов площадью 400 м ² и менее:			
- продовольственных;	16	-	1-кратн.
- непродовольственных	16	-	1-кратн.
Торговые залы магазинов площадью более 400 м ² :			
- продовольственных;	16	по расчету	
- непродовольственных	16	по расчету	
Разрубочная	10	3-кратн.	4-кратн.
Разгрузочные помещения	10	по расчету	
Помещения для подготовки товаров к продаже (при размещении в отдельном помещении), комплектовочные, приемочные	16	2-кратн.	1-кратн.
Кладовые (неохлаждаемые):			
- хлеб, кондитерские изделия;	16	-	0,5-кратн.
- гастрономия, рыба, молоко, фрукты, овощи, соленья, вина, напитки;	8	-	2-кратн.
- обувь, парфюмерия, товары, бытовой химии, химикаты;	16	-	2-кратн.
- прочие товары	16	-	0,5-кратн.

Продолжение таблицы П.1

Помещения	Расчетная температура воздуха для холодного периода года, °С	Кратность воздухообмена или количество воздуха, удаляемого из помещений	
		приток	вытяжка
Помещения демонстрации новых товаров (при размещении в отдельном помещении)	16	2-кратн.	2-кратн.
Гладильные	16	по расчету	
Камеры для мусора (неотапливаемые)	-	-	1-кратн.
Помещения для механизированного прессования бумажных отходов	16	-	1,5-кратн.
Помещения для хранения упаковочных материалов и инвентаря	16	-	1-кратн.
Хранение контейнеров обменного фонда	-	-	1-кратн.
Хранение тары	8	-	1-кратн.
Хранение уборочного инвентаря, моющих средств	16	-	1,5-кратн.
Бельевая	18	-	0,5-кратн.
Мастерские, лаборатории	18	2-кратн.	2-кратн.
Охлаждаемые камеры:			
- мясо, полуфабрикаты, гастрономия, рыба;	-2	-	-
- фрукты, овощи, кондитерские изделия, напитки;	4	4-кратн.	4-кратн.
		(периодически)	
- мороженое, пельмени;	-15	-	-
- пищевые отходы	2	-	10-кратн.
Машинные отделения охлаждаемых камер с воздушным охлаждением	5		
		По расчету	

Продолжение таблицы П.1

Помещения	Расчетная температура воздуха для холодного периода года, °С	Кратность воздухообмена или количество воздуха, удаляемого из помещений	
		приток	вытяжка
Машинные отделения охлаждаемых камер с водяным охлаждением	5	2-кратн.	3-кратн.
Канторские помещения, комната персонала, главная касса, помещение охраны, опорный пункт АСУ	18	-	1-кратн.
Гардеробные, подсобная, предприятия питания для персонала, комната для персонала	16	-	1-кратн.
Общественные туалеты для покупателей и туалеты для персонала	16	-	50 м ³ /ч на 1 унитаз
Душевые	25	-	5-кратн.
Комната-профилакторий (при размещении магазина в подземных этажах)	20	-	60 м ³ /ч на чел.
Помещения приема и выдачи заказов	16	-	1-кратн.
<p>Примечания</p> <p>1 Расчетная температура для охлаждаемых камер принята на все периоды года.</p> <p>2 Кладовые с химическими, синтетическими или иными пахучими веществами, а также при размещении помещений подготовки товаров к продаже на площади кладовых и наличии постоянных рабочих мест следует предусматривать подачу приточного воздуха (для постоянно работающих - из расчета 60 м³/ч на 1 рабочее место).</p> <p>3 При размещении помещений для дополнительного обслуживания в торговом зале расчетную температуру воздуха и кратность воздухообмена следует принимать не ниже указанных для торговых залов.</p> <p>Для помещений дополнительного обслуживания - кафетериев, сок-баров и других согласно Приложению Г (кроме помещений приема и выдачи заказов), в том числе и для их подсобных помещений - расчетную температуру воздуха и кратность воздухообмена следует принимать в соответствии с требованиями действующих нормативных документов.</p> <p>4 Расчетную температуру воздуха и кратность воздухообмена для предприятий питания следует принимать в соответствии с требованиями действующих нормативных документов.</p> <p>5 При размещении помещений магазинов в подземных этажах следует предусматривать системы механической приточно-вытяжной вентиляции с воздухообменом в торговых залах не менее 30 м³/ч на человека, а в служебно-бытовых помещениях - не менее 60 м³/ч на человека.</p> <p>6 В помещениях № 1, 2, 5,7, 14-16, 20-22 и 25 по заданию на проектирование допускается принимать кратность воздухообмена выше указанных в таблице.</p>			

Приложение Р
(обязательное)

Состав помещений продовольственных магазинов

Таблица Р.1 - Состав помещений продовольственных магазинов

Помещения	Классификационные группы предприятий по приложению В				
	I П	II П	III П	IV П	V П
Торговые помещения	*	*	*	*	*
Торговые залы	*	*	*	*	*
Площади в торговых залах или помещения для дополнительного обслуживания, в том числе: общественные туалеты для посетителей	*	+	+	+	+
Отдел заказов, предприятия питания и другие по Приложению Г	+	+	+	+	+
Помещения для приема и хранения товаров и для подготовки товаров к продаже					
Помещения хранения товаров	*	*	*	*	*
в том числе охлаждаемые камеры	*	+	*	*	+
Приемочная	*	*	*	*	*
Подсобные помещения					
Хранение контейнеров обменного фонда, тары	*	*	*	*	*
Хранение упаковочных материалов, инвентаря, спецодежды, бельева	*	*	*	*	*
Хранение уборочного инвентаря, моющих средств	*	*	*	*	*
Моечная (или моечные ванны в помещениях подготовки товаров)	*	*	*	*	*
Охлаждаемая камера пищевых отходов	+			+	+
Подсобные помещения для дополнительного обслуживания	+	+	+	+	+
Подсобные помещения предприятия питания для персонала	*				
Служебные и бытовые помещения					

Продолжение таблицы Р.1

Помещения	Классификационные группы предприятий по приложению В				
	I П	II П	III П	IV П	V П
Канторские помещения	*	*	*	*	*
Комната персонала	+	+	+	+	+
Предприятие питания для персонала	*				
Помещение для приема пищи		*	*	*	*
Главная касса	+	+	+	+	+
Помещение охраны	+	+	+	+	+
Опорный пункт АСУ	+	+	+		
Гардеробные	+	+	+	+	+
Туалет для персонала	+	+	+	+	+
Душевые	*	*	*	*	*
Помещение (помещения) профилактория (при размещении магазина в подземном этаже)	*	*	*	*	*
<p>Примечания</p> <p>1 Помещения, отмеченные:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знаком «*» - обязательные, - знаком «+» - рекомендуемые. <p>2 Для магазинов III П и V П охлаждаемые камеры являются обязательными при наличии в ассортименте кондитерских изделий.</p>					

Приложение С
(обязательное)

Состав помещений непродовольственных магазинов

Таблица С.1 - Состав помещений непродовольственных магазинов

Помещения	Классификационные группы предприятий по приложению В						
	I Н	II Н	III Н	IV Н	V Н	VI Н	VII Н
Торговые помещения Торговые залы	*	*	*	*	*	*	*
Площади в торговых залах или помещения для дополнительного обслуживания, в том числе: общественные туалеты для посетителей	*	*	*	*	*	+	+
Отдел заказов, предприятия питания и другие по Приложению Г	+	+	+	+	+	+	+
Помещения для приема и хранения товаров и для подготовки товаров к продаже							
Помещения хранения товаров	*	*	*	*	*		
Приемочная	*	*	*	*			
Подсобные помещения							
Хранение контейнеров обменного фонда, тары	*	*	*	*			

Продолжение таблицы С.1

Помещения	Классификационные группы предприятий по приложению В						
	I Н	II Н	III Н	IV Н	V Н	VI Н	VII Н
Хранение упаковочных материалов, инвентаря, спецодежды, бельевая	*	*	*	*	*		
Хранение уборочного инвентаря, моющих средств	*	*	*	*	*		
Помещение для механизированного прессования бумажных отходов	*			*			
Подсобные помещения для дополнительного обслуживания	+	+	+	+	+	+	+
Подсобные помещения предприятия питания для персонала	*	*	*				
Служебные и бытовые помещения							
Канторские помещения	*	*	*	*	*	*	*
Комната персонала			+	+	+	+	+
Предприятие питания для персонала	*	*					
Помещение для приема пищи			*	*	*	*	*
Главная касса	+	+	+	+	+	+	+
Помещение охраны	*	*	*	*	*	*	*

Продолжение таблицы С.1

Помещения	Классификационные группы предприятий по приложению В						
	I Н	II Н	III Н	IV Н	V Н	VI Н	VII Н
Опорный пункт АСУ	+			+			
Гардеробные	*	*	*	*	*	*	*
Туалет для персонала	*	*	*	*	*	*	*
Душевые	+	+	+	+	+		
Помещение (помещения) профилактория (при размещении магазина в подземном этаже)	*	*	*	*	*	*	*
<p>Примечания</p> <p>1 Помещения, отмеченные:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знаком «*» - обязательные, - знаком «+» - рекомендуемые. <p>2 Помещения для прессования бумажных отходов следует предусматривать в магазинах I Н при торговой площади 3500 м² и более, в магазинах IV Н - при торговой площади 1000 м² и более.</p> <p>3 Для магазинов III Н и VI Н охлаждаемые камеры являются обязательными при наличии в ассортименте кондитерских изделий.</p>							

УДК 725.21(083)

МКС 93.040.10

Ключевые слова: общие требования, проектирование, бытовые помещения, объемно-планировочные решения, генеральный план, санитарно-гигиенические требования, торговые помещения, предприятия розничной торговли, служебные помещения, подсобные помещения, помещения для подготовки товаров к продаже, помещения для приема и хранения товаров, торговый центр, встроенный магазин, розничная торговля, супермаркет, магазин, гипермаркет.

ҚР ЕЖ 3.02-122-2012
СП РК 3.02-122-2012

Ресми басылым

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКА МИНИСТРЛІГІНІҢ
ҚҰРЫЛЫС, ТҰРҒЫН ҮЙ-КОММУНАЛДЫҚ ШАРУАШЫЛЫҚ ІСТЕРІ ЖӘНЕ
ЖЕР РЕСУРСТАРЫН БАСҚАРУ КОМИТЕТІ**

**Қазақстан Республикасының
ЕРЕЖЕЛЕР ЖИНАҒЫ**

ҚР ЕЖ 3.02–122–2012

БӨЛШЕК САУДА КӘСПОРЫНДАРЫ

Басылымға жауаптылар: «ҚазҚСҒЗИ» АҚ

050046, Алматы қаласы, Солодовников көшесі, 21

Тел./факс: +7 (727) 392-76-16 – қабылдау бөлмесі

Издание официальное

**КОМИТЕТ ПО ДЕЛАМ СТРОИТЕЛЬСТВА, ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО
ХОЗЯЙСТВА И УПРАВЛЕНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫМИ РЕСУРСАМИ МИНИСТЕРСТВА
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

**СВОД ПРАВИЛ
Республики Казахстан**

СП РК 3.02–122–2012

ПРЕДПРИЯТИЯ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ

Ответственные за выпуск: АО «КазНИИСА»

050046, г. Алматы, ул. Солодовникова, 21

Тел./факс: +7 (727) 392-76-16 – приемная